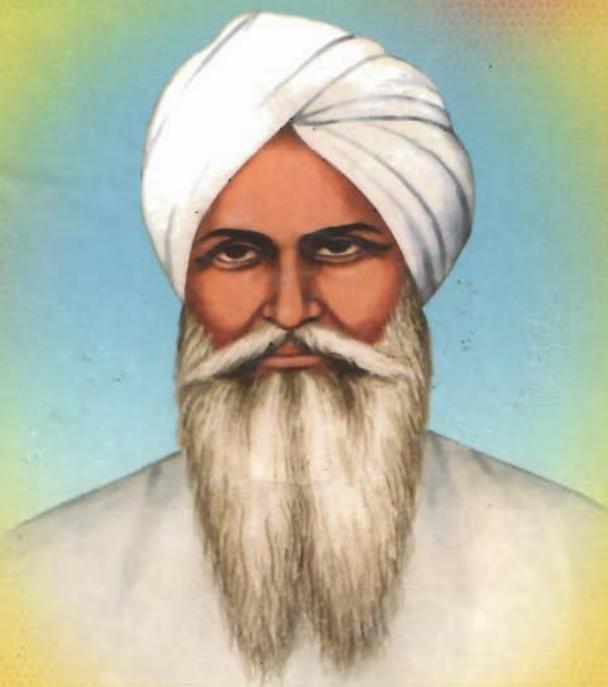

ਸਿੱਖ ਧਰਮ

ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਲੇਖ

ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ

ਗਿ: ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ ਦੇ
ਚੋਣਵੇਂ ਲੇਖ

ਪਕਾਸ਼ਕ-

*Mob.: 98117 91111 ◊ 98114 91111
ਪਾਰੀਕ ਪ੍ਰਤਿਕਾਂ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰੂਮਲ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਵਕਲਾ ਸ਼ੋਆਰੂਮ

ਭਾਈ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ.

ਪ੍ਰਸਤਕਾ ਵਾਲੇ (ਐਮਪਿਊਸਰ ਵਾਲੇ)

* ਡੀ-118, ਫਿਰਹ ਨਗਰ, ਸੇਲ ਰੋਡ, ਨਵੀ ਟਿੱਲੀ-18

(ਨਜ਼ਦੀਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)

◊ 1687 ਕੂਚਾ ਜੱਟ ਮਲ, ਦਰੀਬਾ ਕਲਾਂ, ਟਿੱਲੀ-6

© ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:

SIKH DHARAM

Selected lectures of Giani Maan Singh Jhaur

ISBN 81-7601-361-7

ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਜਨਵਰੀ 2012

ਬੇਟਾ : 80-00

ਸੰਪਾਦਕ:

ਗਿ: ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:

ਬਾਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। (ਇੰਡੀਆ)

ਫੋਨ : (0183) 2542346, 2547974 ਫੈਕਸ : 5017488

E-mail : csjssales@hotmail.com, csjspurchase@yahoo.com
csjsexports@vsnl.com, Website : www.csjs.com

ਪਿੰਟਰ : ਜੀਵਨ ਪਿੰਟਰਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਫੋਨ : (0183) 2705003, 5095774

(Printed in India)

ਦੇ ਸ਼ਬਦ

ਗੁਰੂ-ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਅਮੇਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਨੁੱਖ-ਮਾਤਰ ਵਾਸਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਫਲਸਫੇ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਗੁੰਬੀ-ਪਾਠੀ-ਜਨ, ਗੁਰਮਤਿ, ਕੀਰਤਨੀਏਂ, ਲੈਕਚਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ, ਲਿਖਾਰੀ, ਲੇਖਕ ਤੇ ਕਵੀ ਜਨ, ਸਟੀਕ-ਕਰਤਾ ਭਾਵ ਟੀਕਾਕਾਰ, ਕਥਾਕਾਰ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਅਥਵਾ ਜੁਗਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰੂ-ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਖਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਥਾਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੱਖ ਜੀ ਝੌਰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਐਸੇ ਹੀ ਇਕ ਟਿਮਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤਾਰੇ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦਾ ਗੁਰੂ-ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਮੌਲਿਕ ਢੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਚੇਟੀ ਦੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਵਾਰਾ ਰਚੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਈਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਰਮਤੀ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਤੇ ਦਿੜ੍ਹਾਉਣਾ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦਾ ਮੂਲ ਖਾਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਜੀਵਨ-ਤਜਰਬਾ ਤੇ ਛੂੰਘਾ ਅਨੁਭਵ, ਉਰਦੂ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਹਸਲ ਕੀਤੀ ਕਥਾ-ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿੱਖੜ ਤੇ ਸਹਿਜ ਅੰਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਖਾਸ ਵਜਦ ਤੇ ਆਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਖਿਓਂ ਵਰਗੀ ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਿਠਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹਿਣ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਨ 1980-81 ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੈਕਚਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ-ਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰ ਸਕਣ।

-ਗਿਆਨੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਨੰਦੇੜ

ਤਤਕਰਾ

1.	ਸਿੱਖ ਧਰਮ	5
2.	ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ	26
3.	ਮੂਰਖਤਾ	49
4.	ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੂ ਨ ਚੇਤਿਓ	75
5.	ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੰਜਿਆ ਹੋਇਆ	90

ਸਿੱਖ ਧਰਮ

ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸੰਦਰ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਸ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਈ ਭਾਈ ਜੋ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਆਉ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕੌਸ਼ਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕਿਸੀ ਸੂਰਤ ਮਨ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਏ। ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ, ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ, ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਲੱਖਪਤੀ ਆਪ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਜੂਠੇ ਕੱਲੇ ਮਾਂਜੀ ਜਾਣ, ਧੇਈ ਜਾਣ, ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪੀ ਜਾਣ, ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣ ਜਾਣ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰੀ ਜਾਣ। ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਹੱਲਾ-ਗੁੱਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਮਨਮਤਿ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੈਰਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਖੱਬੇ ਪਸੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਕਦਮ ਤੁਰੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਗੋਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਕਿਸੇ ਮਸਤੀ ਦੇ ਆਲਮ, ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ:-

‘ਅਥ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ॥ ਅਥ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ॥

ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਤਨ ਜਲਤ ਬੁਣਾਇਆ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਮਨੁ ਮਾਰਣ ਕਾਰਣਿ ਬਨ ਜਾਈਐ। ਸੋ ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪਾਈਐ॥ ੧॥’

(ਪਿੰਨਾ ੩੨੩)

ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਮਾਧ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਧ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਾਣੀ, ਮੇਗਾ ਮਤਲਬ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ, ਨੇਤਰਹੀਨ। ਅੱਖੀ ਲੱਭਦਾ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਮਰ ਸਿੱਧੀ ਕਰਕੇ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹ ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ :-

‘ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ-ਜਾਉ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥ ੧॥

ਜੋ ਜਨ ਲੇਹਿ ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਉਂ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉਂ॥”

ਇਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਪਏ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲਵੇ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ! ਜਿਹੜਾ ਵੈਜੰਤੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਟੋਂਪਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ। ਲਿਖਿਆ ਕਿਥੇ? ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ? ਕਿਥੇ ਲਿਖਿਆ ਜਿਹੜਾ ਲਤਾ ਮੰਗੋਸ਼ਕਰ ਦਾ ਰੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ, ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦਾ ਚਮੜਾ ਵਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਮਿੱਤਰਾ! ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪਿਆ:-

“ਜੋ ਜਨ ਲੇਹਿ ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਉਂ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉਂ॥ ੧॥

ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥”

ਉਹ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨਿਰਮਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

“ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥ ਸੋ ਭਾਈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ॥”

ਉਹ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਹੈ, ਸਕਾ ਭਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

“ਜਿਹ ਘਟ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥”

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਇੰਝ ਹੈ ਭਰਪੂਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਰਾਮ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਮ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ:-

“ਤਿਨ ਕੀ ਪਗ ਪੰਜ ਹਮ ਧੂਰਿ॥ ੨॥”

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਨੇ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ “ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ॥”

“ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ ਮਤਿ ਕਾ ਧੀਰੁ॥ ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਣ ਰਸੈ ਕਬੀਰੁ॥ ੩॥ ੨੯॥

(ਪੰਨਾ ੩੨੮)

ਕਬੀਰ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਂਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੈਰਾਂ ਤੇ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ, ਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਧੀਰ, ਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਹੈਸਲੇ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਛਿਉੜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਹੁਗਮੰਦਰ 'ਚ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਬੈਠੇ ਤੇ ਉੱਠ ਖਲੋਤੇ। ਪੰਡਤਰ ਅੱਸੀ ਸਾਧ! ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੰਗਤ 'ਚ। ਗਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸੰਗਤੇ! ਸਾਧੇ! ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੇ! ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੈਠ ਜਾਉਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਜਿੰਨ੍ਹੁ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਉਹਦੀ ਆਗਿਆ ਇੰਨੀ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਖੁਸ਼ਰੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ

ਦਿੱਲੀ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਡੋਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੇਗਾਰੀ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਬਾਬੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੌਕ, ਕਰੋੜੀ ਦੇ ਚੌਕ, ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਕ, ਤਮਾਮ ਲੋਗ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਖੜੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਬੇਗਾਰੀ ਫੜੇ। ਉਹ ਜਿਸ ਦੇ ਵਲ ਪਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਣ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ, ਪਾਪੜ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਖਟਰੇਟੇ ਜਿਹੇ ਮਿਲਣ ਵਿਚਾਰੇ, ਇੰਨੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਕੰਧਰਾਂ, ਸੁਕੇ ਹੋਏ, ਹੱਡੀਆਂ ਨੰਰੀਆਂ, ਕੈਣ ਚੁਕੇ ਬੇਗਾਮਾਂ ਦਾ ਡੋਲਾ? ਇਹ ਸਨ ਸਾਧ ਪੱਕੀਆਂ ਰਸੋਈਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਖੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਸਤੇ, ਵਿਚ ਬਦਾਮ। ਲਾਲ ਰੰਗ, ਚਿੱਟੇ ਕਪਚਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਰੰਗ ਪੱਕੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੀਆ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮੁਕੱਦਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਐਸੇ ਬੈਗਾਰੀ ਚ ਜਿਹੜੀ ਭੁਸ਼ੀ ਬਣੇ ਕੱਲਾ-ਕੱਲਾ ਹੀ ਡੋਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧ ਫੜ ਲਏ। ਦੋ ਕੁ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਨਾਲ, ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਡੇਰੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਯਵਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਗਾਮਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ ਚੁਕਣੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇਰੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਦਿੱਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਫਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਲੈਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡੋਲੇ ਚੁਕਣੇ ਪੈ ਗਏ? ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਹਾਡਾ ਰਹਿਣਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਨਾ! ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਇਓ! ਤੁਸੀਂ ਮਰਿਆਦਾ ਤੇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਅੱਗ-ਬਥੂਲਾ ਤੇ ਉਹ ਦੋ ਚੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਦੌੜ ਕੇ ਗਏ ਸਨ ਨਾ, ਡੇਰੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬੱਚ ਗਏ?” ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਦਾ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਨਾਲ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਹੱਟਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਹੱਟਦੀ ਐ? ਚੌਰੀ ਕਦੇ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰ ਜਾਵੇ। ਬਦੀ ਕੋਈ ਹਟਾਅ ਨਹੀਂ ਸਹਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਈ ਸੰਤ ਫੜੇ ਗਏ ਨੇ। ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਉ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਖੁਸਰੋਂ ਨੂੰ ਆਖੇ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੰਤ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੱਸਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆ ਗਏ ਸਾਧ, ਮਹਾਪੁਰਸ਼! ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਤੁਸੀਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਿੰਦਕ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੁਸ਼ਮਣ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਏਨਾ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ, ਅਜੇ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਜੇਠੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਬਿਦੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਭਾਈ ਰਾਸ਼ਨ ਗੱਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਦ ਲਉ, ਖੰਡ, ਗੁੜ, ਘਿਉ, ਤਮਾਮ ਲੱਕੜੀਆਂ ਬਰਤਨ ਲੱਦ ਲਉ ਤੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਉ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਾਕੇ

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਿਓ ਕਿ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਦਾਸ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਘਰ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਨ ਮੈਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਸੋਈ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਛੱਕੋ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਦਾਸ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂੜੀਆਂ ਤਲ ਲਉ, ਕੜਾਹ ਬਣਾ ਲਉ, ਖੀਂਗ ਬਣਾ ਲਉ, ਸ਼ਬਜੀਆਂ ਪਕਾ ਲਉ, ਦਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਲਾ ਲਉ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਲਉ, ਪਰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਕੇ ਵੇਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੌਲ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਪੰਗਤ ਲਾ ਲਾਇਓ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਇੰਨੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ ਕਿ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਪੰਗਤ ਲਾ ਲਾਇਓ, ਬਲਕਿ ਇੰਝ ਆਖੇ ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਜੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਵੇਲਾ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ, ਫਿਰ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਲਗੇਗੀ, ਮੈਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਧੋਵਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਾਂਗਾ, ਸਾਧ ਛਕਣਗੇ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਾਂਗਾ, ਤਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਚੀਕਾਂ ਨਿਕਲ ਰਾਈਆਂ, ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ, ਓਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ! ਓਦੇ ਗੁਰੂ ਨਿਰਵੈਰ, ਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪੁਤਲਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਤੂੰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਪਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਬਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸਿਖਿਆਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਿਨੈ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੈਸੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੰਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਮੇਰੇ ਡੇਰੇ ਨਾ ਆਉਣ, ਮੈਂ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਪਰਸਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਵਾਂਗਾ। ਪੰਜ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ, ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਕਾਈਆਂ, ਇਕ ਟੋਕਰੀ ਆਪ ਚੁੱਕੀ ਤੁਰਿਆ, ਨੰਰੀ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਿਆ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ, ਭੇਟਾ ਰੱਖੀ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਰੱਸ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਜੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਓ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ, ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਜੋਰਾ ਹੀ ਕਰ ਲਏ। ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਹੀ ਜਾਓ ਤੇ ਉਦੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੇ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ, ਸਾਹਿਬ! ਹੁਣ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ?

ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ? ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਰੱਹਿਮਤ ਕਰ। ਹੁਣ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ। ਜਿਥੇ ਅੱਜ ਕਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਉਦੋਂ ਖਾਲੀ ਸੀ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਥੇ ਅਖਾੜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਥੇ ਪਿਆਨ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਹੰਕਾਰ

ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਬਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਮਣੀਏ ਸਾਜੇ....

ਕਿਉਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਐਂ।

“ਏਕਾ ਚੇਤਾ ਲਿਖੇ ਰੋਹੀ ॥”

ਇਹ ਕਵਨ ਦੇ ਮਣਕੇ ਇਸ ਸਵਾਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਧਾਰੇ ਵਿਚ ਪਰੋ ਰਹੇ ਨੇ।

“ਤੂਟਿ ਜਾਇਗੇ ਸੂਤ ਬਾਪੁਰੇ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤੋਹੀ ॥”

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕੱਚਾ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾ ਏ, ਇਸ ਨੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਿਛੋਂ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਿਮਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਯਾਦ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਚਿੱਤ ਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ:-

“ਜਿਨਿ ਤੁਮ ਸਿਰਜੇ ਸਿਰਜਿ ਸਵਾਰੇ

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਜਿਆ, ਸਵਾਰਿਆ, ਬਣਾਇਆ, ਸਿੰਗਾਰਿਆ।

“ਤਿਸੁ ਧਿਆਵਹੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨੇਹੀ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਸੈ ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੋਹੀ ॥

(ਪੰਨਾ ੬੦੯)

ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮੇਰਾ ਬੇੜਾ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ, ਕਾਰਜ ਸਫਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰ੍ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਬਚਨ ਕਰੇ ਨੇ:-

“ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥”

(ਪੰਨਾ ੨੪੯)

ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੈ ਡੀਠੁ ॥

ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਠੁ ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਮੰਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਦਾ ਕਟੇ ਹਉਸੈ ਰੋਗੁ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਿਨਾ ਮਿਲਾਇਆ ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪਾਇਆ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ੧ ॥

(ਪੰਨਾ ੬੫੭)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਇਆ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਐ, ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੇ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਸਮਝਾਂ:-

“ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ ॥

ਗਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਨੁਖ ਆਖਰ ਮਨੁਖ ਹੈ, ਇਹ ਬੈਠਾ-ਬੈਠਾ,

ਫਿਰਦਾ-ਤੁਰਦਾ ਬੱਕ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅੱਕ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਬੱਕ ਗਏ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅੱਕ ਗਏ ਹੋਣ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਬੁੱਢੇ ਜਿਹੇ ਦਾ ਲੂਣ ਵੇਖ ਲੈਨੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੈਠੇ ਰਵਾਂਗੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਕਿਪਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਸ਼ਕ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹੇ ਉੱਠਣਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਜ਼਼ਲਮ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਰੰਗਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਰੋਤਾ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਉਠਣ ਵਾਲਿਆ ਵੀਰਾ। ਤੇਰੇ ਉੱਠ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਏਨਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਮੁਨਤਸਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੌੜ ਦਿੱਤਾ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਲੜੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸਰੋਤਾ ਬਣਨਾ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਭਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ, ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ, ਬਈ ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਅੱਗੇ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਬੱਚਾ ਰੋ ਕੇ ਜਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਵੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੁਚੱਜੀ, ਸਿਆਣੀ, ਦਾਨੀ-ਪਰਦਾਨੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉੱਠੇ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਵੈ। ਆਪ ਉਹ ਸਿਆਣੀ ਸਮਝੀ ਜਾਏਗੀ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੁੱਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਤੁਕ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜੀ ਹੈ:-

“ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ॥”

(ਉਹੀ)

ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੇ ਵਾਕਥ ਦਾ ਧਾਰੀਮਕ ਪਹਿਲੂ ਨਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:-

“ਭੁਲੇ ਮਾਰਗ ਜਿਨਹਿ ਬਿਤਾਇਆ॥ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ॥”

ਆਹ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਗੂਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਐਸਾ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ, ਸੂਰਜ ਦੀ, ਅਸਮਾਨ ਦੀ, ਪਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸੀ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬੜਿਆਂ ਨੇ ਵੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਮਾਈ ਭਾਈ, ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ, ਰੇਲ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁੱਲ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਨਾਂ ਨਦੀ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੁੱਲ ਤੋਂ, ਉਥੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬਾਰਾਂ ਵੀਹ ਲੱਖ ਰੁਪਾਇਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੁੱਲ ਬਨਾਉਣ ਤੇ, ਬੱਜਰੀ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਏ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ

ਹਨ, ਬੜੇ ਮੇਟੇ-ਮੇਟੇ ਗਾਡਰ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਮੇਟੇ ਕਾਬਲੇ, ਨੱਟ ਬੋਲਟ ਕੱਸ ਕੇ। ਇੰਝ ਪੱਕਾ ਪੁੱਲ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਕਈ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੱਡੀ ਲੋਡ ਕਰਕੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਪੁੱਲ ਨਾ ਕੰਬੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਸਖਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੁੱਲ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਟੁਟੇਗਾ। ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਗੱਡੀਆਂ ਆਉਣ ਜਾਣ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਪੁੱਲ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ, ਸਾਨੂੰ ਗੌਰਮੈਟ ਦੇ ਵੀਹ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਰਾਡਰ, ਨੱਟ ਬੋਲਟ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੈਸੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੇ ਭੇਂਤੀ ਜਿਹੜਾ ਗੌਰਮੈਟ ਨੇ ਵੀਹ ਕਰੋੜ ਲਾਇਆ, ਉਹਦੇ ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ਇੱਦਾ ਹੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਗਏ, ਪਰ ਜਿਹਨੇ ਦਰਿਆ ਬਣਾਏ ਸੀ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ:-

“ਭੂਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਚਾਇਆ ॥ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ॥”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੂਲਿਆਂ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ, ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਲੱਭਦਾ ਗੁਰੂ !

“ਸਿਮਰਿ ਮਨਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੇ ॥ ਬਸਿ ਰਹੇ ਹਿਰਦੈ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪਿਆਰੇ ॥”

ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ਰਮਿਓ ਹੇ ਰਾਮ ਨੂੰ! ਵਿਆਪਕ ਰਾਮ ਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਗਰੜੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਗਰੜੇ ਵਿਚ ਇਆਮਪਜ਼ੀਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੱਤੇ-ਪੱਤੇ ਤੇ ਰਗੋਂ ਰੇਸ਼ਮ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਉਹਨੂੰ ਸਿਮਰ! ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਕੱਢ ਲਵੇ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਾਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਈ:-

“ਜਖਰਤ ਰਾਏ ਨੰਦ ਰਾਜਾ”

ਮਤਲਬ ‘ਜਖਰਤ’ ਦਾ ਹੈ ਦਸ਼ਰਤ ਤੇ ਰਾਜਾ ਮਤਲਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਜਖਰਤ ਰਾਏ ਦਸ਼ਰਤ ਰਾਜਾ ਨੰਦ ਤੇ ਉਸ ਦਸ਼ਰਤ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਹਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦਸ਼ਰਤ, ਇਕ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ, ਜ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਉਹ ਰਾਮ ਚੰਦ ਹੈ।” ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਉਹਦਾ ਟੀਚਾ ਕੀਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

“ਬ੍ਰਹਮੈ ਗਰਬੁ ਕੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿਆ ॥

ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਪਤਿ ਪੜ੍ਹੀ ਪਛਤਾਨਿਆ ॥”

ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੇ...

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ 'ਨਾਭਿ' ਵਿਚੋਂ ਕਮਲ ਛੁੱਲ ਜੰਮਿਆ, ਤੇ ਉਸ ਕਮਲ ਦੇ ਛੁੱਲ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਮਲ ਛੁੱਲ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਮ ਚਾਰ ਵੇਦ ਕੇ ਭਰਾਤਾ ਹੈਂ, ਹਮ ਅਦਿਆਏਤਵਾਦ ਕੇ ਭਰਾਤਾ ਹੈਂ, ਹਮ ਵਿਧਾਂਤ ਕੇ ਲਾਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈਂ, ਹਮ ਯਹ ਹੈਂ, ਵੇਹ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਗਰਬ ਕੀਆ, ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੇਵਨੇਤ ਐਸੀ ਹੋਈ ਜਿਹੜਾ ਕਮਲ ਛੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਨਾ ਉਹਦੀ ਨਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਲੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਛੇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਾਲੀ ਦੇ ਛੁੱਲ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਨਾ, ਨਾਲੀ ਦੇ ਇਕ ਛੇਕ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਰਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਠਾਰਹ ਜੁੱਗ, ਇਕ-ਇਕ ਜੁਗ ਦੀ ਲੱਖਾਂ ਵਰ੍ਤੇ ਉਮਰ ਹੈ। ਅਠਾਰਹ ਜੁਗ ਉਸ ਕਮਲ ਫੁਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਗੱਪ। ਮਖੌਲ! ਇਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੈਲ ਬੜਾ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ ਆ ਜਾਏ, ਉਹ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇ ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਗਿੱਠ ਲੰਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਬਣ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤੇਲ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਧੋਦਿਆਂ ਚਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੇ ਕੰਗਾਲ ਹੈ ਨਾ। ਦਲੀਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਏ। ਇਹ ਅੱਠੀ ਦਿਨੀ ਕੇਸੀ ਨਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, 'ਸਾਬਣ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਲਗਦਾ, ਤੇਲ ਵੀ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਚਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਨੰਗੇ-ਭੁਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।' ਦਲੀਲਾਂ ਫਿਰ ਦੇਈ ਜਾਏ, ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇੰਨੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਜੰਮ ਪਏਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਉੱਠੇ ਕੇ ਆ ਕੇ ਕਹੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਦੇਣੇ ਹਨ? ਕੋਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਦੇਵੇਗਾ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਸਿੱਖੀ ਵਾਸਤੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਲਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਰਗਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਵਾ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿਖੀਉਂ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਕੇਸ ਮੁਨਾਅ ਦੇਵੇਗਾ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਏਗਾ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੀ ਰਿਹਾ, ਖੇਹ ਤੇ ਸਵਾਹ, ਢਕੈਸਲਾ ਹੀ ਏ ਨਾ! ਟਾਈਮ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕੀਤਾ ਏ ਨਾ, ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਪੁਛੋਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈਂ? ਭਈ ਪਿਆਰਿਉ! ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹਾਂ ਸਿਦਕ ਦਾ ਘਰ। ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਸਿਦਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਡੋਲ ਗਈ। ਜਿਸ ਕਾਕੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਬੱਚੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿਦਕ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਗੁਆਂਢਣ ਆਖੇਰੀ ਇਹਦੇ ਤਾਂ ਦੰਦ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਨੇ, ਤੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਵੇ ਖਬਰਦਾਰ! 'ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਾ ਕਰੀਂ।' ਇਹ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਈਂ,

ਇਹ ਮੇਰਾ ਭਗਵਾਨ ਈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਇੱਜਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਈ। ਖਬਰਦਾਰ ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਜਾਤ ਤੇ ਕੋਈ ਹਸਲਾ ਕੀਤਾ? ਸਿਦਕ ਕਾਇਮ ਏ ਉਹਦਾ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਯੂਸਫ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ ਪਤੀ, ਸੱਤ ਛੁੱਟ ਲੰਬਾ ਜਵਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ, ਮੋਟੀਆਂ ਮੁੜਾਂ ਹੋਣ, ਚੰਡਾ ਮਸਤਕ ਹੋਵੇ, ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਜਿਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲ ਜਾਵੇ, ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਤਨ ਵੇਚਦੀ ਫਿਰੋ, ਉਹਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ? ਨਿਖੰਦ ਸੁਆਹ! ਉਹਦਾ ਸਿਦਕ ਹੀ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲ ਰਿਆ ਉਹਦਾ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਿਦਕ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਜਗ ਕੰਬਿਆ ਏ ਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਉ! ਸਾਡੇ ਭੁਖਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲਿੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਬੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ, ਨਿਮੁਕ ਗਏ ਹਾਂ, ਛਿਲਕੇ ਖਾ ਲਏ ਨੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ, ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਉਂ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਪਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਵੀ ਖਾਧੇ ਹਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ। ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਉ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਭਈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖੇ ਨਿਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਖਲੋ ਜਾਵੇ, ਅੱਠ ਦਿਨ। ਇਹ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਿਦਕ ਰਿਹਾ ਨਾ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਮਰਥ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤੇ ਡੋਲ ਗਏ, ਕੰਬ ਗਏ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਏਡਾ ਸਿਦਕ ਕੰਬਿਆ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀਏ! ਤੁੰ ਆਪਣੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਕਹੋ, ਤੁੰ ਆਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਦੇ ਨੂੰ ਆਖ, ਤੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਜਾਣਾ, ਭਈ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦੇ! ਹੁਣ ਭੁਖਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲਿੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਖੰਡੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ, ਉਠਣਾ-ਬੈਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।" ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਠ ਦਿਨ ਖਲੋ ਜਾਓ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ, ਅੱਠ ਦਿਨ ਖਲੋ ਜਾਓ, ਨਿਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡਾ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਕੰਬ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਮੰਨੇ ਨਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਟੇਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੋਲ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਆਰਿਉ! ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਦਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ, ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ, ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ:-

"ਕਬੀਰ ਸਿਹ ਦਰ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੇ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ॥

ਸੋ ਦਰ ਕੈਸਾ ਛੋਡੀਐ ਸੋ ਦਰ ਐਸਾ ਹੋਇ ॥"

ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖੇ! ਇਥੇ ਆਉਣ ਲਗਿਆਂ ਤਾਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ, ਇਥੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਬੇਸ਼ਕ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਵਾਕਯ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਭਈ ਇਹ ਤੇਰਾ ਮਾਜ਼ਰਾ ਤੇਰਾ ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਨਹੀਂ,

ਪਰ ਉਸ ਸਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਸਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਿਆ। ਪੋਹ ਵਿਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਖਦਰਾਣੇ ਪਹੁੰਚਿਦਿਆਂ-ਪਹੁੰਚਿਦਿਆਂ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਮਹਾਰਾਜ਼ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਈ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ, ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਗਏ, ਜੇ ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਜੇ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਾਜ਼ ਪਿਆ ਏ ਤੇ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ, ਭਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਬਖਤ ਘੜੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਸਾਹਿਤ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਕੀ ਨਾ ਵਰਤਿਆ, ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਾਰਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਚ ਦੜਕ ਦੇ ਲੋਕ ਹੈਂਗੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਠੋਵਾਲ ਦੇ ਲੋਕ ਹੈਂਗੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਧੰਨੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਕੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੰਡ ਮੇੜ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਜਿਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਬਚਨ ਪਾੜ੍ਹਿਆ ਈ:-

“ਲਾਵੈ ਭੋਗ ਹਰਿ ਰਾਇਆ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇਗਾ ਪਾਇਆ।”

ਜਿਹੜਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਝੂਠ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਝੂਠ ਹੀ ਸਮਝਦਾ, ਉਹਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਅਣਹੁੰਦੇ ਝਗੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

“ਉਹ ਗੱਲ ਵਰੋਸ਼ੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ, ਉਸ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿਸੇ ਨਾ ਭਾਇਆ।

ਉਹ ਘਰ ਹੰਡੇ ਜਿਉਂ ਰੰਗ ਦੁਹਾਗਨ ਉਸ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਜੋੜੇ।”

ਦੁਹਾਗਨਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਦੇ ਅੰਗੁਣ ਵੇਖ ਕੇ, ਗਲਤੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ, ਕੁਕਰਮ ਵੇਖ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਸਤਿਗੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਹਾਗਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਮਾੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਉਹ ਜਨਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਏ:-

“ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀਆ॥ ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ॥

ਇਸ ਕਬਨ ਵਿਚ 'ਸਤਿਗੁਰਾਂ' ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਐਸੀ ਦੁਹਾਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਨਿਗੁਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਨਿਗੁਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁੜਾ ਲਿਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਬੇਦਾਵਾ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਰਕੇ ਦਸਖਤ, ਇਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਟੋਲੇ ਬਣਾ, ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਟੋਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਹਨਾਂ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲਏ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ, ਖੁਸ਼ ਬੜੇ ਸਨ ਕਿ ਚੰਗਾ

ਹੋਇਆ ਮੁਸੀਬਤ ਗਲੋਂ ਲੱਥੀਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਨਮੁੱਖ ਸਨ ਨਾ ਸਨਮੁੱਖ ਸਿੱਖ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਸਿੱਖਾ !

ਟਪਰਿਉ ਬਚੀਂ, “ਹੰਸਾ ਵਿਚਿ ਬੈਠਾ ਬਗੁ ਨਾ ਬਣਈ”...

ਜੇ ਬਗਲਾ ਕਿਤੇ ਹੰਸਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹਨੇ ਹੰਸ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਾ ।

ਨਿਤ ਬੈਠਾ ਮਛੀ ਨੋ ਤਾਰ ਲਾਵੈ ॥

ਜਾ ਹੰਸ ਸਭਾ ਵੀਚਾਰੁ ਕਰਿ ਦੇਖਿਨ ਬਗਾ ਨਾਲਿ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਵੈ ।

ਹੰਸਾ ਹੀਰਾ ਮੌਤੀ ਚੁਗਣਾ ਬਗੁ ਡਡਾ ਭਾਲਣ ਜਾਵੈ ॥

ਉੱਡ ਗਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਬਗਲਾ ਮਤੁ ਹੋਵੈ ਮੰਧੁ ਲਖਾਵੈ ॥

ਅੰਦਰ ਬਗਲਾ ਹੰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਏ ਨਾ, ਕਿਤੇ ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ । ਮਨਮੁੱਖ ਬਗਲਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੰਸ ਹੈ । ਪਰ ਮਨਮੁੱਖ ਗੁਰਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟਪਲੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੈੜੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲੋਂ ਪਿਕਚਰ ਦਿਖਾ ਦੇਣੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਦਿਲੋਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ।

ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਬੇਦਾਵੇ ਸੈਂਕਿਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆਇਆ । ਇਸ ਬਾਤ ਵਾਸਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ, ਚੌਕੰਨੀਆਂ ਹੋਵੇ, ਮੇਰੀਉ ਬੱਚੀਉ ਤੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਓ । ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆਇਆ, ਸੱਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਵਹਿਆਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੇੜ ਤੋਂ ਹੀ ਢੂਰੋਂ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਬੇਦਾਵੀਏ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਬੇਸੁੱਖ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੁਸ਼ਟ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਾਇਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਡਰਪੋਕ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਰਵਟ ਦੇ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ । ਵੇਖ ਕੇ! ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਬਾਰੋਂ ਤੇ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ, ਢੋ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੁੰਡੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੱਚਾ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਇਆ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚਰਖਾ ਕੱਤਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅੱਟੀਆਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਚੌਰੀ ਅੱਟੀ ਵੇਚ ਕੇ ਮਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਕਦੇ ਬਦਾਮ, ਛੁਆਰੇ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਏ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਿਸ਼ਨੀ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਏ । ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਈ? ਮਾਂ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੱਡੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੂਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਕੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਕਾੜ੍ਹਨੇ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਵਰਗੀ ਮੋਟੀ ਮਲਾਈ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਚੌਰੀ ਉਸ ਕਾੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਮਲਾਈ ਲਾਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਪੀ । ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਈ?” ਤੇ ਦਾਨੀ ਮਾਂ ਨੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾਰਨ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬੱਚੂ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਭੱਲੇ ਵਾਸਤੇ? ਆਪਣੇ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰ ਖਲੋ ਜਾਣਾ। ਬਿੱਲੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੂਰੇ ਅੰਦਰ ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਆਉਂਦਾ, ਇਹ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਸੁਕਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਂ! ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋਈ। ਜੇ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦੇ ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਛੱਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਐਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਬੇਦਾਵੀਏ, ਐਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਐਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲ, ਐਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਕਾਇਰ, ਉਹਨਾਂ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਇਸ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਇਥੇ ਬੇਡਦਾ ਹੋਇਉਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪੈ ਰਿਆ ਪੁੱਤਰਾ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਖਾ ਗਈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੈਂ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕੇ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਨਾ ਦੇ ਰੇਵੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾ ਪੈ ਕੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇਂ। ਬੱਚੂ ਇਹਨਾਂ ਬੇਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ, ਇਹਨਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਣਨ ਆਏ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ:-

"ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰਿਆਵਲਾ"

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬਚਨ ਭਬਰ ਮਤਲਬ ਸਰੋਵਰ। ਕੋਈ ਸਰੋਵਰ ਸੀ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ, ਉਹਦਾ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰਾ, ਸੋਹਣਾ ਘਾ ਉਹਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਲੋਕ ਆਉਣ, ਕਿਸੀਮਿਸਾਂ ਹੋਣ, ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਥੇ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਣ, ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਭਵਰੇ ਆ ਕੇ ਗੁੰਜਾਂ ਪਾਉਣ, ਹਵਾ ਵਰੋ, ਪਾਣੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਪੱਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹਿੱਲਣ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਨਾ:-

"ਹੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੇਹਿ॥

ਲਹੰਗੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ ਭੀ ਵਿਗਸੈ ਅਸਨੇਹਿ॥"

ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਇਧਰੋਂ ਇਉਂ ਵੱਜਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਇਉਂ ਵੱਜਦਾ, ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਰੋਂ ਖਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਰੋਂ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਾਣੀ ਪਿਉਂ ਚੌ ਹੋਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਹ ਸਰੋਵਰ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵੇਖੇ, ਕੁੱਰੇ ਗੁੰਜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵੇਖੇ, ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਹਰਿਆਵਲੀ ਵੇਖੀ, ਲੋਕੀ ਬੈਠੇ ਹੱਸਦੇ ਖੱਡਦੇ ਵੇਖੇ, ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਦੋ ਕੁ ਵਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਆਏ, ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸਰੋਵਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਸਾਰੇ ਸੜ ਗਏ, ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਘਾਰ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਛੱਪੜ ਜਾਂ ਸਰੋਵਰ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁੱਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਕਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ:-

“ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰਿਆਵਲਾ”

(ਉਹੀ)

ਇਹ ਸਰੋਵਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਸੈਂ।

“ਕਵਲਾ ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ ॥ ਕੈ ਦੁਖ ਕੇ ਸਜ਼ਿਓਹਿ ॥”

ਸੇਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੇ ਕਮਲ ਛੁਲ ਤੇਰੇ 'ਚ ਖਿੜਦੇ ਸਨ। ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਰੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਸਰੋਵਰਾ ਕਿਉਂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਏ, ਕਿਉਂ ਸੜ ਗਿਆ ਏਂ? ਕਿਉਂ ਤੇਰਾ ਘਾਹ ਮੁਰਝਾ ਗਿਆ ਏ? ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਹੁਣ ਚਾਰ-ਚੁਡੇਰੇ ਲੋਕੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ?

“ਕੈ ਦੇਖੜੇ ਸਜ਼ਿਓਹਿ ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ ਨਾਨਕ ਸੈਂ ਤਨਿ ਭੰਗਾ ॥”

ਤੇਰੀ ਮਿੱਟੀ ਕਾਲੀ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਕਾਇਆ ਕਾਲੀ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਧਰ ਛੱਪੜ ਵਲੋਂ ਹੋ ਕੇ ਛੱਪੜ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ:-

“ਮੈਂ ਤਨਿ ਭੰਗਾ ॥”

ਨਾਨਕ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਗਈ ਹੈ।

“ਜਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਹਹਾਂ ॥”

ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

“ਜੈ ਸੇਤੀ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ॥”

ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਧੁਰੋਂ ਮੇਰਾ ਮੇਲਾ ਸੀ ਉਹ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਕਾਇਆ ਮੇਰੀ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ, ਕਮਲ ਛੁਲ ਸਾਰੇ ਮੁਰਝਾ ਰਾਏ, ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਘਾਹ ਸੜ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੱਸਦਾ-ਵੱਸਦਾ ਉੱਜੜ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਾਇਆ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾਇਆ, ਸੰਤੋਖ, ਧਰਮ, ਪੀਰਜ, ਨੇਕੀ, ਨਿਰਗੁਣਤਾ ਪਰਉਪਕਾਰੇ ਕਮਲ ਛੁਲ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਤੇ ਭੈਂਦੇ ਆ ਕੇ ਰੂੰਜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਜਾਏ, ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਾਇਆ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਇਆ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਝੁਰੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਕਾਇਆ ਦਾ ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ:-

“ਤਿਚਰੁ ਵਸਹਿ ਸੁਹੇਲੜੀ ਜਿਚਰੁ ਸਾਥੀ ਨਾਲਿ”॥

ਹੇ ਕਾਇਆ! ਤੂੰ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਸੌਖੀ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ:-

“ਜਾ ਸਾਥੀ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਤਾ ਧਨ ਖਾਕੂ ਰਾਲਿ”॥ ੧ ॥

ਅਰਥ: ਜਦੋਂ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਮਿੱਟੀ ਤੇਰੀ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਣੀ ਦੇ। ਭੈਰੂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਉੱਡ ਜਾਣਾ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਦਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਹਾਉ ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰਕ ਹੈ:-

‘ਮਨਿ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣੈ ਕਾ ਚਾਉ ॥’

‘ਪੰਨੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਬਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਿਚਰੁ ਵਸਿਆ ਕੰਤੁ ਘਰਿ

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਤਮਾ ਰਹੀ ਕਠਿਆਂ ਵਿਚ-

‘ਜੀਉ ਜੀਉ ਸਭਿ ਕਹਾਤਿ ॥

ਜਾ ਉਠੀ ਚਲਸੀ ਕੰਤੜਾ ਤਾ ਕੋਇ ਨਾ ਪੁਛੇ ਤੇਰੀ ਬਾਤ ॥ ੨ ॥

ਭੈਰੂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਕਾਇਆ ਤੇਰੀ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ, ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੂੰ ਬਰਬਾਦ, ਹੋ ਗਈ ਏਂ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰਾ ਜਾਣ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ, ਫਿਰ ਸੰਗੀ ਸਾਬੀ ਨਿਖੇਧੀ, ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਮਨਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਏਨਾ ਨਿਕੰਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤੇ ਮਾਵਾਂ ਪੁੱਤ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਛੁਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਜਿੰਦਰੀ ਤੋਂ ਬੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਕੀ ਹੈ? ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਅਗਾਂਹ ਗਏ, ਅਗੇਰੇ ਖੜ੍ਹੇਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਇਸਤਰੀ-ਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਗੱਲੀ ਪੈ ਗਈ, ਸੁਆਮੀ, ਅਸੀਂ ਤੇ ਪਤੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਂਡ ਕਰਨਾ ਸੁਆਮੀ! ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਨਵਾਸ, ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ, ਦਸਮ ਰ੍ਗਬ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ, ਦਸਮ ਰ੍ਗਬ੍ਰ ਵਿਚ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੀਤਾ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਦੇ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੀਤਾ! ਨਾ ਜਾ, ਤੂੰ ਬੜੀ ਕੋਮਲਾ ਹੈ।

‘ਐਸੀ ਕਰਤਾਰ ।’

ਤੈਨੂੰ ਨਿਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜਾ ਨਾਜ਼ੂਕ ਤੇ ਕੋਮਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ,

‘ਹਾਰਿ ਪਰਹਿ ਤੋ ਕਵਨ ਉਠਹਿ ॥’

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੁਰਦੀ-ਤੁਰਦੀ ਗੱਸ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏਗੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਉਠਾਵੇਗਾ। ਲਕਸ਼ਮਣ ਕਿਤੇ ਕੰਘਮੂਲ ਲੈਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਗੱਸ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸੰਭਾਲੇਗਾ ਕੌਣ? ਸੀਤਾ! ਜੰਗਲ ਦੇ ਬੜੇ-ਸੜੇ ਰੁਖ, ਪਿੱਪਲ, ਬੇਹੜ, ਪਲਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਾਬੀ, ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਡਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੀਬਾਂ ਮਾਰ ਉਠੇਗੀ।

“ਤਲ ਤਮਲ ਬਿਲੇਜੇ ਬਿਆਲ ਨਿਹਾਲ ਤਿਨੈ ਬਹੁਤਾ ਬਿਲਲਾਈ ਹੈ।”

ਸੀਤਾ! ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹਾਥੀ ਨੇ ਉਥੇ, ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਉਥੇ। ਚਿੰਗਾਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਬੜੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਤੇ ਦਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਅਯੁਧਿਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ ਤੇ ਸੱਸ ਦੀ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਇਥੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਦਸਮ ਰੰਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਏ, ਚਲੇ ਗਏ ਭਈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਤੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਨਾ ਸੱਸ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਤੇ ਸੀਤਾ ਬੋਲ ਉਠੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:

“ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਛਾਡਿ ਕੈ ਬਸਤ ਧਾਮੀ ਕੇ ਮਾਹਿ॥”

ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ, ਆਪ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਸੁੱਖ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ਨਾ:-

“ਜਾਂ ਜਥ ਕੇ ਸੁਖ ਕੇ ਗਈ ਸਵਰਗ ਮੌਂ ਪੁਛਥ ਨਾਹੀ॥”

ਉਹ ਐਸੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਅੱਗੇ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਪਤੀ ਦੇਵ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਲਛਮਣ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਕੇ ਲਛਮਣ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ-ਨਾਲ ਲੜ ਪਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੁਸਾਂ ਆਪਣੀ ਜਨਾਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਈ ਘਰ ਰਹਿ ਤੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਤੁਸਾਂ ਸੱਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਜੋ ਹੋਈ, ਸੀਤਾ ਦੀ ਸੱਸ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਜੋ ਹੋਈ ਤੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਿਉ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਭਈ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ, ਸਹੁਰੇ ਤੇ ਸੱਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੱਸ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਮਾਂ ਪਿਆਰੀ ਹੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਪਿਉ ਨਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਸੀਤਾ ਦੇ ਅੱਬਰੂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ ਲਛਮਣ! ਇਸ ਗੱਲ ਚ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਲੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਜਾਂਗੀ। ਲਛਮਣ ਬੋਲਿਆ, ਮਾਂ ਕਿਉਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਚੁਕਿਆ। ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਦਰਦਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜਾਂ ਸਹਿ ਸਹਿ ਕੇ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਘੋਲ ਘੋਲ ਕੇ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਦੀ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਲਈ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੱਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂਗੀ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂਗੀ। ਬੇਟਾ ਲਛਮਣ! ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਆ ਗਈ, ਅੰਸਲੀਆ ਗਿੜੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ

ਤੇ ਸੀਤਾ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਾਂ ਅੰਸਲੀਆ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ! ਲੇਕਿਨ ਸੀਤਾ ਅੰਸਲੀਆ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਮਾ ਜੰਗਲੋਂ ਮੌਗਿਣੇ ਵਾਲੀ ਅੰਮਾ, ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾ ਕਰਨ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨੇ ਵਾਲੀ ਅੰਮਾ, ਮੈਂ ਸੀਤਾ ਹੁੰ! ਅਪਣੇ ਪਤੀ ਕੇ ਸਾਬ ਬਨਵਾਸ ਜਾ ਰਹੀ ਹੁੰ। ਮਾਤਾ ਅੰਸਲੀਆ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਕੇ ਲੀਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ। ਮੇਰੇ ਭਲੇ ਕੇ ਲੀਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ। ਇਹ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੰਸਲੀਆ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੀਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ, ਸੀਤਾ, ਬੇਟਾ! ਪਤੀ ਅਨੰਤ ਸੁਖਾਂ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਪਤੀ ਕੀ ਪਾਕਟ ਮੌਗਿਣੇ ਅਨੰਤ ਸੁਖਾਂ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੈਂ। ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵੈਂ ਭਗਵਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤੀ ਹੈ। ਜਾਉ ਸੀਤਾ! ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕਿਵੀ ਮੁਖ ਨਹੀਂ ਮੇਝਨਾ। ਭਗਵਾਨ ਤੁਮਹੇਂ ਦੀਨ ਅੰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਮੌਗਿਣੇ ਦੇਗਾ। ਐਸੀ ਪਤੀਬਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਈ; ਪਤੀ ਦੇਵ! ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਪਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਪੋਖੇਬਾਜ਼, ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਸੁਖ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਛਕਣ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਕਾਇਰ ਬਣ ਗਏ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਬਣ ਗਏ, ਖੁਦਗਰਜ਼ ਬਣ ਗਏ। ਡਰਪੋਕ ਬਣ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੰਡ ਦੇ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਤੀਦੇਵ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾਸੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਬਿਨੈ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਇਸ ਗਲੀ ਚੌਂ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਇਥੋਂ ਅਗਾਂਹ-ਪਿਛਾਂਹ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਜਾਇਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਜਾਇਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਬੇਦਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਢਤਹਿ ਬੁਲਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਢਤਹਿ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਓ, ਦੋਵੇਂ ਗਲਵਕੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਬੇਦਾਵੀਏ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੋਗੇ ਤਾਂ ਪਤੀ ਜੀ! ਇਹ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬੇਦਾਵੀਏ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੋਖਾ ਨਾ ਦੇ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਬੇਵਫਾਈ ਨਾ ਕਰ ਜਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਮੁਖ ਨਾ ਮੇੜ ਲਵੇ। ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਓ। ਇਹਨਾਂ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਾ ਲਈਓ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਨਾ ਕਬੂਲਿਓ। ਇਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨੇ, ਕਾਇਰ ਨੇ ਪੋਖੇਬਾਜ਼ ਨੇ। ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਮਨਾ! ਹੁਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਤੀ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਮਾਵਾਂ ਪੁੱਤਰ ਲੁਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਜੀਉਣ ਦਾ ਲਾਭ ਕੀ ਹੈ? ਜਗਾ ਸਵੇਰੇ ਹੋਏ ਮਾਂ ਭਾਰੀਆ ਆ ਰਾਈ। ਜਿੰਨੇ ਸੱਜਣ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਭਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਮਾਂ ਭਾਰੀ ਦੀ ਉਮਰ ਪੈਂਤੀ ਵਰੇ ਦੀ ਸੀ। ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਉਮਰ ਪੈਂਤੀ ਵਰੇ ਦੀ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ਵਰੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਪੰਥ ਕੋਲੋਂ ਮਾਂ ਅਖਵਾਇਆ। ਮਾਂ, ਇੰਨੀ

ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉੱਚੀ ਸੀ, ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਅੰਦਰ ਦਾ ਮੌਜ ਮੇਲਾ, ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀਓ ਬੱਚੀਓ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਦੀਆਂ ਸਪੁੱਤਰੀਆਂ ਬਣ ਜਾਓ।

ਇਕ ਬੀਬੀ ਦੀਪ ਕੰਰ ਹੋਈ ਹੈ ਪੰਥ ਵਿਚ, ਅੰਨੰਦਪੁਰ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅੱਠ ਸੀ ਗਿਣਤੀ ਉਹਨਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ। ਬੀਬੀ ਦੀਪ ਕੰਰ ਜਥੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛਾਂਹ ਪਸਰ ਗਈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰੂਹ, ਜੋਬਨ ਜਵਾਨੀ ਉਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ ਡੇਲ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਇਸਤਰੀ ਪਰਮ ਲੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੱਢ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਭਰੋਟੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਨੈਕਲੇਸ ਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੰਮਦੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਾਂਗੀ ਨੈਕਲੇਸ, ਕਿ ਆਪੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਤਲਵਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੀ, ਉਹ ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੱਚ ਕੇ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਉਂ ਲੜਨ ਲੱਗੀ ਕਿ ਚਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਚ ਸੁਟੇ। ਕੱਲੀ ਸ਼ੇਰਨੀ ਨੇ ਚਾਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਚਾਰ ਡਰ ਕੇ ਦੰਡੇ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਗਿਊਫ਼ਾਰ ਕਰ ਲਏ, ਅੰਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਆਏ, ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਿਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰੋ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਤੁੜਵਾਉ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਉ। ਕੋਈ ਆਖੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿਉ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਆਖੇ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਆਖੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੰਡਿਆ ਬੇਟਾ! ਦੀਪ ਕੰਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਏ ਬੱਚੀਏ! ਭਈ ਤੂੰ ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਏ? ਇਹ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੇ, ਤੂੰ ਦੱਸ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਏ? ਤੇ ਦੀਪ ਕੰਰ ਉਠ ਕੇ ਖਲੋ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰੋਧ ਵੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਮ ਵੀ ਹੈ, ਮੋਹ ਵੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨੇ, ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰੇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਈਏ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਰੂ ਸਨ, ਜ਼ਬਾਨ ਬਿਛਕਦੀ ਸੀ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਝੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਦੀਪ ਕੰਰ ਤੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਤਾ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਲੀ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਇਹ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਛਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ, ਆਪੇ ਹੀ ਸਮਝ ਜਾਣਗੇ, ਆਪੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੇ ਰਾਹ ਪਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਵੇਖ, ਮਾਂ ਭਾਰੀ ਆ ਗਈ,

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਥ ਸਾਰਾ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਪਾ ਆਇਓ ਪੂਰੀਆਂ, ਆਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਤੇ ਐਹ ਲਉ ਸਾਡੀਆਂ ਸਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ ਆਪਣੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਸਲਵਾਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬਹਿ ਜਾਉ। ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਾਲਾ ਦਾਗ ਲਵਾ ਕੇ ਲਿਆਏ ਹੋ, ਬੇਦਾਵੇ ਦਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੋਣਰੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜਾਵਾਂਰੀਆਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਨੂੰ, ਬੇਦਾਵੀਏ ਦੀ ਹਾਇ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਬੇਦਾਵੀਏ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਇਗਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਚਲੋ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਚਲੀਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀਏ ਕਿ ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਠੋ, ਧਰਮ ਵੀਰੋ! ਜਗ ਆਖ ਖੋਲੋ, ਨਿਗਾਹੋਂ ਮੇਂ ਅਪਨੀ ਹਾਲਤ ਕੇ ਭੁਮ ਤੇਲੋਂ। ਉਠੋ ਐ ਇੱਜਤ ਕੇ ਸੜ ਜਾਣੇ ਸੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਅੱਛਾ! ਇੱਜਤ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਚੰਗਾ। ਚਲੋ ਉਠੋ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਖਦਰਾਨੇ ਦੀ ਢਾਬ ਉੱਤੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੇਦਾਵੀਏ ਮੁੜੇ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਉਂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਢੂਜਾ ਜੱਥਾ ਜਾਲਮਾਂ ਦਾ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਤੇ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ! ਆਹ ਕੋਈ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਉਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤੁਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਫੇਰ ਬੜਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਮੰਗ ਲਵਾਂਗੇ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨਿਰੇ ਬੇਦਾਵੀਏ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਲੜ ਰਹੀ ਨੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ, ਸਨਮੁਖ ਖਾਲਸਾ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਖਦਰਾਨੇ ਦੀ ਢਾਬ ਦੇ ਉੱਤੇ ਉੱਚੇ ਜਿਹੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੇ ਵੇਖ ਰਹੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵੇਲੇ ਆਏ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਇਕ ਤੇ ਉਦੋਂ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਚਲੇ, ਜੋੜੀ ਐਸ ਪਾਸੇ, ਜੋੜੀ ਓਸ ਪਾਸੇ, ਐਸੀ ਖਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਈ, ਬੋੜੀ ਏਸ ਪਾਸੇ, ਬੋੜੀ ਓਸ ਪਾਸੇ। ਅੱਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋੜੀ-ਜੋੜੀ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਤੇੜ ਲਈ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਨਹੀਂ ਤੇੜੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ। ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਆਖਾਂਗਾ, ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓ ਬਾਣੀ ਦਾ:-

‘ਔਰ ਇਕ ਲਿਭਨੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸੇਵਕ ਕੀ, ਔਰ ਇਕ ਨਿਭਨੀ ਪ੍ਰੀਤ।’

ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾ ਪੂਜੋ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਾਂ ਵਰਗਾ ਦਿਆਲੂ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜੋ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਨਾ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!

“ਸ਼ਾਤਿਆ ਪਰਾਗ ਕਰ ਪਿਆ ਸਿੱਤ”

ਜਿਹੜੇ ਗੁਨਾਹ ਬੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਾਂ! ਗਾਈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ, ਬਾਲ ਪਰੋਸੇ ਆ ਗਏ ਅੱਗੇ, ਇਹ ਲੱਗੇ ਛਕਣ, ਪੁੱਤਰ ਕਰੇ ਪੇਸ਼ਾਬ, ਬਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦਏ ਪਿਸ਼ਾਬ, ਮਾਂ ਰਾਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਘੁੱਟ ਦਿੰਦੀ। ਦਿਆਲੂ ਮਾਂ ਜੋ ਹੈ ਨਾ, ਬਾਲ ਬਦਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਟ ਬਦਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਸੂਟ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਦਾਨ ਹੈ, ਅਣਜਾਨ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹਨੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸੌਹਣੇ ਸੂਟ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਆਉਣੇ ਤੇ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਫੀਰਿਆਦ ਕੀਤੀ:-

“ਰਮਈਆ ਹੋਂ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰਾ ॥”

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬੱਚੁ ਹਾਂ। ਇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਸੱਚੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।”

ਬੁੱਖਿਧਿ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਖਲੋਤਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਈ ਮੈਂ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਭੁਲਣਹਾਰ ਸਨ, ਉਹ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਰੀਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ 'ਸਵੇਰੇ' ਨਾਲ ਢੁਕਦਾ ਹੈ:-

‘ਵੇ ਅਰਸੀ ਚੰਨਾ ਚਮਕਦਿਆ,
ਘਰ ਮੇਰੇ ਚਾਨਣ ਪਾ ਜਾਵੀਂ।
ਮੁੱਢ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੋ ਹਨੇਰ ਗਿਆ,
ਕੋਈ ਜੋਤ ਇਲਾਹੀ ਜਗਾ ਜਾਵੀਂ।
ਮੇਰੇ ਸੱਧਰ ਸੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਫਲ ਅਨੋਖਾ ਲਾ ਜਾਵੀਂ।
ਮੁੱਦਤਾਂ ਦੀ ਪੱਤੜੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ,
ਆ ਕੇ ਬਹਾਰ ਬਣਾ ਜਾਵੀਂ।
ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਭੁਲਣਹਾਰ ਜੋ ਸੀ,
ਉਹ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਸਮਝਾ ਜਾਵੀਂ।
ਉਹ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਸੈਂ,
ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਸੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਜਾਵੀਂ।’

ਮੈਨੂੰ ਪਾ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ, ਕਰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਦਾਇਆ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਆਗਾ। ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਖ ਕੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਇਆਂ ਦਾ ਪਹਿਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਮਾ ਉਹਦੇ ਵਲ ਸਰਕਾਰੇ ਆਲੂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਤੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮਰ ਗਿਆ, ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਰੋਂਗੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਮੋਇ ਹੋਇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਪਰੋਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਦਾਵੀਏ ਮੇਰਾ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਮੇਰਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਮੇਰਾ ਪੰਜੀ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਤੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੇਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿਰ ਉਹਦਾ ਗੋਦ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਗਾਰਮ ਹਵਾ ਆਈ, ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਗਏ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂ

ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਜਾਣ ਕੇ ਗੱਲੀਂ ਪੈ ਗਏ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਤੂੰ ਮਰ ਚੱਲਿਆਂ, ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਚੱਲਿਆਂ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚਿਰਗਾ ਬੁਝ ਚੱਲੇ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ। ਉਹ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ! ਮੇਰਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਸੱਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਤਮੰਨਾ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਇਤਮੀਨਾਨ ਨਾਲ ਇਥੋਂ ਭੇਜਾਂ। ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਹੂ ਵੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਬੋਹੜੀ ਸੀ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੌਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ, ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਬਲ ਕਾਇਆਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਤਮੰਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਇਆ ਦੇ ਪੁਤਲਿਆ, ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆ, ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕਾ! ਜੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ ਨਾ ਤੇ ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅੰਹ ਵੇਖ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠਾ ਦੀ, ਜਾਹ ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਰ ਚੱਲਿਆ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਦੀ ਨਿੰਦਰੇ ਸੌਂ ਚੱਲਿਆ ਏ, ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂਘ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਣਕੇ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾ।

ਜਿੰਦ ਰੋਈ ਹੋਈ ਏ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ, ਮੈਂ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਏ ਅੱਗੇ।”

ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿੰਦ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਨਾਲ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਰੋਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਰਹੇ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲਈ ਚਲੇ ਜਾ। ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਜਾਣਿਆਂ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਹੈਰਾਨ, ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ-ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਸਿਰ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਵੇਖਿਆ, ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ:-

“ਗੁਰ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ ਐਸਾ ਗੁਰ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ”

(ਉਹੀ)

ਝੱਟ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਖਿੜਕੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਸਾਂ ਤੂੰ, ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਰੱਜ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿੰਦਰੀ ਜਿੰਨਾ ਲੰਬਾ ਹੌਕਾ ਭਰਕੇ

ਆਖਿਆ, ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੱਲੇ ਸੁਟਿਆ, ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਨਿਰਲੱਜ ਅੱਖਾਂ, ਇਹ ਬੇਸ਼ਰਮ ਅੱਖਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਿਦਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਨਾ ਰਹੀਆਂ, ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਲੱਜਾ ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਦੀਆਂ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਤਮੰਨਾ ਹੀ ਦੱਸ। ਕੋਈ ਆਖਰੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਦੱਸ, ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਰੀਝ ਦੱਸ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਪਿਆ-ਪਿਆ ਬੋਲਿਆ:-

'ਦੇਖਿ ਸਹਗਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਨੇਤਰ ਮੇਰੇ ਸੰਗਦੇ ਨੇ।

ਬਿਰਖਉਂ ਦੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਤੇਥੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

ਭਾਇ ਭੁਇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਮੰਦੇ ਅਸੀਂ ਹਾਂ।'

ਇਹ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਇਆ, ਹੰਕਾਰ, ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੇ। ਭੁਲਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕੇ ਮਾਫ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਦਾਸ ਦੀਆਂ, ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਣ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਣਾ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ ਅੰਦਰ ਪੈ ਜਾਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

* * * *

ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੰਗ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਇਕ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਛੁੱਬਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਜਿਉਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾ ਦਿਉ।

"ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥"

ਹੇ ਅੰਧੇ ! ਜੋ ਹਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਉਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਨਾ ਚੇਤੇਂਗਾ ਤੇ;

"ਤੇਰਾ ਸੇ ਦਿਨ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥"

ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਥੋਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਮਰ ਤੇਰੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਹਿ ਰਾਈ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ ਤੇਰਾ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਬਦਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਚੇਤ ! ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤ:-

ਨਿਮਖ ਕਾਮ ਸੁਆਦ ਕਾਰਣਿ ਕੋਇ ਦਿਨਸ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥

ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ ਮਹਾਂਦਾਸ, ਐਸੇ ਕਈ ਸੱਜਣ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਤੇ ਦੇ ਬਚਨ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਰ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਗੁਪਤ ਹੀ ਹੈ, ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਹਾਂਦਾਸ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ:-

ਰੱਤੀ ਕਾਰਨ ਮਹਾਂਦਾਸ, ਘੜਹਿ ਦੁਖਿ ਸਹੈ ।

ਹੇ ਮਹਾਂਦਾਸ ! ਇਸ ਕਾਮ ਦੀ ਇਕ ਰੱਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਇਕ ਨਿਮਖ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁਖ ਝੱਲੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੱਤੀ ਨਾ ਤਿਆਰੀ ਮਹਾਂਦਾਸ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਭੈ ਦੁਖ ਉਗਾਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਮ ਦੀ ਰੱਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹੈ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਤ੍ਰਿਆ ਸੀ।

ਕਾਮ ਕਰੈ ਮੱਮ ਰਾਖਤ ਜੀਉ ।

ਕਾਮ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼, ਜਿਹੜਾ ਸਜਣ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ:-

"ਕਾਮ ਕਰੈ ਮਮ ਰਾਖਤ ਜੀਉ।"

(ਉਹੀ)

ਤਿਨ ਕੀ ਰਖਿਆ ਤਿਨ ਦੇਵ ਕਰੋਗੇ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨਗੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ।

"ਮੁੱਮ ਭਾਰਤ ਆਰਤ ਕਢੂਮ ਬਿਥੈ।"

ਕਾਮਦੇਵਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਹਥੋਂ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ ਯਾਨੀ

"ਅਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਤਿਆਗੈ ਅੰਧਾ॥ ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਆਲੈ ਧੰਧਾ॥"

ਪਰ-ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਖੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਭੈੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਾਮਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕੁਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਕ੍ਰੋਪਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਗੁਸੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅੰਤ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੁੱਖ ਪਾਵੇ। ਕਿੰਨੀ ਵੇਰਾਂ ਆਵੈ ਜਾਵੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਏਸ ਕਾਮਦੇਵ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ:-

ਨਿਮਖ ਕਾਮ ਸੁਆਦ ਕਾਰਣਿ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ॥

ਘਰੀ ਮੁਹਤ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਵਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪਛਤਾਵਹਿ॥ ੧॥

(ਪੰਨਾ 403)

ਐਵੇਂ ਘੜੀ ਦੀ ਘੜੀ, ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ, ਤੂੰ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਕਈ ਚਿਰ ਪਛਤਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਚਿਰ ਹਾਵੈ ਹੌਕੇ ਮਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਚਿਰ ਠੰਡੇ ਸਾਹ ਭਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਚਿਰ ਤੂੰ ਪਛਤਾਵੇ ਕਰਨੇ ਨੇ ਏਸ ਕਰਕੇ:-

"ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ॥ ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ॥"

ਐਵੇਂ ਪੱਲ ਦਾ ਪੱਲ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਫੈਦ ਜਿਹੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਜਿਹੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਜਿਹੇ ਚਮਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਪਲਕ ਵਿਸਾਟ ਦੇਖ ਭੁਲੋ.....

ਪਰ ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ, ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚਮੜਾ ਤੈਨੂੰ ਚਮਕੀਲਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਕ ਨੀਮ ਕੋ ਤੂੰਮਰੁ॥

ਅੱਕ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਫਲ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ-ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਕਲ ਅੰਬ ਵਰਗੀ ਹੋਵੇ। ਨਿੰਮ ਦਾ ਫਲ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਿਸਤੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਜਾਪੇ। ਤੁੰਬਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਕੌੜਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬਰੇਟੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਚੰਗਾ ਜਾਪੇ। ਜਿਵੇਂ ਤੁੰਬਾ ਕੌੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨਿੰਮ ਦਾ ਫਲ ਕੌੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ ਕੌੜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਈ ਪੀ-ਬੈਣ ਅੱਕ, ਨਿੰਮ ਤੇ ਤੁੰਬੇ ਦੇ ਫਲ ਵਾਂਗੂ ਕੌੜੀ ਹੈ। ਏਸ ਵੇਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੇੜਾ ਸੌ ਸਾਗਰ ਤੱਕ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਪਲਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਿ ਭੂਲੋ ਆਕ ਨੀਮ ਕੋ ਤੂੰਮਰੁ ॥
ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੋ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰ ਗਿਹੁ ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਖਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਪ ਕੋਲੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ:-

ਸਪੈ ਢੁਧੁ ਪੀਆਲੀਐ ਵਿਹੁ ਮੁਖਹੁ ਸਟੈ।

ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੀਹ ਵੇਰਾਂ ਕਾਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਢੁੱਧ ਮਲਾਈ ਵਾਲਾ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਿਆ ਉਹਨੇ ਮੂੰਹੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਡੋਲ੍ਹਣੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਚਮੜੇ ਉਤੇ ਤੂੰ ਭੂਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਸੱਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਢੁੱਧ ਪਿਆ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਏ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਠੰਢਾ ਕੋਲਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਤੱਤਾ ਕੋਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪੁੱਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਕੈਸੇ ਹੋ ਗਏ? ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਧੀ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਭੈਣ ਜਾਣ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੋਲਾ ਠੰਡਾ ਪਰ ਕਾਲਾ ਫਿਰ ਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਦਾਗ ਫਿਰ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ, ਚਰਚਾ ਫਿਰ ਵੀ ਦਿਨੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏਗੀ। ਜੇ ਕੋਲਾ ਤੱਤਾ ਕਰਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਫਿਰ ਤਾਂ ਹੱਥ ਸੜਨੇ ਹੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਛਾਲੇ ਪੈਣੇ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੁਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਛਾਲੇ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਸੜੇਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਏਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੈ ਸੁਖਾਲੀ.....

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਦਸਿਆ ਹੈ ਅਮਰ। ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਲਗਾਂ-ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅਮਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ DIAMETRICALLY ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਹੈ ਨਾ ਕਾਇਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ

ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹਦਾ ਤੇ ਏਸ ਕਾਇਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਲਿਖਿਆ। ਝਰਾੜਾ ਲਿਖਿਆ, ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਾਇਆਂ ਦੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਨੀ ਕਾਇਆਂ! ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਨੀ ਵੀ ਹੈ ਮੈਂ ਮੈਂ ਅਮਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਸੁਖਾਲੀ ਵੀ, ਮਰਾਂ ਵੀ ਨਾ, ਬੁਢਾਪਾ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਅੰਗ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਾ ਹੋਣ, ਤੂੰ ਐਸਾ ਚਾਹੁੰਨੀ ਹੈਂ।”

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੈ ਸੁਖਾਲੀ ਬਾਜੀ ਇਹੋ ਸੰਸਾਰੋ॥

ਅੰਦਰਲਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਅੰਦਰਲਾ ਅਰਬਾਤ ਕਾਇਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਾਇਆਂ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਬਾਜੀ ਹੈ, ਇਕ ਖੇਡ ਹੈ, ਇਕ ਤਮਾਸਾ ਹੈ।

ਜਗੁ ਸੁਪਨਾ ਬਾਜੀ ਬਨੀ ਖਿਨ ਮਹਿ ਖੇਲੁ ਖਿਲਾਇ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਅਣਜਾਨੇ, ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵਜੀਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਣੇਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੌਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਚੌਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਖੇਡ, ਉਜਾੜ ਉਜੂੜ ਕੇ ਅੱਹ ਗਏ, ਆਹ ਗਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਨਹੀਂ ਰਾਜਾ ਕੌਣ ਸੀ, ਪ੍ਰਜਾ ਕੌਣ ਸੀ? ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵਰਗਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਅਮਰ ਰਹਾਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੈ ਸੁਖਾਲੀ ਬਾਜੀ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੋ॥

(ਉਹੀ)

ਲਭੁ ਲੋਭੁ ਮਚੁ ਕੁੜੁ ਕਮਾਵਹਿ.....

ਅੰਦਰਲੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਹੋ ਕਾਇਆਂ! ਤੂੰ ਲੋਭ ਬੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਕਾਇਆਂ ਤੂੰ ਲੋਭੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਸਤਰੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸੂਟਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਤੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ। ਤੂੰ ਲੋਭ ਬੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪਾਈ ਪੈਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਕਦੇ ਰਜੇਵਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਬਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਜੇ ਨਿਰਾ ਹੀ ਲੋਭ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਫਿਰ ਲੋਭ ਹੈ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ। ਹੋ ਕਾਇਆਂ ਤੂੰ ਬਹੁਤਾ ਕੁੜ ਵੀ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵੀ ਤੂੰ ਬੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਹੋਰੀਆਂ-ਫੇਰੀਆਂ ਵੀ ਤੂੰ ਬੜੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ।

ਲਭੁ ਲੋਭੁ ਮਚੁ ਕੁੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੋ॥

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ..... ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੋ॥

ਲੋਭ ਲੋਭੁ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਬੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਬੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਕਰ ਕੇ, ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਮਝਦੀ ਤੂੰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ?

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ..... ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੋ॥ (ਉਹੀ)

ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ! ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸੌਚ ਅੰਦਰਲਾ ਪਿਆ ਰੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਾਇਆਂ ਨਾਲਾਂ। ਅੰਦਰਲਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ, ਭਈ ਇਹ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਮਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਆਖਰ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਏਂ। ਭਾਂਡਾ ਭੱਜਣਾ ਹੀ ਭੱਜਣਾ ਹੈ, ਬੁਲਬੁਲਾ ਫਿਸਲਨਾ ਹੀ ਫਿਸਲਨਾ ਹੈ, ਏਸ ਬਰਫ ਨੇ ਪਿਘਲਕੇ ਆਖਰ ਪਾਣੀ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖ ਹਮਚੀ॥ ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ ਕੂਠੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ॥

ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ! ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਮੇਰੀ, ਬੜੀ ਨਿੰਦਿਆ ਚਿੰਦਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੂਠੀ। ਹੈਂ ਤੂੰ ਬੇਇਤਬਾਰੀ, ਤੇਰੇ ਇਕ ਸਵਾਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੀਆਂ ਰੱਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਾਇਆਂ ਬੋਲ ਪਈ ਕਾਇਆਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇ ਹਲੂਣਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾ:-

ਹਉ ਤੁਧੁ ਆਖਾ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ਹਮਾਰੀ॥

ਅੰਦਰਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆਂ! ਮੇਰੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਚਿੰਦਿਆ ਛੱਡ ਦੇ। ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਇਆਂ ਬੋਲ ਉਠੀ-

ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ ਕਰਹਿ ਚੇਰੀ ਬੁਰਿਆਰੀ॥

ਵੇ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਮੌਜ਼ਾਂ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜੀਵ ਆਤਮਾ! ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਪਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਤੁਧੁ ਆਖਾ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ਹਮਾਰੀ॥

ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ ਕੂਠੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ॥

ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ.....

(ਪੰਨਾ ੧੫੫)

ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਰੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਤੂੰ ਪਰਾਈ ਵੇਲ! ਪਰਾਈ ਵੇਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਰਾਈ ਧੀ-ਭੈਣ, ਪਰਾਈ ਬਹੁ-ਬੇਟੀ, ਉਹਨੂੰ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਤੂੰ ਚੇਰੀਆਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੁਕਰਮ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਦਰਲਾ ਫਿਰ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ।

ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ ਤੂੰ ਪਿਛੈ ਰਹੀਏਹਿ ਛੁਟੜਿ ਹੋਈਅਹਿ ਨਾਰੀ॥

ਨੀ ਕਾਇਆਂ! ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਉੱਡ ਰਿਆ, ਹੰਸ ਚਲੇ ਰਿਆ। ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਰਿਆ ਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਸਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਛੁਟੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਛੁਟੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ

ਦਰ-ਬਦਰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਵੇਚਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਏਦਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਵੱਸ ਕੇ ਤੂੰ ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਰੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਈ॥ ੧॥ ਰਾਹਉ॥

ਤਾਜੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਕਪੜ ਕੇਰੇ ਭਾਰਾ॥

(ਪੰਨਾ ੧੫੫)

ਤਾਜੀ ਮਾਇਨੇ ਘੋੜੇ, ਤੁਰਕੀ ਮਾਇਨੇ ਤੁਰਕਸਤਾਨ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਸੋਨਾ ਪਹਿਣ-ਪਹਿਣ ਕੇ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਚਾਂਦੀ ਪਹਿਣ-ਪਹਿਣ ਕੇ ਵੀ ਵੇਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਗਹਿਣੇ, ਇਹ ਕਪੜੇ, ਇਹ ਸਮਗਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਾਈਆਂ।

ਭੜਿ ਭੜਿ ਪਈ ਗਵਾਰਾ॥ ਭੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈਂ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ.....

ਕੂਜੇ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮੈਂ ਖਾਪੀ, ਤਵੀ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮੈਂ ਖਾਪੀ, ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹਕੀਮ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ 'ਡਿਊਮੁਖਅਖਰ' ਮਿਸ਼ਰੀ। ਡਿਊਮਾ ਦਾ ਖੱਖਰ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਨਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਟੁਕੜੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹਕੀਮ ਲੋਕ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਡਿਮੂੰ ਹੈ ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ, ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੜ ਜਾਏ ਉਹਨੂੰ ਤਧ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ ਨੇ ਐਸੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਕਿ ਉਹ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਰੋਗ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਡਿਮੂੰ ਖਖਰਿ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਖੀ ਮੇਲ ਮਖੀਰੁ ਉਪਾਇਆ।

ਜਿਹੜੀ ਮਾਖਿਓਂ ਦੀ ਮੱਖੀ ਹੈ ਨਾ, ਛੂਮਾ, ਛੂਮਣਾ ਮਾਖੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੋਟਾ, ਉਹ ਲੜ ਜਾਏ ਨਾ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਵੈਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਏ ਲਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਹਿਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਹੋ! ਨੀਵੀਂ ਜਾਂਤ ਹੈ ਹੋਛੀ ਜਾਤ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਹੈ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਪਰ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵਾਸਤੇ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਅਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਭੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈਂ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ.....

ਭੂਜਾ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਡਿਮੂੰ ਖੱਖਰ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਤਵੀ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਕਾਬਲੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਬੜਾ ਕੁਝ ਖਾਪਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਤ੍ਰ੍ਯੂਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਅੱਧੀ ਤੁਕ ਵਿਚ:-

ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਸੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ

ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤਮਾਰਾ ॥

ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤਮਾਰਾ ॥

ਸਵਨ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਦੇ ਦੇ ਨੀਵਾਂ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ..... ਸੰਚੇ ਸੰਚਿ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸ.....

ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਕਰਮ ਕਰਕੇ ਦੇਣਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਏਡਾ ਮੂਰਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੀ ਏ। ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

'ਸੋਇਣ ਲੰਕ'

ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੀ, ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਾਈ, ਉਹ ਇਥੇ ਰਹਿ ਰਾਈ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਮੱਬੇ ਚ ਕਲੰਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਭਈ "ਲੰਕਾ ਰਾਢੁ ਸੋਨੇ ਕਾ ਭਇਆ ॥ ਮੂਰਖੁ ਰਾਵਨੁ ਕਿਆ ਲੇ ਰਾਇਆ ॥" ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ। ਏ ਸੰਤਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਹਨੇ ਸਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਰਾਗੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਾਬ ਇਨ੍ਹੇ ਤੇਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੂਰ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਕੁਕਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਸਹੇਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਰਾ ਦਿਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ:-

"ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਅੰਧੇ ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥"

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਕਰੋੜਪਤੀਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਐਂ ਚੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਫਿਰ ਗੁੰਡੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਰੱਖ ਲਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਐਂ ਲਾਈਆਂ ਭਈ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਮੀਲ ਦੌ-ਦੌ ਮੀਲ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਓ ਕਿਸ ਦੀ ਪੀ-ਭੈਣ ਬਹੁ-ਬੇਟੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੀ-ਭੈਣ ਬਹੁ-ਬੇਟੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸੋ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ, ਮੈਂ ਬੜੀ ਵੇਰਾਂ ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ:-

ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ.....

ਧਨ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰਬਤਾ ਕੇ ਮੱਧ ਮੈਂ, ਏਹਨਸ ਰਹੇ ਦਿਵਾਨਾ।

ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਸੁਦਾਈ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਚੰਧਰੀ ਹੈ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਉਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਪੱਤ੍ਰੂਆ ਹੈ। ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੋਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਉਹਦੇ ਬਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਚੰਧਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਤੇ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। 'ਬੜੇ ਮੀਆਂ ਬੜੇ ਮੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਮੀਆਂ ਸੁਭਾਨ ਅੱਲ੍ਹਾ'। ਜੇ ਵੱਡੇ ਮੀਆਂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਇਹ ਨੇ ਤਾਂ ਨਿੱਕਿਆਂ-ਨਿੱਕਿਆਂ ਨੇ ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਿਛਾਂਹ ਕੈਣ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਚਪੜਾਈ ਕੀ ਉਸ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਲਵੇ? ਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਲੱਗੇ ਬੰਦੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣਗੇ? ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਸਮਝਾਵੇ ਕੈਣ? ਮਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰੇ ਕਿਹੜਾ? ਇਹ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੇ ਲੱਖਪਤੀਏ ਨੇ ਅਨੇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜੱਤ ਸਤ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਨਾਲ ਕੁਰੜਾ ਹਵਾਈ ਗੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁੰਜਿਆ। ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਉਗਲਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਲਾਹਨਤ ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ! ਦੇਖੋ ਜੀ ਮਾਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤਯ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇਣ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੌਲਹਾਂ ਕਲਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਵਿਚਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ? ਜੀਵਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ। ਹਰਮਨ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਈ ਰਾਧੇ ਕਿਥੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਟਕੀ ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਪਾ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਗਈ ਤੇ ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤੋਲ-ਮਿਣ ਕੇ ਦਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਨੇ ਤੋਲ-ਮਿਣ ਕੇ ਦਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਉਹਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਤਾਂ ਗਿਣ ਕੇ ਹੀ ਲੈਣੇ ਨੇ। ਇਹ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੀ ਪਈ ਸੀ, ਦਰੀ, ਦਰੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਭਈ ਰਾਧੇ। ਅੱਜ ਦਹੀਂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਧਾ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਪੁਜਾਰਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਕ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਦੀ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਜਿੰਨਾ ਦਹੀਂ ਇਹ ਖਾਣਗੇ, ਓਨਾ ਇਹ ਘਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਓਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਘਟ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਰੈਕਟਰ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਭਈ ਦਹੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਖੁਆ ਆਈ ਹੈ? ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਨਾ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਬਦਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਸੋਚ ਸੋਚ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਮਾਂ ਨੇ ਤੋਲ ਕੇ, ਮਿਣ ਕੇ ਤੇ ਪੈਸੇ ਉਹਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ ਗਿਣ ਕੇ। ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ, ਮੈਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਕੁੱਜੀ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ, ਨੌਕਰ ਰੋਜ਼ ਮਟਕੀ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਚਾਰ-ਛੇ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੀ

ਹਾਂ, ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਤੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਨੋਕਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਤੇ ਤੂੰ ਚੁਕ ਲੈ ਮਟਕੀ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ-ਛੇ ਪੈਸੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਬਣਨਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੈਂ ਦਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਹੀ ਦੇ ਤੇ ਮੈਂ ਮੈਂ ਗਿਣ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ। ਮਟਕੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਹਿਲਾ ਕੇ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਲੱਸੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ, ਚਲੋ ਅਸਾਂ ਤੇ ਮਨ ਰਾਜੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਏਦਾਂ ਸਹੀ, ਲੱਸੀ ਸਹੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹੈ।

ਸੇਸ, ਗਲੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਨੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਨੂੰ ਜਾਹੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗਾਵਹਿ॥

ਕਾਨੂ ਖੜਾ ਕੁ ਸੱਜਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਚੌਂ ਹੋਈ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਮੂਡ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ! ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਏ ਨੇ ਉਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੂਰਿੰਗ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਜਣਾ! ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਗਰੂਪ ਸੀ ਨਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚਲ ਬਸੇ ਹਨ, ਨਾ ਗਿਆਨੀ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬਿਧ ਸਿੰਘ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੰਡਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਵੇਦਾ ਵੇਦੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲਾਸਾਨੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪ੍ਰੇ: ਰੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਸਭ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੋ ਦਿਨ ਹਾਂ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਤੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਂਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਨੁਕਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਕਤ ਦਾ, ਪੱਛਮੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੇ: ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਬੜਾ ਘਰਬਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਜਾਏ ਉਹ ਐਂਟਿੰਡ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਜਿਹਾ ਰਿੜ੍ਹਨ ਵਾਂਗੂ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੱਕਾ ਫਿਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਦਿਉਂਗਾ ਫਿਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੇਰੀ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸਬੂਤ ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਰੀਠੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਿਠੇ ਰੀਠੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਲੋਕੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕੌੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਪੇਪਰ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕੇ ਹੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਬਟਾਲੇ ਵਿਚ ਬੇਰ ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਟਾਹਣੇ ਹੇਠਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਪਰ ਦੇ ਬੇਰ ਮਿੱਠੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੇਰ ਖੱਟੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਨਿੰਮ ਹੇਠਾਂ ਤੇਰਾ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਨਿਮੋਲੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੰਨੇ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਛੈਸਰ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਨੇ ਪ੍ਰਛੈਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਪੰਥ ਨੇ

ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਪਿਛਲੇ ਮਰ ਗਏ। ਅਗਾਂਹ ਪੰਥ ਨੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਅਗਾਂਹ ਪਾਠੀ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਅਗਾਂਹ ਕੀਰਤਨੀਏ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ। ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਰਵੱਈਆ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨਾਲ, ਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ, ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੇ ਇਸ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਪਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਖਤਰਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਲਾਈਨ ਵੈਸੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਅਸਲ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਓਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 55 ਰੁਪਏ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਐਡੀਸ਼ਨ ਮੁੱਕ ਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਮੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਰਾਗੀਬ ਆਦਮੀ ਖਰੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੇਸ, ਗਨੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਨੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਹੂੰ ਜਾਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ਗਾਵਹਿ। (ਉਹੀ)

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਂਗ ਵੀ ਦੁਹਾਉਂਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਨੇਸ ਵੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਵੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

‘ਸੇਸ, ਗਨੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਨੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਹੂੰ ਜਾਹਿ ਨਿਰੰਤਰ ਗਾਵਹਿ।
ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਹਦ, ਅਖੰਡ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ ਸੁ ਵੇਦ ਪਤਾਵੇ।’

ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਨੀਲ ਉਹਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹਦਾ ਆਦਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਜੰਮਿਆ ਤੇ ਕਦੋਂ ਉਹਨੇ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਛੇਦ ਹੈ, ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹਦਾ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ:-

‘ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਹਦ, ਅਖੰਡ, ਅਛੇਦ ਸੁ ਵੇਦ ਪਤਾਵੇ।
ਜਾਹਿ ਹੀਏ ਲੱਖ ਆਨੰਦ ਦੁਹਾਏ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈਏ ਐਂ ਆਨੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਜਾਹਿ ਲੱਖ ਹੀਰੇ ਆਨੰਦ ਹੋਆ, ਜੜੇ ਮੂਲ ਹੀਅਰੇ ਰਸ ਕਾਨ ਕਹਾਵੇ।’

ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖ, ਮਨਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮਨਮੂਰਖ ਜੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਆ ਕੇ ਉਹ ਵੱਸ ਜਾਏ, ਉਹ ਰਸਾਂ ਦੀ ਕਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦਾ, ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਏਨੇ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਚੌਥੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ:-

'ਸੇਸ, ਗਨੇਸ, ਮਹੇਸ, ਦਾਲੇਸ, ਸੁਰੇਸ ਹੂੰ ਜਾਹਿ ਨਿਰੰਤਰੇ ਗਾਵਹਿ।
ਆਦਿ, ਅਨੀਲ, ਅਨਾਹਦ, ਅਰੰਡ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ, ਸੁ ਵੇਦ ਪਤਾਵੈ।
ਜਾਹਿ ਹੀਏ ਲੱਖ ਆਨੰਦ ਹੋਆ, ਜੜ ਮੁਲ ਹੀਅਰੇ ਰਸ ਕਾਨ ਕਹਾਵੈ।

ਉਹਨੂੰ ਰਾਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਲੱਸੀ ਉਤੇ ਹੀ ਨਚਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਲੱਸੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਬੰਸਰੀ ਸੁਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਨਾ ਨੇੜ ਹੋ ਜਾਏ ਉਹੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਉਹਕੇ ਨਾਲ ਏਨਾ ਮੇਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਰਹਿਣ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਹੋਰ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੀ, ਬੱਦਲ ਗਰਜਿਆ, ਰਾਧੇ ਜਾਣ, ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਬਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੇ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ 'ਰੋਂਦ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਪਿਆ, ਮਸਤ ਹੋਇਆ, ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਕਪੜੇ ਭਿੱਜ ਜਾਣੇ ਨੇ ਤੇ ਨੇੜੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਘਰ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਏਥੇ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਜਗ ਜਿਹਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖਾਂਗੀ। ਉਹ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪਿਆ, ਕਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ। ਗੋਂਦ ਭੁਲ ਗਈ ਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਰਾਧੇ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤੇ ਏਸ ਨੇ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟਖਟਾਇਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਕਾਹਲਾ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸਖੀ ਖੇਲੇ ਗੀ ਕਿਵਾੜ, ਤੋਹੇ ਕਹਿਓ ਅਨਿਕ ਬਾਰ।

ਹੇ ਸਾਖੀ! ਹੇ ਰਾਧੇ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੇਲ੍ਹ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਉਹ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਵਰ੍ਹਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ। ਹਰੀ ਨਾਮ, ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਦਾਨੇ-ਪਰਦਾਨੇ ਹੋ ਆਖਰ ਕੋਸ਼ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਾ, ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ। ਹਰਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਾਂਦਰ ਵੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਧੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਨਾ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰਾ, ਤੇ ਉਹਨੇ ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕੰਦਰਾਂ ਪਹਾੜ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਟਪੋਸੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਟੱਪਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਧਰ ਉਧਰ, ਬਈ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦੇ ਵਿਚ ਬਾਂਦਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੀ ਲੈਣ ਆਗਿਆ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਹਰ ਖਲੰਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬੜੀ ਸਿਆਣੀ ਹੈ। ਰਾਧੇ ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਏਸ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲੇ ਨੇ। ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੈ ਹਮਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕੰਦਰਾਂ, ਪਹਾੜ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਮਲੀਏ! ਮੈਂ ਉਹ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਖੀ ਮਾਧੇ। ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮਾਧੇ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਪਹਿੜਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਭੌਗ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਖੀ ਮਾਧੇ। ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ, ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ, ਕਪੜੇ ਚੌੜੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੌਣ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਧੇ ਭਾਗ। ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਧੇ ਹੈਂ, ਭੌਗ ਹੈਂ ਤੇ

ਫਿਰ ਜਾ ਕੇ ਕਮਲ ਫੁਲ ਤੇ ਕੂੰ-ਕੂੰ ਕਰਦਾ ਫਿਰ। ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਕੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੀ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਮੈਂ ਹੂੰ ਸਖੀ ਮਾਧੇ! ਤੇ ਕੈਣ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਥੇ ਭਾਗ। ਮੇਹਣ ਛਬੀਲੀ, ਏਂ ਛੈਲ ਛਬੀਲੀ ਚਾਧੇ! ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮੋਹਨ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਚੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਧੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਨਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮੋਹਨ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਜਾ ਕੇ ਚੌਰੀ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਜਾਕੇ ਭੰਨਦਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਗਦੀ ਹਾਂ, ਚੰਗੀ ਭਲੀ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਚੌਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਰਾਧੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਤਲਬ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਨਾਇਕ ਹੂੰ, ਨਾਗਰੀ ਵੀ, ਨਾਇਕ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬੈਲਾਂ ਉਤੇ ਕੋਲੇ ਤੇ ਚੂਨਾ ਲੱਦ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਇਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਨਾਇਕ ਹੂੰ ਮੈਂ ਨਾਗਰੀ ਵੀ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:-

'ਟਾਂਡੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਾਦੇ ਜਾਏ।'

ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਇਕ ਹੈਂ, ਕਿਥੇ ਨੇ ਤੇਰੇ ਬੈਲ ਜਿਹੜੇ ਕੌਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਣ, ਛਕਰੀਦੀਆਂ ਨਾਲ, ਗੱਲਗਾਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਣ। ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਨਾਇਕ ਹੂੰ ਮੈਂ ਨਾਗਰੀ ਰੀ ਤੇ ਟਾਂਡੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਾਦੇ ਜਾਏ। ਅਰੇ ਮੈਂ ਹੂੰ ਘਨਸ਼ਿਆਮ! ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿਸ਼ਨ ਤੇ ਘਨ ਮਤਲਬ ਬੱਦਲ ਤੇ ਸ਼ਿਆਮ ਮਤਲਬ ਕਾਲਾ ਤੇ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਨੂੰ ਵੀ ਘਣਸ਼ਿਆਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੈਣ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਹੂੰ ਘਨਸ਼ਿਆਮ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਜਾਕੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਫਿਰ, ਜਿਥੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਪਈ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਤੇਰੇ ਗਰੁੜ ਹੋ ਰਾਏ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਘਨਸ਼ਿਆਮ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਰਾਧੇ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ਨ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ, ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀ, ਆਰਤੀਆਂ ਉਤਾਰਦੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਹੀ ਕਰੇ ਨਾ ਜਿਹੜਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਜਿਹੜਾ ਕਰੀਬੀ ਹੈ ਜਾਏ, ਜਿਹੜਾ ਬੇਤਕਲਫ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਿਆਰ ਬੇਤਕਲਫ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬੇਤਕਲਫੀ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ:-

ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ॥

ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਤਾ ਜੈਸਾ॥ ੧॥

ਜਉ ਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ॥

ਪਤਿੜੁ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਤੁਮੁ ਜੁ ਨਾਇਕ ਆਛਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਤੇ ਜਨੁ ਜਾਨੀਜੈ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ॥ ੨॥

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੇਤਕਲਫੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਧੰਨਾ ਬੇਤਕਲਫ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਦੇ

ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੰਗਣਾ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਲੋੜ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਜਗਾ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਵੈਂਛਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਚੱਖੀਂ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਕਿਆਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਇਹ ਬੇਤਕਲਫ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਏਡੇ ਬੇਤਕਲਫ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? ਅੱਜ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਬੈਰੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਬਸਤੁ ਰਹੀ ਅਮਾਨਾ॥

ਜਿਹੜੇ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਤੇਰੇ ਵੈਰੀ ਨੇ ਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਤੂੰ ਪਾਪ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਤੂੰ ਭੋਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਆਇਆ ਸੈਂ, ਜਿਹੜੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਭੋਜਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਤੂੰ ਇਹ ਰੋਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾਮ ਸਾਂਭ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਅਮਾਨਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਏ। ਕਦੇ ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਆਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਬੈਰੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ ਬਸਤੁ ਰਹੀ ਅਮਾਨਾ॥

ਛੋਡਿ ਜਾਹਿ ਤਿਨ ਹੀ ਸਿਉ ਸੰਗੀ ਸਾਜਨ ਸਿਉ ਬੈਰਾਨਾ॥ ੩॥

(ਪੰਨਾ ੪੦੩)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਸਾਕਾਂ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਸੰਗੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਤੇਰਾ ਸੱਜਣ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਬੇਗਾਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਉਪਰਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਤੂੰ ਕਦੇ ਸਿਮਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ?

ਚੇਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਅੰਧੇ ਚੇਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ।

(ਉਹੀ)

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਲਬਹੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਅਖੀਰ ਭਰੇ ਪਿਆਲੇ ਨੇ ਉਛਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਮੇਰਾ ਟਾਟਾ ਨਗਰ ਬਹੁਤ ਆਉਣ ਜਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਘੱਟ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਬੋਸਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਏਡਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੇ ਉਹਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੂਏ ਵਿਚ, ਸਰਾਬ ਵਿੱਚ, ਜੱਤ ਸੱਤ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀਤਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਪਿਆਰਿਓ! ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਚੋ-ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਹੀ ਸਾਂਭ ਗਏ ਸਭ ਕੁਝ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨੂਠਾ ਫੜਨਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਟਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਗ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ। ਲੱਖਪਤੀਏ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਂਧੇ ਨੂੰ। ਡਰ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ, ਭੈ ਖਾ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਣ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਨਿਮਖ ਵਿਚ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕਰਦਾ।

ਖਿਨ ਮਹਿ ਅਵਰੁ ਖਿਨੈ ਮਹਿ ਅਵਰਾ ਅਚਰਜ ਚਲਤ ਤੁਮਾਰੇ॥

ਉਹਦੇ ਚਰਿਤਰ ਕੋਈ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਪਾਲਪੁਰੀਏ ਲੱਖਪਤੀਏ ਦਾ ਜਦੋਂ ਪਾਪ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹਦੀ ਕੁੜੀ ਜਵਾਨ ਦੇਵੀ ਸੁੰਦਰ, ਕਦੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਤੇ ਚੌਬੀਸ ਘੰਟੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕਾਕੀ ਆਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਭਈ ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਹ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਅੱਖ ਉਠਾ ਕੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ, ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੀ। ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵੇਲੇ ਥਾਂ ਸਿੱਧੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਵਾਂ ਪੀਆਂ ਨੇ ਕਰਨਾ। ਏਡੀ ਦੇਵਤਾ ਕੁੜੀ, ਏਡੀ ਦੇਵਤਾ ਬੱਚੀ, ਏਡੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਬੱਚੀ, ਇਸ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਸੇਠਾ! ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਰੇ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਫੈਲਾ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਧਰਮ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਜਤ ਸਤ ਇਸ ਨੇ ਕਾਮ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਕੁਆਰੀ ਕੰਠਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੀਲਾ-ਚਾਰਾ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਪੰਜੇ ਦੋਂ ਲੜਕੀ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਾਰ ਯੜੰਮ ਕਰਦੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਛਿੱਗ ਕੇ ਚੀਖ ਮਾਰੀ, ਮਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਲਿਆ ਦੇ, ਮਾਂ ਮੇਰਾ ਗਲ ਘੁੱਟ ਦੇ, ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਛੁੱਗੀ ਮਾਰ ਦੇ, ਮਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਣ। ਮਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਮਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬੇਸਿਮਰਤ ਹੋ ਗਈਆ। ਅਖੀਰ ਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਈ, ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਧੀਏ! ਬੜੀ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਹੈ, ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਸਿਸਕੀਆਂ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ, ਹਾਵੇ-ਹੌਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰਕੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ। ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਮਾਂ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਹੱਥ ਜੁੜ ਗਏ, ਹੋ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਹੋ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਚੰਦੀ ਘੰਟੇ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਹੋ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਨਾ ਭਰੀਏ। ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਵੀਏ ਨਾ, ਜਾਰੀਏ ਨਾ, ਹੋ ਰਾਮ! ਸਾਡਾ ਪੁਰਾਣੇ ਜਨਮ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਏਡਾ ਬੱਜਰ ਪਾਪ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਕੰਜ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ ਸਾਰੀ ਜਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਮ, ਕੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ, ਤੇਰਿਆਂ ਭਰਾਤਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਇਹੋ ਹੋਵੇਗਾ? ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਉ ਆਇਆ, ਦੌਨੋਂ ਮਾਵਾ ਪੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਹਾਲੋ-ਬੇਹਾਲ ਹੋ? ਕੁੜੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿ

ਲੱਜਾ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੰਦਰ ਵੱਡ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਵਿਹ ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੇਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਹਾਵੇਂ ਤੇ ਹੋਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਹੇ ਰਾਮ! ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਤੇ ਅਖੀਰ ਕੜੀ ਦਾ ਸਬਰ, ਮਾਂ ਦਾ ਸਬਰ, ਕੜੀ ਦੇ ਪਿਉ ਦਾ ਸਬਰ, ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਪੈਣਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਠੀਕ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਾਇਆਧਾਰੀ, ਕੁਕਰਮੀ ਬਦਚਲਣ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨਸੇ ਵਿਚ ਫੁਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਕਰਵਟ ਬਦਲੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਪਾਸਾ ਬਦਲਿਆ ਤੇ ਪਾਸਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਫੁਟ ਪੱਕ ਕੇ ਜਦੋਂ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਏ ਨਾ, ਪਾਟ ਜਾਈ ਹੈ ਨਾ, ਇਸ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਾਟ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਜਖਮ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਛੁਰਿਆਂ ਨਾਲ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਖਮ ਹੋ ਗਏ। ਲਹੂ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਪਾਕ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਜਖਮਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੂਏ ਦੌਭਦਾ ਹੈ। ਚੀਖਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰਾ ਘਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਚਾ ਲਵੇ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ ਬਣੋ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੁਖੀਆਂ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੋ। ਇਸਤਰੀ ਆਈ ਕਮਰੇ ਵਿਚ, ਅੰਦਰਲੀ ਬਦਬੂ ਇਸਤਰੀ ਕੋਲੋਂ ਬਰਦਸ਼ਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਹਰ ਭੜ ਜਾਈ। ਮਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਵੈਖਿਆ ਹਾਲੋ-ਬੋਹਾਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਜਿਹੜਾ ਆਵੇ ਵੇਖੇ, ਇਹਦੇ ਵਲ ਪ੍ਰਿਣਾ-ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਲਾਗੇ ਨਾ ਬੈਠੇ ਤੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਿਉਸਪਲਟੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਹੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਬਦਨ ਦੀ ਹਵਾ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਅਰੋਗ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਜਾਏ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕੋਹੜ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਸਤੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗ ਸਾਰੇ ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਨਾ ਫੈਲ ਜਾਏ। ਦਿਪਾਲਪੁਰੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਉਤੇ ਇਕ ਚੁਰੱਸਤਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾੜੀ-ਮੇਟੀ ਛੱਤ ਪਾ ਕੇ, ਹੇਠਾਂ ਬੋਰੀ ਵਿਛਾ ਕੇ, ਕੋਹੜੇ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਲਾਗੇ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀ ਸਕਦਾ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦਾ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਉਥੇ ਆ ਜਾਏ, ਉਸ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਖਾ ਲੈਂਦਾ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਆਵੇ ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਟੱਟੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਬਦਬੂ ਹੈ। ਰਾਹੀਂਆਂ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਰਾਹ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਰਸਤੇ ਕੋਈ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੂਕਾਂ ਪਈਆਂ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ:-

ਬਾਰੀ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀਂ॥

ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਏਨੀਆ ਕੂਕਾਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੂਕੀਆਂ, ਫੈਲੀਆਂ ਤੇ ਹਵਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈਂ
ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਸਿਦ ਬਣ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ। ਬਾਬਾ ਦੀਨ
ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਾਬਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ
ਦਿਪਾਲਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਦੁਖੀਆ ਹੈ। ਬੜਾ ਅਨਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੌੜਾ, ਦਿਨੇ ਰਾਤ
ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦਾ, ਭੁੱਖ ਪਿਆ, ਚੁਰੱਸਤੇ ਵਿਚ ਪਿਆ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਹਦੀ ਸੁਣਦਾ, ਫਿਰ
ਬਾਬੇ ਨਿਰਕਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਖਿਆ, ਮਰਦਾਨਿਆ! ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਚਲ ਕੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਰਬਾਬ ਗਿਲਾਫ ਕਰ ਲੈ। ਜਿਉਂ ਤੁਰੇ, ਜਿਉਂ ਤੁਰੇ ਦਿਪਾਲਪੁਰ
ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸ ਪਿਆ। ਪਾਣੀ ਗੋਡੇ-ਗੋਡੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਚਾਰਾਦੇ, ਕੰਡਿਆਂ
ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਝਾੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਉਸ ਕੁੱਲੀ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।
ਅੰਦਰੋਂ ਹਾਇ-ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਤੇ ਰਾਈਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੜੀ
ਪਿਆਰ-ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਕੁੱਲੀ ਦਿਆ ਮਾਲਕਾ! ਮੁਸਾਫਿਰ ਹਾਂ, ਰਾਤ ਕੱਟਣੀ
ਹੈ, ਕੁੱਲੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੇਲ੍ਹ। ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਰਿੜ੍ਹਦਾ, ਖਿੜ੍ਹਦਾ, ਅੰਖਾਂ ਹੋ ਕੇ
ਕੁੱਲੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਲਾਗੇ ਆਇਆ। ਬਾਹਰ ਧਿਆਨ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਦਾ ਪੁਤਲਾ
ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈਆ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਰ
ਝੁਕਿਆ, ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਨੇਕ ਮਾਂ ਦਿਆ ਬੇਟਿਆ! ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ
ਬਾਪ ਦਿਆ ਸਪੁੱਤਰਾ, ਕਿਸੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੱਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਵੀਰਾ, ਮੇਰੀ ਕੁਟੀਆ ਲਾਗੋਂ ਚਲਾ ਜਾਹ, ਮੈਂ
ਕੋਹੜਾ ਹਾਂ। ਜਨਮ-ਜਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਕੁਕਰਮੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਹਵਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਏ ਕਿਤੇ ਉਹਨੂੰ
ਵੀ ਕੋਹੜ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਤੇਰੀ ਕਾਇਆ ਸੁੰਦਰ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਕਾਇਆ, ਜਿਦੇ ਤੋਂ ਸੌ ਇੰਦਰ
ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਕਿਤੇ ਕਲੰਕ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਏਸ ਨੂੰ, ਚਲੇ ਜਾਹ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ
ਆਖਿਆ, ਕਲੰਕ ਸਹੇਤਨ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਅਸੀਂ ਕਲੰਕ ਗਵਾਉਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੇਲ੍ਹ,
ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ,
ਅੰਦਰ ਗਏ, ਆਸਣ ਵਿਛ ਗਿਆ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਈਬ-ਨਿਵਾਜ਼
ਬਦਬੂ ਬੜੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀਰਤਨੀ ਤੇਰਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਪਰਦੇ ਸੜ ਗਏ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ਼
ਚਲੇ ਏਥੋਂ ਚਲੀਏ, ਕਿਥੇ ਆ ਗਏ ਹੋ? ਮੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ-ਜਾਗਾਦੇ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਜੇ, ਤੇ
ਸਾਹਿਬ ਠਰ੍ਹੇ ਨਾਲ ਬੇਲੇ, ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕਈ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਸੁੰਗਾਪੀਆਂ, ਤੇਰੇ
ਕੋਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ, ਡੱਬਾ ਤੇਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਨਾਲ, ਘਬਰਾਉਂਦਾ
ਕਿਉਂ ਹੈ, ਡੱਬਾ ਖੇਲ੍ਹ? ਮਹਾਰਾਜ਼! ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਉਦੋਂ ਤੇ
ਮੈਂ ਇਤਰ ਵੇਚਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੀਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਡੱਬਾ
ਹੀ ਹੈਨੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਬਾਬ ਕੱਢ ਗਿਲਾਫ ਵਿਚੋਂ, ਕਰ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ,
ਖਿਲਰੇਗੀ ਖੁਸ਼ਬੂ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਰਬਾਂ ਦਾ ਠਾਠ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਠਾਠ ਵਿਚ, ਮਿਲਵੀਂ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਪਰਵਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਈ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਉਂ ਇਕ-ਮਿੱਕ ਹੋ ਗਈ, ਜੋਤ ਨਾਲ ਜੋਤ ਰਲ ਗਈ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੁਬਾਨੇ ਪਾਕ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਉਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਂਵਾਕ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ:-

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ॥ ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ॥
ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ॥ ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ॥
ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ॥

ਹਜ਼ੂਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੋਹੜਾ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰ-ਕੇਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਪਾ ਕੇ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਾਪੀਆ ਮਨਾ ਹਾਲਤ ਤੇਰੀ, ਇਹ ਜੋ ਮਰਦ ਅੰਗਮੜਾ ਜੋ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਚੌਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਲਤ ਤੇਰੀ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਜੀਵ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਪ-ਤਪ ਕੇ ਖਪਦਾ ਹੈ, ਬੇਕਾਰ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਮਾਇਨੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ, ਇਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਾਇਨੇ ਹੈ ਵਾਅਦਾ (promise) ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ, ਉਹ ਕਥਾ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਕਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਆਖੇ ਨਾ ਮੈਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬਸਤੀ ਵਾਲੇ ਆਖਣ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਏਥੇ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਰਹੋ। ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿ ਤੇ ਪਵਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਅਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਂਦੇ।

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ॥

ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਤੂੰ ਉਲਟਾ ਲਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੂੰ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮਾਲਕਾ! ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਨੰਨਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ, ਮੈਂ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾਂ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਇਕਰਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਤੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਿਗਿਆ।

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ॥
ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ ਨਾਕੁ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ॥

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੰਨ ਬਣਾਏ, ਅੱਖਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਨੱਕ ਬਣਾਇਆ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਡੇਲੇ, ਡੇਲੇ ਵਿਚ ਧੀਰੀ, ਧੀਰੀ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਰਸਨਾ ਬਖਸ਼ੀ, ਜਿਹੜੀ ਤੱਤ-ਗਿਆਨ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

“ਜਿਨਿ ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ॥ ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ ਪਾਇ॥”

ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ, ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪਾ ਕੇ, ਤੇ ਜਿਸ ਗਰਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਹੈ, ਸੈਂਕੜੇ ਮਨਾ ਦਾ ਅੰਨ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਭਈ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਜੀਵੀ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲਿੰਡ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥..... ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਪਰੀਤਿ ਸੁਆਦ ॥

ਜਿੰਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੋਹ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰੀਤਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨੇ, ਇਹ ਸਭ ਕਾਲੇ ਦਾਗਾ ਨੇ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦਾਗਾ ਨੇ, ਮੰਦੇ ਦਾਗਾ ਨੇ।

ਦਾਗ ਦੋਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਜਾਇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਜਿੰਦਰੀ ਵਿਚ ਗੁਨਾਹ ਦੇ ਦਾਗਾ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦਾਗਾ, ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦਾਗਾ, ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਗਾ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਹੈਂ ਨਾ, ਤੁਰਿਆ ਹੈਂ ਨਾ।

ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥

ਏਸੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਪਾਪੀ ਹਥਿਆਰੇ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਜੋਗਾ ਥਾਂ ਹੀ ਹੈਨੀ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਗਾ ਹੀ ਹੈਨੀ ਤੇ ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਚੀਖ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਬਾਬਾ! ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਕਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਸਾਂ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ! ਹੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾ! ਕੋਈ ਕਰ ਦੇ ਰਹਿਮਤ, ਕੋਈ ਕਰ ਦੇ ਦਇਆ, ਕੋਈ ਕਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖਿਆ, ਰਾਗੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ:-

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਆਖਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰਣਾ ਹੋਰੁ ਨਹੀ ਬਾਉ ॥

ਜੇ ਕੋ ਛੂਥੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥

ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਛੁਬਦੇ ਛੁਬਦੇ ਨੂੰ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਰ ਆ ਜਾਵੇ:-

ਜੇ ਕੋ ਛੂਥੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਸਰਬ ਦਾਤਾਰ ॥

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਕੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਰਾਇਨ ਕਰਕੇ ਤੁੰਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਥੇ ਦੋ-ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਰਾਏ ਨਹੀਂ। ਇਲਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੁਕੰਮਲ ਤੁੰਦਰੁਸਤੀ ਜਦੋਂ ਹੋ ਗਈ, ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਥੋਂ ਗਏ ਨੇ। ਉਥੇ ਉਸਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ, ਨੌ ਰੰਗ ਨੂਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਨਾਮ 'ਜਾਰੀਰੇ ਨਨਕਾਣਾ' ਸੀ। ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਉਥੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਊਬਂ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਾਲੇ ਚੰਪਰੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਚੌਬੀਸ ਘੰਟੇ ਉਥੇ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਨੌ ਰੰਗ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਗਤਾਂ ਉਹਦੇ ਦੁਆਰੇ ਤੁਰ-ਤੁਰ ਕੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਜਦ ਕਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਉਹਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਦਿੰਦੇ ਇਕ ਦਮ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਤੇਰੀ ਕੀ ਰੱਲ ਕਰੀਏ! ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੁੱਬਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਏਗਾ। ਕਲਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਏਸ ਹਵਾ ਦੇ ਛੇਲੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣਗੇ। ਉਹ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਬਚ ਜਾਏਗਾ।’ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀਓਂ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਖਾਲਸਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਵਿਸਰੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਨ ਨਾ ਬੇਸਿਮਰਤ ਹੋਣ। ਉਹ ਨਾ ਕਿਤੇ ਵਿਸਰ ਜਾਣ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੋ, ਤਾਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਸਕੋ। ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਖਿਆਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:-

‘ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥ ੨੦੩ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਏ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਗਨਿ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਉਦਰ ਮੰਝਾਰਾ ॥

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਅੰਤਿ ਛਡਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹੁ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਜਪੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਓ ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹੁ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥

ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ, ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਬੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਏ। ‘ਰਚਨ’ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਰਾਖੇ ਕਰਕੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਰਚ-ਮਿਚ ਜਾਣਾ, ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਹੋਣਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ:-

ਜਪਿ ਮਨੁ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨਾ, ਹਰੀ ਜਪ ਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਜਪ ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਨਿਰਜਨ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕਰੋੜ-ਕਰੋੜ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਕੁਝ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਫੁਰਮਾਉਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕਲੰਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਭਰਬਾਹ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋਵੇ ਵੀ ਤੇ ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਬੜਾ ਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਐਸੀ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਬਾਅਤ ਬਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ-ਫਿਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਡਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਬਾਣੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਭਈ ਦੁਨੀਆ ਵੇਖਣ ਜਾ! ਮੇਰਾ ਜਬਲਪੁਰ ਬੜਾ ਆਉਣ ਜਾਣ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਸੇਠ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇ। ਇਕ ਉਸ ਨੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬੜਾ ਵੱਡਾ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਏਰੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡਾ। ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦਾ ਬਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੋਹਣੀਆਂ-ਸੋਹਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਰਖੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੌਕਰ ਉਥੇ ਰੱਖੇ ਨੇ, ਤਨਖਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਉਥੇ ਤੇਲੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ, ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸੇਠ ਦੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇਲੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕੋਲ ਅੱਠਾਂ ਆਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਗੜਵੀਂ ਗਹਿਣੇ ਪਾਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਗੜਵੀਂ ਉਹਨਾਂ ਤੇਲੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਹੈ। ਚੰਥੀ ਕੁ ਪੰਜਵੀਂ ਪੁਸ਼ਤ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਗੜਵੀਂ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਰਖਿਆਂ। ਪਰ ਉਹ ਤੇਲੀਆਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਸੇਠ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਈਏ ਤਕ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਲੈ ਲੈ ਤੇ ਗੜਵੀਂ ਦੇ ਦਿਉ ਤੇ ਉਹ ਤੇਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੱਜਣਾ! ਇਹ ਗੜਵੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਭਾਵੇਂ ਛੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੇ। ਸਾਡੀ ਸਾਮੀ ਤੇ ਹੈ ਨਾ, ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਏ, ਤੂੰ ਅਮੀਰ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਸੀ ਪਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸਾਮੀ ਹੈਂ। ਉਥੇ ਇਕ ਸੀਮਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਚੰਗੇ ਚੰਘਰੀ ਟਾਈਪ ਆਦਮੀ, ਉਹ ਉਗਰਾਹੀ ਨੂੰ ਗਏ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ! ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੇਠ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਨਾ ਗੜਵੀਂ ਦਾ, ਜੋ ਅੱਠਾਂ ਆਨਿਆਂ ਚ ਗਹਿਣੇ ਪਈ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸ੍ਰੂ: ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਬਲਪੁਰੇ ਦਾ ਮੇਅਰ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪੈ ਜਾਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਬੰਦਾ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਸੇਠ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਸਿਰ ਬੱਲੇ ਸੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਉਗਰਾਹੀ, ਪੰਜ ਰੁਪਏ। ਉਧਰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦਿੰਦਾ ਤੇਲੀ

ਦੀ ਥਾਂ। ਦੀਨ ਦੂਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਇਧਰ ਪੰਜ ਰੂਪਏ ਦੇਣ ਨੂੰ ਠੰਡੀਆਂ ਤੱਤੀਆਂ ਤਰੇਲੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਰੂਪਈਆ ਹੈ ਕੋਲ ਪਰ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਭਈ ਕਿਰਪਾ ਸਾਗਰ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਕਰੁਣਾ ਕਰ, ਕਰੁਣਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਰਹਿਮਤ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਦੇ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ! ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਧਾਰਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਉਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਅਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਕਹਿਣੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਰਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਸਿਫਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬਿਆਨ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਚੇਤੇ ਰਖਿਉ ਅਖੀਰਲੇ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਤੱਤ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਲਫਜ਼ ਯਾਦ ਨਾ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਅਖੀਰਲੇ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਕਾਲ ਕਰਮ ਕਰ ਹੀਨ ਕਿਰਿਆ ਜੈ ਕੋਈ ਨ ਬੁਝੈ॥

ਜਿਹੜਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਆਦਮੀ ਹੈ ਨਾ, ਚਿੜਚਿੜਾ ਜਿਹਾ, ਤੰਗ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਵੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਵੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਬਿਧਾ ਨੇ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਯਤਨ ਕਰ ਲਈਏ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਹੈ, ਚਿੜਚਿੜਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕੀ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਦਾਹਵੇ ਢੂਠੇ ਵੀ ਨੇ। ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦਾ, ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਉਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਡਈਗ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਡਈਗ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਈਸ਼ਵਰ' ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਬਾਣੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਜੇ ਤਕ ਇਥੇ ਤੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਜੇ ਤਕ ਏਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਿਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਰਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੈ। ਭਈ ਇਹ ਰੱਬ ਨੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੁਕਤਾ ਤੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕੁਰਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ, ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਰੱਬ ਦੀ ਕਲਾਮ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਘਰ ਦਾ ਬਾਹਰ ਰਿਗਆ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਵੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟ-ਖਟਾਉਂਦਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਨਾ, ਉਹ ਓਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੁਹਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਬੋਲੇ ਨਾ। ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭਈ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਹਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਫਿਰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਇਹ ਘਰ ਦਾ ਫਲਾਣਾ ਜੀਅ ਹੈ, ਫਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਸਰੋਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਅਨੂਚਰ, ਜੈਸੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਨੌਕਰ, ਜੈਸੇ ਨਿਕਟ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਕਟ ਫਿਰਨ-ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਅਨੂਚਰ ਨਰਪਤ ਕੀ ਪਛਾਣੇ ਭਾਖਾ ਬੋਲਤ ਬਚਨ ਖਿਨ ਬੂਝੇ ਬਿਨ ਦੇਖ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਝਟ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਕੜਦਾ ਹੈ, ਝਟ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਹ ਬੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਭਈ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਰਾਜੇ ਦੀ, ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਮਾਲਿਕ ਦੀ ਹੈ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਨੌਕਰ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਫਿਰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਰਾਜਾ ਬੋਲੇ ਨਾ, ਉਹਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਹਦਾ ਨੌਕਰ ਸਮਝੇ ਨਾ, ਤਸੱਲੀ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਇਕ ਨੌਕਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਫਾਟਕ ਨਹੀਂ ਖੋਲਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਕੌਣ ਖੜਕਾਉਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਬੋਲ ਕੇ ਨਾ ਦੱਸੇ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਬੋਲੇਗਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਵਜੂਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਨਾ! ਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿਸੇ ਵਜੂਦ ਨਾਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਇਆਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਕਾਇਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਾਇਆਂ ਹੈ, ਕਾਇਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਇਆਂ ਨੇ ਜੰਮਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਰੱਬ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਲਾ-ਇ-ਲਾ ਹੈ-ਇਲਾ, ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕੇਗਾ ਵੀ, ਜੰਮੇਗਾ ਵੀ, ਮਰੇਗਾ ਵੀ, ਜਾਂ ਦਬਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਜਾਂ ਸਾਡਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਟੀ.ਸੀ.ਗੀ.ਜ਼. ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਰਿਆ ਨਾ ਤਾਂ ਬੜੇ ਅੰਖੇ ਹੋਏ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅੰਖੇ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਬਤ ਕਰੋ ਅੱਲਾ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਰਬੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਸਿਰਫ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਜੇ ਰੱਬ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਗਾਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਬੂਠਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਾਰਨ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ, ਉਹਦੀ

ਸੂਝ-ਬੂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਦੇਖੋ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਭਈ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨੈਣ ਹਨ ਨਾ, ਉਹ ਕਮਲ ਛੁੱਲ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਉਹਦੀ ਗਾਰਦਨ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਲੱਕ ਹੈ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਕੰਚਰ ਵਾਂਗੂ ਅਰਥਾਤ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗਾ ਹੈ। ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਉਹ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਕਦਲੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੇਲਾ। ਕੇਲੇ ਵਰਗੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਹੈ। ਕੁਰੰਕ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹਰਨ, ਹਰਨ ਵਾਂਗੂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਚੁਸਤ ਹੈ, ਚਲਾਕ ਹੈ, ਫੁਰਤੀਲੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਾ, ਸੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਾਗਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪੱਥਾ ਨਹੀਂ ਤੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਤਸ਼ਬੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਲੱਕ, ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਚਾਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕੇ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ।

ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

“ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਿਥੇ ਦਾਤਾ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਖ ਵੀ ਤਾਂ ਦੇਣੇ ਨੇ। ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਅੰਤ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਾ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ, ਨਾ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਰਮ ਸੰਤਕਾਰ ਯੋਗ ਸਾਜੀ-ਨਿਵਾਜੀ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੰਦਰ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਸਾਹਿਬ ਮਾਈ ਭਾਈ, ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ, ਜਿਉ-ਜਿਉ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਥੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਕੋਈ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ' ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਰਖਤਾ

ਸੰਸਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਐਸੀ ਢਾਲਣਾ ਵਿਚ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਉਹ 'ਮੁਰਖ' ਹੀ ਹੈ! ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਝਦਾਰ ਇਨਸਾਨ ਉਹੀ ਹੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ 'ਗੁਰਮਤਿ' ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਸੇਠ ਨੇ ਇਕ ਮੂਰਖ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸੇਠ ਨੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ; ਕਿ ਇਹ ਸੋਟੀ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਾ ਰੱਖੀ। ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨਾ, ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਕੇ ਪਾਰਾਲ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਜਾਹਿਲ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਵਕੂਫ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸੋਟੀ ਉਹਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀ। ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੇ ਸੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਟੰਗ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਲੱਭਣ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਲੱਭੀਏ। ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਭਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਹੀ ਨਾ ਲੱਭਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿੜਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੇਠ ਨੇ ਸੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ, ਅਖੀਰਲੇ ਦਮਾਂ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਚਲੋ ਵੇਖ ਆਈਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੂਰਖ ਗਿਆ ਸੇਠ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸੇਠ ਤਲਬਲਾ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੋਂ ਮਨੁਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਏ ਬੰਦ ਕਰ, ਇਹ ਪਾਰਾਲ, ਬੇਵਕੂਫ, ਜਾਹਿਲ ਇਹਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੋਂ ਹੱਟਣਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇ ਇਹਦੇ ਕੋਲੋ?" ਅਜੇ ਸੇਠ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੂਰਖ ਲਾਗੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੇਠ ਜੀ! ਰਾਮ ਰਾਮ! ਸੇਠ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਈ ਆਹ, ਆਹ ਨੇਤ੍ਰਿਓਂ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਠ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਤੇਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਤੇ ਬਈ ਸਾਡੀ ਲੰਮੀ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਉਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੁਲਾਉਣੀ ਬਈ। ਏਡੀ ਬਰੀਕ ਬਾਤ ਮੂਰਖ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੇ। ਮੂਰਖ ਨੇ ਸਰੋਂ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆਹ ਨਵਾਂ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜੇ, ਲੰਮੀ-ਲੰਮੀ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਇਹਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਜੇ? ਤੇ ਸੇਠ ਨੇ ਫਿਰ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਬਈ ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਰ ਚਲਿਆ, ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਬੈਠਾਂ। ਉਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਫਿਰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਸੇਠ ਜੀ! ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਐਦਕਾਂ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜੇ, ਕਿਥੇ ਚੱਲੇ ਹੋ? ਸੇਠ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਥੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ

ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਸਦਾ ਲਈ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਐ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਉੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੇਠ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਨਾ ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੇ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੰਗਲਾ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕੋਲੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਲੱਕੜੀਆਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਰਨ ਲਗਿਆ ਟੈਚੀਕੇਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬਰਸਾਤੀ ਕੋਟ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਸੋਟਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਹੀ ਮਹੀਨੇ। ਤੇ ਐਦਕਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਥੇ ਚਲੇ ਹੋ ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਐ, ਮੁੜਕੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੇਠ ਜੀ! ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਜੇ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਜੇ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਜੇ। ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਾਨ ਏ, ਉਹ ਲੈ ਲਿਆ ਜੇ ਤੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਮੂਰਖ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੇਠ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੌਂ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਐ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਮੂਰਖਾ! ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੰਜੀ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ, ਇਥੇ ਮੈਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਬਣਾਏ, ਕੋਠੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਬੰਗਲੇ ਬਣਾਏ, ਮੈਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ, ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ, ਚਾਂਦੀ, ਸੋਨਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਿਗਾੜੀਆਂ, ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਲੜਾਈਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਬੜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਐ।

ਮੂਰਖਾ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ, ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ, ਉਥੋਂ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਜਪ ਹੈ, ਨਾ ਤਪ ਹੈ, ਨਾ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ, ਨਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਨਾ ਨੇਕੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਥੋਂ ਵਾਸਤੇ, ਰੋਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਹਉਂਕੇ ਭਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੂਰਖ ਨੇ ਸੋਟੀ ਫੜੀ ਤੇ ਸੇਠ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮਿੱਤਰਾ! 'ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਮੈਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਆਪਣੀ ਸੋਟੀ ਲੈ ਲੈ। ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਲ੍ਹ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਹਿਲ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੀਤਾ?' ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੋਕਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ:-

ਆਰੇ ਕਉ ਕਿਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧੁ ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਧਨ ਕਾ॥

ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਪਾਈ, ਇਸ ਕਾਇਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਭਰਵਾਸਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਲੈ। ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਕਰ ਲੈ। ਕੋਈ ਸਾਹਸ ਕਰ ਲੈ।

"ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ॥"

ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਤੋਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ।

“ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੇ ਨ ਸਿਵਾਨੋ ॥”

ਜਿਹੜੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਰਸਤੇ ਦਾ ਜਾਣੂ-ਪਛਾਣੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਤੀਰ ਵੱਜਦੇ ਨੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ:-

ਜਾ ਕਉ ਮੁਸਕਲੁ ਅਤਿ ਬਣੈ ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ ॥

ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਦੁਸਮਨਾ ਸਾਕ ਭਿ ਭਜਿ ਖਲੈ ॥

ਸਭੋ ਭਜੈ ਆਸਰਾ ਚੁਕੈ ਸਭੁ ਅਸਰਾਉ ॥

ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਉਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਗੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ ॥ ੧ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਤਾਂਕਿ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਲੇਖੇ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਉਤਪਨ ਹੋਇਆ ਮਨਾਂ! ਕੁਝ ਅਖੀਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਰ ਲੈ। ਕੁਝ ਅਖੀਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਣਾ ਲੈ।

“ਆਗੇ ਕੋ ਕਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਧੈ ॥”

ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਾਨਕੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।

“ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥

ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਛੂਟੈ ॥ ੧ ॥”

ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਧਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਪੁੰਨ, ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਦਾਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਧਰਮਗਜਾ ਨੇ ਜਾਕਾਤ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈ ਲਏ ਨੇ, ਮਸੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈ ਲਏ ਨੇ। ਅਗਾਂਹ ਵਾਸਤੇ ਅਗਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੀਤਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਲਾਹੌਰ ਪਿੰਡੀਓਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਸੇਠ ਜੀ ਤੁਰ ਪਏ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਫਰੰਟੀਅਰ ਮੇਲ ਤੇ ਸੇਠ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਲੈ ਕੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਲਈ ਠੱਗਾਂ ਦੀ। ਇਕ ਠੱਗ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੈ ਲਉ ਰੁਪਇਆ ਪੰਜ ਸੌ, ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਕੋਈ ਨਾ ਆਇਓ, ਜੇ ਤਾਂ ਸਾਮੀ ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਚੁੱਧ। ਨਾ ਲੁੱਟੀ ਜਾਏ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੰਜ ਸੌ ਗਿਆ। ਢੂਜਾ ਠੱਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਓਏ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਸਾਮੀ ਤੈਨੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਮੇਰਾ ਹਜ਼ਾਰ। ਤੀਜੇ ਠੱਗ ਨੇ ਬੋਲੀ ਦਿੱਤੀ ਮੇਰਾ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ, ਉਸ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਵਿਕ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸਾਮੀ ਖਰੀਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਉਹਨੇ ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਕੋਟ, ਸੇਠ ਵਰਗੀ ਪੱਤਾ, ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਪਜਾਮਾ, ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਅਤੈਚੀਕੇਸ, ਸੇਠ ਵਰਗਾ ਬਿਸਤਰਾ, ਸੇਠ ਵਰਗੀ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ। ਗੱਢੀ ਅਜੇ ਤੁਰੀ ਸੀ ਲਾਹੌਰੋਂ। ਠੱਗਾਂ, ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਬੜੀਆ ਮਿੱਠੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੇਠ ਨੇ ਪੁੰਡਿਆ, ਆਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ਮਤਲਬ ਠੱਗ ਨੇ ਪੁੰਡਿਆ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ੋਂ, ਰੱਬ ਦੇ

ਪਿਆਰਿਓ! ਸੁਕਰ ਹੈ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਹੋ? ਸੇਠ ਨੇ ਆਖਿਆ ਬਬੰਦੀ, ਤੇ ਠੱਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਲੱਗ ਗਿਆ ਈ, ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵੇਖੋ ਮੈਂ ਵੀ ਬੰਬੰਦੀ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਬੰਬੰਦੀ ਚਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਸਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ! ਗੱਲਾਂ-ਗੱਪਾਂ ਕਰਦੇ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਉਹ ਜੋ ਗੱਡੀ ਦੌੜੀ, ਉਹਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਲੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਠੱਗ ਫਿਰ ਬੋਲ ਪਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸੁਖ ਨਾਲ ਕੀ ਲੈਣ ਚਲੇ ਹੋ ਬੰਬੰਦੀ? ਸੇਠ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆ ਗੱਡੀ ਦਾ ਛੱਟਾ ਤੇ ਉਹ ਪਿਆ ਮੇਰਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟ ਨੇ ਮੈਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਦੱਸ ਲੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਲਿਆਉਣਾ। ਠੱਗ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬੜਾ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਰੰਗ ਲਾ ਦਿੱਤੇ, ਤੇਰਾ ਵੀ ਬਿਜਨਸ, ਮੇਰਾ ਵੀ ਬਿਜਨਸ, ਤੂੰ ਵੀ ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਵਪਾਰੀ, ਆਹ ਤੇ ਗੱਲ ਹੀ ਕਿ ਇਕ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ-ਜੁਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਵਪਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਡੀ ਤੁਰਦੀ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਚਾਰ ਸੌ ਮੀਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਥੇ ਚੰਬੀਸ ਘੰਟੇ ਤਕ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ। ਠੱਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੁਭਾਅ ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਰ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮਨ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਇਆਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਠੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਉਹ ਇਕੋ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਪਏ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਪਾਣੀ ਛੱਕ ਕੇ ਗਏ ਸੌਂ ਉਖੜੇ। ਸੇਠ ਨੇ ਮਾਰੇ ਖੁਰਾਟੇ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਠੱਗ ਹੈ ਉਧਰ ਖੁਰਾਟੇ ਮਾਰਨ ਨਹੀਂ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਪਾਈ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ, ਸੇਠ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਘੰਟੇ ਵਾਸਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਠੱਗ ਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਚਾਬੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਜਿਹੜੀ ਚਾਬੀ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀ, ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਢੱਕਣ ਉਸ ਦਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੈਲੀ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਉਹਨੂੰ ਬੈਲੀ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਇਕ ਤਹਿ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਥੱਲੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਬੈਲੀ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਦੂਜੀ ਤਹਿ ਚੁੱਕੀ, ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਬੈਲੀ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਠੱਗ ਨੇ ਸਾਰਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਪੇਲਾ ਨਾ ਲੱਭਾ। ਪੁੱਠਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹਿਲਾਇਆ-ਜੁਲਾਇਆ, ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਸੇਠ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਠੱਗ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕਪੜੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਤਾਲਾ ਲਾ ਕੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਛੱਟੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਬਨਾਵਟੀ ਖੁਰਾਟੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਵੇਰ ਹੋਈ, ਨਾਤੇ ਧੋਤੇ, ਨਾਸ਼ਤਾ ਵਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ, ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੇ ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰਾਂ ਠੱਗ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਨੋਟ ਗਿਣਿਆ ਤੇ ਐਹ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾ, ਉਸੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਫਿਰ ਛੱਟੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਠੱਗ ਦੇ ਤਾਂ ਤੋਤੇ ਉੱਡ ਗਏ। ਬਈ ਹੇ ਅੱਲਾ! ਠੱਗ

ਮੈਂ ਹਾਂ ਕਿ ਠੱਗ ਇਹ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਸਾਰਾ ਫੌਲਿਆ, ਪੁੱਠਾ ਕਰਕੇ ਝਾੜਿਆ। ਧੇਲਾ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਆਹ ਇੰਨੇ ਨੋਟ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੱਢ ਲਏ ਆਹ! ਗੱਲ ਕੀ ਬਣੀ। ਠੱਗ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਜੇ ਸਫਰ ਬੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਤ ਬੰਬਈ ਤਕ ਹੋਰ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਪੈ ਲੈਣ ਦੇ ਵੇਖੀ ਜਾਉਰੀ। ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਕਿਥੇ ਅਗਾਹ ਜਾ ਕੇ ਪੈ ਗਈ, ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਲੰਘ ਕੇ ਤੇ ਅੱਜ ਠੱਗ ਨੇ ਚਾਰ ਬੂੰਦਾਂ ਵੱਧ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਘੰਟਾ ਸੇਠ ਦੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਪਰ ਠੱਗ ਨੂੰ ਲੱਭਾ ਕੁਝ ਨਾ।

ਠੱਗ ਨੇ ਸੇਠ ਦੀ ਜੁੜੀ ਫੌਲੀ, ਜੁਰਾਬਾਂ ਫੌਲੀਆਂ, ਪਤਲੂਮ ਫੌਲੀ, ਕੋਟ ਫੌਲੀਆ, ਲੱਭਾ ਕੁਝ ਨਾ। ਅਖੀਰ ਸੇਠ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਮੰਜੀ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਬਿਸਤਰਾ ਉਹਦਾ ਫੌਲੀਆ, ਕੱਖ ਨਾ ਲੱਭਾ, ਦੂਜੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਇਧਰ ਵਾਲਾ ਬਿਸਤਰਾ ਫੌਲੀਆ, ਬਾਹੀ ਚੁਕੀ ਦੂਜੀ, ਕੱਖ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਘੰਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦੀਆਂ। ਸੇਠ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਤੇ ਇਹਦੀ ਛਾਤੀ ਤੋਂ ਮੂੰਗ ਦਲੇ, ਗਿਣ ਲਏ ਨੋਟ, ਪਾ ਕੇ ਉਸੇ ਬੈਲੀ ਵਿਚ, ਰੱਖ ਕੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਹੁਣ ਠੱਗ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਬੁਲਾਂ ਦੇ ਛਿੱਪੀ ਜਿਹੀ ਜੰਮ ਗਈ। ਹੋਕੇ ਜਿਹੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਸੇਠ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, “ਯਾਰ! ਜਿਉਂ ਤੁਰਿਆ ਐਂ ਲਾਹੌਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀਰ-ਵੀਰ ਆਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀਰ-ਵੀਰ ਆਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਭਰਾ-ਭਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਫਰ ਕੀਤਾ, ਕਮਲਿਆ ਹੁਣ ਤੇ ਬੰਬਈ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਜਿਉਂ ਦੌੜਨਾ ਗੱਡੀ ਨੇ ਕਲਿਆਨ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਖਲੋਣਾ ਹੈ। ਉਧਰੋਂ ਇਹਨੇ ਬਦਲ ਜਾਣਾ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਦਾਦਰ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਤੁਰੀ ਹੋਈ ਇਹਨੇ ਬੋਰੀ ਬੰਦਰ ਜਾ ਖਲੋਣਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਮਕਾਨ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ ਭੁਲਿਆ ਲੋਕਾ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਤੂੰ ਇਵੇਂ ਹੋਕੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਚਪਾਟੀ ਵਿਖਾਵਾਂਗੇ, ਉਹ ਤੂੰ ਹੋਸ਼ ਤੇ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕੀ? ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਭਰਜਾਈ ਤਾਂ ਰਾਜੀ ਬਾਜੀ ਸੀ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਗਿਆ? ਠੱਗ ਦੀ ਸੇਠ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤੇ ਸੇਠ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਤੇ ਠੱਗ ਹਾਂ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨਾ ਬਈ, ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੈ ਬਿਜਨਸ ਕਰਨਾ। ਫਿਰ ਭਰਾ ਤੇ ਹੈਰੋ ਈ ਨਾ! ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਠੱਗਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸੇਠ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ? ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਐਸ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਅਗਾਰ ਤੂੰ ਠੱਗ ਲਏਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਸਗੋਂ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਤੈਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਏਡਾ ਚੰਗਾ ਸਿਆਣਾ ਠੱਗ। ਠੱਗ ਨੇ ਜਿੰਦਰੀ ਜਿੰਨਾ ਲੰਬਾ ਹੋਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੇਠ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤੁਸੀਂ ਠੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ? ਤੇ ਰੋਣਾ ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲਿਆ। ਹੋਟਲ ਦਾ ਖਰਚਾ

ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਹੁਣ ਗਾਸ਼ਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏਇਆ ਮੇਰਾ ਖਰਚ ਆ ਗਿਆ ਭਈ, ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤੇਥਾ ਬਿਸਤਰਾ ਫੇਲਿਆ, ਤੇਰੀ ਜੁੱਤੀ ਫੋਲੀ। ਤੇਰਾ ਕੋਟ ਸਭ ਕੁਝ ਫੇਲਿਆ, ਭਈ ਮੈਨੂੰ ਰੁਪਏ ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ? ਤੂੰ ਰੁਪਏ ਕਿਥੇ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ? ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੁਪਏਇਆ ਕਿਥੇ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਤੇ ਬੜੀ ਵਾਹ ਲਾਈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਸੇਠ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਿੱਡਰਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਇਉਂ ਨਾ ਰੱਡੀ ਵਿਚ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਪੱਗ ਵੇਖੀ, ਤੇਰੀ ਨਕਲ-ਹਰਕਤ ਵੇਖੀ, ਤੇਰਾ ਫਿਰਨਾ-ਤੁਰਨਾ ਵੇਖਿਆ, ਤੇਰੀ ਗੁਹਤਗੂ ਵੇਖੀ, ਤੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਸੀ ਆਪਣਾ ਰੁਪਏਇਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ-ਪਾਣੀ ਛਕਿਆ, ਬਿੱਲ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੇਜਰ ਵੱਲ, ਤਿੰਨਾ ਮਹਿਅਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਫਰਕ ਸੀ, ਉਸ ਫਰਕ ਕੇਂਦਣ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੇਜਰ ਨਾਲ ਲੜ ਪਿਆ। ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਰੌਲੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਚਾਂਸ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏਇਆਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਤੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਬਿਸਤਰੇ ਤੇਰੇ ਥੱਲੇ ਬੈਲੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੇ-ਫਿਕਰ, ਬੇਵਕੂਫਾ, ਜਾਹਿਲਾ, ਮੇਰੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਮੇਰੀ ਜੁੱਤੀ ਫੋਲੀ, ਮੇਰੀਆਂ ਜੁਰਾਬਾ ਫੋਲੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਪੱਗਾੜੀ ਫੋਲੀ, ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਰੁਪਏਇਆ ਪੰਜ ਲੱਖ ਲੱਭਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਨਾਲਾਇਕ ਜੇ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਿਆ ਏਂ? ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੈਲੀ ਏ ਨਾ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਉਹ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੰਗੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਐਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ। ਮੈਂ ਚੁਗਾਲੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਮੈਂ ਬਿਸਤਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟਟੋਲਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਮੈਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਲੀਆਂ ਫਿਰਦਾ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪੱਟੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਏ। ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ:-

"ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਦੇ ਤੂੰ ਫਰੀਦਾ, ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦੇਖੁ।".....

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਅਕਲਿ ਲਤੀਫ਼ ਕਾਲੇ ਲਿਖੁ ਨ ਲੇਖ॥

ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਬਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾ ਕਰਿ ਦੇਖੁ॥ ਵੁ॥"

"ਸਾਹਿਬ ਕੰਨ ਮਰੋੜਦੇ ਨੇ ਬਦੀ ਬਾਹਰਿ ਚੂਢਣ ਤੇ ਛਾਟ ਪਰੇ॥

ਗੁਰਿ ਕਾ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਬਾ ਜੋ ਈਹਾ ਨ ਹੋਇ॥

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਬਤਾਈ ॥
 ਸਕਲ ਬਿਨਸਪਤ ਮਹਿ ਥੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥
 ਉਚ ਨੀਚੁ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧੇ ਜੀਆ ॥ ੧ ॥
 ਉਹਾਂ ਤਉ ਜਾਈਐ ਜਉ ਈਹਾਂ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥”

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਊਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਢੰਡੇਗਾ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ। ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦਾਨਿਆਂ-ਪਰਦਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਬਈ ਪਿਆਰੀਓ! ਕੋਈ ਜਿੰਦਰੀ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੱਸੋ। ਕੋਈ ਜਿੰਦਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਤੇਰ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੱਸੋ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਤਾਂ ਬੜੇ ਵੇਖੇ ਨੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀਲੇ-ਚਾਰੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਵੇਖੇ ਨੇ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਤਾਂ, ਬੜਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੌਜ-ਮੇਲੇ ਵੀ ਬੜੇ ਲੁੱਟ ਲਏ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਲਾਸਾਨੀ ਧਨ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਦਾਤਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੁੱਛਦਿਆਂ ਪੁੱਛਦਿਆਂ ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਤੁਮ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਸੌਮਿਆ ਜੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਨੇ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਏ, ਤਾਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਚਲਾ ਜਾ, ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜ ਹੈ, ਉਥੇ ਜੋਤ ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੂਸਰੇ, ਤੀਸਰੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਸਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛ, ਸਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾਹ। ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ। ਦੇਸ-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ, ਧੰਨੀ, ਪੋਠੇਵਾਲ, ਮਾਲਵਾ, ਮਾਝਾ, ਤਮਾਮ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ।

“ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਹੋਇ, ਨਾਮ ਕੀ ਨਦਰਿ ਸੁਪਨਾ ਮਰਿਆ ਆਇਆ ।”

“ਪੁੱਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆ ਆਗੈ ਮਿਲਣ ਕਿਨਾਰ ॥

ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵੀਸਰੈ ਵਡੜੀ ਵੇਦਨ ਤਿਨਾਰ ॥ ੧ ॥

ਭੀ ਸਾਲਾਹਿਰੁ ਸਾਚਾ ਸੌਇ ॥ ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹਣਾ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸੌਇ ॥

ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਤੂ ਮਾਣਸ ਦਾਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਰੰਨ ਕਿ ਰੁੰਨੈ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥”

ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਚੰਗੀ ਲਗੇਰੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਤੇ ਜੇ ਭਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜੀਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾ ਹੀ ਗਿਆ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਈ ਪਈ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਭਾਗ ਵਕਤ ਆ ਈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੇ ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰੋਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੀਰਨੇ ਪਾਊਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵੈਣ ਪਾਊਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਤੀਂ ਰੰਨੀ ਕਲੇਸ਼, ਆਪਾਂ ਰੋਣ ਪੂਰੀ ਕੰਮੀ

ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਨਾ? ਮਰਦ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਐ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੋਇਆ।

ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕੋਟ ਗੜ ਕੇਤੀ ਗਈ ਵਜਾਈ॥

ਜੇ ਅਸਮਾਨਿ ਨ ਮਾਵਨੀ ਤਿਨ ਨਕਿ ਨਥਾ ਪਾਈ॥

ਜੇ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਸੂਲੀਆ ਕਾਹੇ ਮਿਠਾ ਖਾਈ॥ ੩ ॥

ਹੇ ਮਨਾ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਸੂਏ ਚੁਭਣੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਉਂ ਭੋਗੇ? ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਜਾਣ ਕੇ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਇਸ ਰੰਦ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰੇ? ਤੂੰ ਇਸ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਰੱਤਾ-ਮੱਤਾ ਹੋਇਆ ਏਂ, ਆਕਬਦ ਦਾ ਪਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਤੂੰ ਅਜੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ। ਤੂੰ ਅਜੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੱਖਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ ਲਗਨ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, “ਜੇ ਗੁਰ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਚਮਕਣ ਹੀ ਨਾ!” ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ, ਚਲਿਆ ਰਿਆ ਬਰਿੰਦਾਬਨ। ਬਰਿੰਦਾਬਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਰਾਮ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਵੇਖਾਈਏ। ਲੈ ਗਏ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਮਹੰਤ ਨਾਲ ਤੁਰੇ, ਇਹ ਭੋਪਾਲ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਰਧਾਰੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਰਾਧੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ, ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਇਹ ਯਸ਼ੋਪਾ ਨੰਦਨ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਇਹ ਵਸੂਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਲਭੱਦਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖੀ ਜਾਏ, ਹਾਂ ਹਾਂ, ਬਈ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੰਦਿਰ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਹਨ। ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ। ਰਾਧੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਤਾਂ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਇਕ ਸੜੇ ਜਿਹੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਉਪਮਾ ਬੜੀ ਕਰਨਾ ਏ, ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਦਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਝੱਟੇ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ:-

“ਕਰਿ ਮੁਰਲੀ ਕਟੀ ਕਾਛਣੀ”

ਗੁਰ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਦੀ ਰਮਾਇਣ ਪੜ੍ਹੋ। ਹੇ ਕਿਸ਼ਨ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੁਰਲੀ ਹੀ ਫੜਾਈ ਹੋਈ ਐ, ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਹੀ ਨਾ! ਮੈਂ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਬੁੱਤੇ ਇਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਾ, ਇਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਸ਼ਿਵਜੀ, ਐ ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬੁੱਤੇ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਬ ਤਰਾਸ਼ੇ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਪੱਥਰ ਦੇ। ਜਬ ਤਰਾਸ਼ ਤੇ ਖੁਦਾ ਬਣ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਛੈਣੀ, ਹਥੋੜੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਛਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਹੀ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣੀ ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖ ਬਣ ਗਏ, ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੁਰਲੀ ਹੈ,

ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਕਢਿਆਂ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਾਂ ਕਢਿਆਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤਾਂ ਲਾਹ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਸਾਰੇ-ਸਾਰੇ ਵਾਲ ਵੀ ਨਾ ਰੋਖਣ, ਕਿਤੇ ਪਜਾਮਿਉਂ ਵੀ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣ।

“ਕਹਿ ਮੁਰਲੀ ਕਟੀ ਕਾਛਣੀ, ਭਲੇ ਬੰਨੇ ਹੁਣ ਨਾਥਿ।”

(ਉਹੀ)

ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਸਾਵਲਾ ਰੰਗ ਪਰ ਤੁਲਸੀ ਮਸਤਕ ਤਬੈ ਹੀ ਝੁਕੇ ਜੋ ਦਨਿਸ਼ਵਾਲ ਹੋਇ ਏ ਹਾਥ। ਓ ਮੁਰਲੀ ਵਾਲਿਆ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਤਾਂ ਝੁਕੇਗਾ ਜੇ ਤੂੰ ਧਨਿਸ਼ਧਾਰੀ ਹੋਵੇਂਗਾ। ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਧਨਿਸ਼ਧਾਰੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਲੱਭੇ ਸੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਸਤੇ? ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਪੰਡ ਸੁੱਟੇ ਸਿਰ ਤੋਂ, ਸਿਆਪਾ ਮੁਕਾਉ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ ਕਿਥੇ ਲਗਨ, ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਟੇਪ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਯਾਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਨਾ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਟੇਪ ਚੌਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਨੌਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੱਭੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਵਿਸਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਕਾਪੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਰੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।

ਮੰਦਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਬਾਹਰ ਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਰਵਾਜਾ ਖੁੱਲਾ, ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਬੁਰਕਾ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਪਈ। ਐਸੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਨ੍ਹੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸਾਂਵਲਾ ਜਿਹਾ ਰੰਗ। ਟੇਢੀ ਜਿਹੀ ਕਮਰ, ਇਕ ਲੱਤ ਤੇ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੂਜੀ ਲੱਤ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ, ਲਾਲ ਜਿਹੇ ਲੱਬ ਉਤੇ ਮੁਰਲੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਦੋਂ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ:-

“ਬਾਜ਼ਤ ਬਸੰਤ ਅਰੁ ਭੈਰਵ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ
ਬਾਜ਼ਤ ਹੈ ਲਲਤਾ ਕੇ ਸਾਬ ਰੈ ਧਨਾਸਰੀ॥
ਮਾਲਵਾ ਕਲਯਾਨ ਅਰੁ ਮਾਲਕ ਉਸ ਮਾਰੂ ਰਾਗ
ਬਨ ਮੈ ਬਜਾਵੈ ਕਾਨ ਮੰਗਲ ਨਿਭਾਸਰੀ॥
ਸੁਰੀ ਅਰੁ ਆਸਰੀ ਅਉ ਪੰਨਗੀ ਜੇ ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ
ਧੁਨਕੇ ਸੁਨਤ ਪੈ ਨ ਰਹੀ ਸੁਧ ਜਾਸਰੀ॥
ਕਰੈ ਇਉ ਦਾਸਰੀ ਸੁ ਐਸੀ ਬਾਜੀ ਬਾਸਰੀ॥
ਸੁ ਮੇਰੇ ਜਾਨੇ ਯਾਮੇ ਸਭ ਰਾਗ ਕੇ ਨਿਵਾਸਰੀ॥”

ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਭਈ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਇਸ ਮੁਰਲੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈਂ ਤੂੰ ਪੱਥਰ, ਪਰ ਘੜਨ

ਵਾਲੇ ਨੇ ਚੰਗਾ ਘਜ਼ਿਆ, ਸਾਂਵਲਾ ਤੇਰਾ ਰੰਗ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਂਵਲਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੋਪੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਨੀ ਸਾਂਵਲਾ ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਕ ਕਹਿੰਦੀ ਜਾ ਨੀ ਪਾਰਾਲੇ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨੂੰ ਨਥਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨੇ ਹਵਾ ਮਾਰੀ, ਢੁਜੀ ਥੋਲੀ ਐਵੇਂ ਬਕਵਾਸ ਨਾ ਬੱਕ, ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਥੋਂ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਂਵਲਾ ਕਰ ਦੇ, ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਗੋਪੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਉਹ ਹੈ ਇਕੱਲਾ, ਜੇ ਇਧਰ ਰਤਾ ਕੁ ਬਵੇ ਤੇ ਸੱਤਪਾਮਾ ਰੋਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸੱਤਪਾਮਾ ਕੋ ਬਵੇ ਤੇ ਇਧਰ ਮੇਹਨੀ ਹੋਕੇ ਭਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਕੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਾਸੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਾਉਂ:-

ਮੈਂ ਗੁਰ ਮਜਨੂੰ ਹੁੰ, ਗੱਲ ਆਹ ਕਾ ਨਾਰਾ ਮਾਰ੍ਹ,
ਤੋ ਠੋਕਰੇਂ ਖਾਤੀ ਹੁਈ ਕਬਰ ਸੇ ਲੈਲਾ ਨਿਕਲੇ।

ਮੈਂ ਇਕ ਉਰਦੂਦਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸਰਤ ਯੇਹ ਹੈ ਨਿਕਲਾ ਹੁੰ ਦਿਲੇ ਸਾਦਕ ਸੇ।

ਸਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਰਤ ਯੇਹ ਹੈ ਨਿਕਲਾ ਹੁੰ ਦਿਲੇ ਸਾਦਕ ਸੇ।

(ਉਹੀ)

ਨਾਲਾ ਪੱਥਰ ਕੇ ਕਲੇਜੇ ਕੋ ਹਿਲਾ ਦੇਤਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਹੌਕਾ ਐ ਉਹ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਪਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸਿਤਾਰੇ ਜੋ ਸਮਝਤੇ ਹੈਂ ਯਹ ਗਲਤ-ਫ਼ਹਿਮੀ ਹੈ ਉਨਕੀ।

ਜਿਹੜੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰੇ ਸਮਝਦੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਹ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਗਾਲਤੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਕਹਿੰਦਾ:-

“ਸਿਤਾਰੇ ਜੋ ਸਮਝਤੇ ਹੈਂ ਗਲਤ-ਫ਼ਹਿਮੀ ਹੈ ਯਹ ਉਨਕੀ,

(ਉਹੀ)

ਫਲਕ ਪਰ ਆਹ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈਂ ਮੇਰੀ ਚਿੰਗਾਰੀਆਂ ਬਣ ਕਰ।”

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੋਕੇ ਹੀ ਤਾਰੇ ਬਣ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਹੋਕੇ ਹੀ ਨੇ! ਹੌਕਾ ਹੋਵੇ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਕਾ ਮਾਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂ, ਕਹਿੰਦਾ:-

ਇਕ ਮੈਂ ਹੁੰ ਮੇਰੀ ਆਹ ਮੈਂ ਤੋ ਤਾਸੀਰ ਨਹੀਂ।

ਹਾਹਿ ਰੇ ਅਬ ਉਨਸੇ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਕੋਈ ਤਦਬੀਰ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੀ ਕਬਰ ਸੇ ਠੋਕਰ ਕੋ ਹਮਵਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਾ,

ਯਹ ਭੀ ਇਕ ਨਾਗ ਹੈ ਇਸਮੇ ਮੇਰੀ ਤਕਸੀਰ ਨਹੀਂ।

ਹੌਕੇ ਨੇ ਬੜੀ ਤਾਸੀਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਕਾ ਮਾਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਗੋਪੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤੇ ਆਪ ਏ ਉਹ ਇਕੱਲਾ, ਜੇ ਇਕ ਜਾਣੀ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਹਾਵੇ ਹੌਕੇ ਭਰਦੀਆਂ, ਸਾਡਿਆਂ ਹਾਵਿਆਂ ਹੌਕਿਆਂ ਨੇ ਸਾਂਵਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੌਥੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਗਲਤ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਹੌਕੇ 'ਚ ਤਾਸੀਰ ਕਿਥੇ? ਬਈ ਸਾਡੇ ਹੌਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ? ਪੰਜਵੀਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ, ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਪਾਪੀ, ਅਸੀਂ ਕਰਨੇ ਹਾਂ ਪਾਪ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਏ ਕਾਲਾ, ਉਹ ਹੈ ਪਾਪ ਮਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਮਾਫ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਹੀ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਛੇਵੀਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਗਲਤ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਪ-ਪੁੰਨ ਦਾ ਲੇਖ-ਸੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂਵਲਾ? ਸਤਵੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:-

ਕਜਗਾ ਨੀਂ ਅੱਖੀਓਂ ਮੌਂ ਬਸਿਓਂ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।

ਅਸੀਂ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾ ਪਾਊਂਦੀਆਂ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਮਾ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ, ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ:-

ਕਜਗਾਰੀ ਅੱਖੀਓਂ ਮੌਂ ਬਸਿਓਂ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ਹੋਇ ਸਖੀ ਯਾਂ ਕੇ ਸਾਵਲ ਗਾਥ।

ਉਹ ਸਾਡੇ ਸੁਰਮੇ ਤੇ ਲਿੱਬੜ-ਲਿੱਬੜ ਕੇ ਸਾਂਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਾਂਵਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਵੇ! ਸਾਵਲੇ ਸਲੋਨੇ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਪੱਥਰ! ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਪੰਨੇ ਵਰਗਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਪੱਥਰ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ? ਜੇ ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਪਏ ਹੁੰਦਾ, ਤੇ ਮੈਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਇੰਤਜ਼ਾਹ ਕਰਨੀ ਹਾਂ, ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾ, ਜਿੰਦ-ਜਾਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਹ, ਲੱਬਾਂ ਉਤੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਮੁਰਲੀ ਵਿਚ ਦੋ ਢੂਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਵੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਪੁਜਾਰੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਵੇਖਿਆ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤ ਅੱਗੇ ਤਰਲੇ ਲਏ, ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਖਲੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ! ਕੁਰਾਨੇ ਕਰੀਮ ਦੀ ਹਾਫਿਜ਼, ਤੂੰ ਜਖੂਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਜੁਮੇ ਦੇ ਦਿਨ ਨਿਆਜ਼ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ, ਹਜ਼ਰਤ ਖਲੀਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਕਲਮੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ, ਤੂੰ ਬੁੱਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਾ, ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਉਹ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਨਾ, ਪੁਜਾਰੀ ਤੇ ਲੜਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਏਨੀ ਮਸਤ ਸੀ, ਉਹ ਸਮਝੇ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸ਼ਨ ਹੀ ਮੇਰਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਦੀਆਂ ਰੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰੱਲਾ ਮੰਨ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:-

‘ਸੁਨੋ ਦਿਲਜਾਨੀ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਕੀ ਕਹਾਣੀ।
ਤੁਮ ਦਸਤ ਹੀ ਬਿਕਾਨੀ।
ਬਦਨਾਮੀ ਭੀ ਸਹੂੰਗੀ ਸੈਂ, ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਠਾਨੀ।
ਹਉ-ਨਮਾਜ਼ ਹੁੰ ਭੁਲਾਨੀਂ, ਕਲਮਾਂ, ਭਰਾਨ ਠਾਰੇ ਬੂਜਨ ਕਹੂੰਗੀ ਸੈਂ।
ਸਾਵਲਾ, ਸਲੌਨਾ, ਸਿਰ ਕੁਲੇਦਾਰ, ਠਾਰੇ ਲਈ ਹੋ ਦਾਰਾ ਸੈਂ।
ਨਿਦਾਰ ਹੋ ਦਹੂੰਗੀ ਸੈਂ, ਨਰਕੇ ਕਮਾਰ ਕਰਬਾਨ ਠਾਰੀ ਸੂਰਤ ਪੇ,
ਹਉਕੇ ਮੁਗਲਾਨੀ ਪਰਰੇ ਨਿਵਾਨੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹੂੰਗੀ ਸੈਂ।’

ਜਦੋਂ ਲਗਾਨ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਹੱਦਾਂ-ਬੰਨੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਦੋਂ ਲਕੀਂਗ ਵਿਸਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਲਕੀਂਗ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੇਖਿਆ ਸੇਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆ ਕਈ-ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਢੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਬੈਠੇ ਹਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥
ਤਰਣ ਤਰਣ ਸਮੁਖ ਕਿਲਜ਼ਿਗ ਸੁਨਤ ਸਮਾਧੀ ਸਬਦ ਜਿਸੁ ਕੇਰੇ ॥
ਛੁਨਿ ਦੁਖਨਿ ਨਾਸੁ ਸੁਖਦਾਯਕ ਸੂਰਉ,
ਜੋ ਧਰਤਿ ਧਿਆਨੁ ਬਸਤ ਤਿਹ ਨੇਰੇ ।

ਜਉ ਹਰਿ ਬੁਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ
ਚਾਹਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥

ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ:-

“ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਯਉ ।
ਹੁਤੀ ਜੁ ਪਿਆਸ ਪਿਊਸ ਪਿਵੰਨ ਕੀ
ਬੰਢਤ ਸਿਧਿ ਕਉ ਖਿਧਿ ਮਿਲਾਯਉ ॥
ਪੂਰਨ ਭੋ ਮਨ ਠਉਰ ਬਸੋ ਰਸ ਬਾਸਨ ਸਿਉ ਜੁ ਦਰੰ ਦਿਸਿ ਧਾਯਉ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਲੁ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲ੍ਹਨ ਤੀਰਿ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ ॥
ਗਯਉ ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਬਰਖਨ ਕੇ ਸੁ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਸੁਖ ਪਾਯਉ ॥

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ:-

ਰਿਧਿ ਬਸੈ ਬਾਂਵਾਂਗਿ ਜੁ ਤੀਨਿ ਲੋਕਾਂਤਰ ਸੋਹੈ ॥
ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਅਕਹੀਉ ਸੋਇ ਰਸੁ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਤਉ ॥
ਮੁਖਹੁ ਭਗਤਿ ਉਚਰੈ ਅਮਰੁ ਗੁਰੁ ਇਤੁ ਰੰਗਿ ਰਾਤਉ ॥
ਮਸਤਕਿ ਨੀਸਾਣੁ ਸਚਉ ਕਰਮੁ ਕਲ੍ਹ ਜੋੜਿ ਕਰ ਧ੍ਰਾਇਅਉ ॥
ਪਰਸਿਆਉ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ ਸਰਬ ਇਛ ਤਿਨਿ ਪਾਇਅਉ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੯੪)

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ:-

ਚਰਣ ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਚਰਣ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਵਲਿ ਰਜੁ ॥

ਹਥ ਤ ਪਰ ਸਕਯਥ ਹਥ ਲਗਹਿ ਗੁਰ ਅਮਰ ਪਯੁ ॥

ਜੀਹ ਤ ਪਰ ਮਕਯਥ ਜੀਹ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਭਣਿਜੈ ॥

ਨੈਣ ਤ ਪਰ ਮਕਯਥ ਨਯਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਪਿਖਿਜੈ ॥

ਸ੍ਰਵਣ ਤ ਪਰ ਮਕਯਥ ਸ੍ਰਵਣਿ ਗੁਰੁ ਅਮਰੁ ਸੁਣਿਜੈ ॥

ਸਕਯਥ ਸੁ ਹੀਉ ਜਿਤੁ ਹੀਅ ਬਸੈ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸੁ ਨਿਜ ਜਗਤ ਪਿਤ ॥

ਸਕਯਥ ਸੁ ਸਿਤੁ ਜਾਲਪੁ ਭਣੈ ਜੁ ਸਿਤੁ ਨਿਵੈ ਗੁਰ ਅਮਰ ਨਿਤ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੯੮)

ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵੇਰਾਂ ਆਖ ਲੈਣ ਦਿਓ, ਐਸ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਚੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰੋ:-

‘ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣਿ ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੇ ॥

ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿ ਮਿਲਿਆ ਸੌਮਾ ਸ਼ਾਹ ਫਿਰ ਭੱਜ ਕੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਲਿਪਟ ਗਿਆ। ਮਾਲਿਕ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਕ, ਐ ਸੁਲਤਾਨ, ਸਦੀਵੀ ਸੁਲਤਾਨ, ਕਾਇਮ, ਦਾਹਿਨ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇਰੇ ਕਦਮੇ-ਮੁਬਾਰਕ ਵਿਚ ਇੰਤਜ਼ਾਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖ ਲਈ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਪੀਘ ਝੂਟ ਲਈ, ਬੜੇ ਰੰਗ ਮਾਣੇ ਨੇ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ, ਬੜੇ ਤਮਸੇ ਵੇਖੇ ਨੇ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ।

‘ਰੇ ਮਨ ਮੂਸ ਬਿਲਾਮਹਿ ਗਰਬਤ ਕਰਤਬ ਕਰਤ ਮਹਾਂ ਮੁਘਨਾਂ ॥

ਸੰਪਤ ਧੋਲ ਝੋਲ ਸੰਗ ਝੁਲਤ ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਕ੍ਰਮਤ ਪੁਘਨਾ ॥’

ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਬੜੇ ਵੇਖੇ ਨੇ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਝੀਖ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਸੁਧਾਰ ਦੇ, ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਵੇਲਾ ਸੁਧਾਰ ਦੇ, ਮੈਂ ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਮਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਮੇਰਾ ਜ਼ਮਣ-ਮਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰ ਦੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਕਰ ਦੇ ਤੇ ਅਮਰਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਸੋਮਿਆ ਦੋ ਧਨ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ। ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਾਮ ਧਨ ਲਭਦਾ-ਲਭਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਧਨ ਗੁਆ ਪਵੇਂ।” ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸੀ। ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਮਹਾਰਾਜ, ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਾਬ ਨਿਭੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਿਭਣਾ ਇਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਜੇ ਇਹਨੇ ਅਖੀਰ ਛੱਡ ਹੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਹਿਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ।” ਸਾਹਿਬ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੋਮਿਆ! ਬਚਨ ਤੇ ਬੜੇ ਦਾਨੇ-ਪਰਦਾਨੇ, ਮੰਨੇ-ਪਰਮੰਨੇ ਕਰਦਾ ਏਂ ਪਰ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ

ਅੰਖਾ ਈ।" ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਚਨ ਪਾਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ ਨਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੀ। ਤੇਰੀ ਦਇਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਂ, ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਇਹ ਛੱਸੀ ਹੋਈ ਕਿਸ਼ਤੀ ਪਾਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗ ਸੰਕਦੀ ਹੈ। ਬਚਨ ਪਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਤੁਸਾਂ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ, ਦਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਸੌਮਿਆ! ਦਇਆ ਪਾਰੀ। ਸੌਮਾ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਜੁੜ ਗਿਆ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ, ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਵਰਾ ਬੀਤ, ਦੋ ਵਰੇ ਬੀਤੇ, ਸੋਮੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕ ਗਈ। ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਲੋਕਿਕ ਆਨੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇ-ਨਜ਼਼ਰ ਰੱਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਦੇ ਸੋਮੇ ਨੇ ਜਿੰਦਰੀ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖ ਲਈ।

"ਐ ਇਸ਼ਕ ਕਹੀਂ ਲੇ ਚੱਲ ਇਸ ਪਾਪ ਕੀ ਬਸਤੀ ਸੇ।

ਇਨ ਨਵਸਪੁਸਤੋਂ ਸੇ, ਇਸ ਨਵਸਪੁਸਤੀ ਸੇ।

ਇਸ ਨਵਰਤ ਕੀ ਦੁਨੀਆ ਸੇ, ਇਸ ਲਾਹਨਤ ਕੀ ਹਸਤੀ ਸੇ।

ਐ ਇਸ਼ਕ ਕਹੀਂ ਲੇ ਚੱਲ ਪਾਪ ਕੀ ਬਸਤੀ ਸੇ।"

ਕਹਾਂ ਲੇ ਜਾਓ, ਕਹਿੰਦਾ:-

"ਅੰਖਾਂ ਤਲੇ ਬਸਤੀ ਹੈ, ਇਕ ਖੁਆਬਨਮਾ ਦੁਨੀਆਂ।

ਜੰਨਤ ਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਸ਼ਾਬਾਤ ਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਐ ਇਸ਼ਕ ਕਹੀਂ ਲੇ ਚੱਲ ਇਸ ਪਾਪ ਕੀ ਬਸਤੀ ਸੇ।"

(ਉਹੀ)

ਮਹਾਰਾਜ਼! ਕਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਸਾ, ਬਖਸ਼ ਦੇ ਕੋਈ ਦੂਜਾ, ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਹਾਨ, ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਵੇਰ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਇਕ ਸਾਮੀ ਆਈ, ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ, ਸੌਮਿਆ! ਐਦਕਾਂ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਦਾਵਾ-ਦੁਸ਼ਤਾ ਨਾ ਕਰੀ, ਕੁੜਮਾਂ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਆਉਂਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਕਰਜ਼ੀ ਚੁਕਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦਇਆ ਸੀ ਪਾਈ। ਉਹਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਵਹੀ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਦਾ ਖਾਤਾ, ਆਹ ਤੇਰਾ ਨਾਮ, ਆਹ ਤੇਰੀ ਰਕਮ, ਇੰਨੀ ਮਿਤੀ, ਇੰਨੀ ਸੂਤ, ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਪਿਆਰਿਆ ਲਕੀਰ ਫੇਰ ਦੇ, ਨਾ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸਾਮੀ ਤੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਾਹ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਦਇਆ ਕਰੋ! ਜਦੋਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੌਮਾ ਦਇਆ ਧਾਰਦਾ, ਭਾਰੀਆਂ ਸਾਮੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਸੌਮਾ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਗਿਆ, ਵਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਈਆ। ਗਰੀਬੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੱਬੂ ਠਾਨ ਲਿਆ, ਕੰਗਾਲਤਾ ਘਰ ਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਪੱਸਰ ਰਾਈ। ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਰੋਟੀਉਂ ਆਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗਰੀਬੀ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਘੇਰ ਕੇ ਖਲੋ ਗਈ ਨਾ। ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆ ਗਈਆਂ ਨਾ, ਤੇ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਅੱਜ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠੀ,

ਇਸ਼ਨਾਨ-ਪਾਨ ਕੀਤਾ, ਰੋਟੀ ਇਕ ਬਣਾਈ, ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ, ਇਕ ਪੋਣੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੌਹਰੇ ਦੇ ਕਸਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੋਮੇ ਦੇ ਕਸਰੇ ਵਿਚ ਗਈ, ਪਿਆਨ ਮਾਰਿਆ, ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਉ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ। ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਨੂਰ ਪਿਆ ਚਮਕੇ, ਲੱਬਾਂ ਉਤੇ ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ, ਚਿਹਰਾ ਭਰਵਾਂ ਜਿਹਾ, ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰੰਧੀ ਕਸਰੇ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਅਲੰਕਿਕ ਜਿਹਾ ਰੰਗ, ਕੋਈ ਅਲੰਕਿਕ ਜਿਹਾ ਰਸ, ਅਲੰਕਿਕ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਕੋਈ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਚੁਕਿਆ। ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਉ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਕੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉਤੇ ਥਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ, ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ, ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ। ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਖਲੋਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਤੇ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨਿਰਮਤਾ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਪੀਏ ਰਾਣੀਏ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਜੀਨਤ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੱਗ, ਬੱਚੀਏ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸੋਭਾ, ਬੱਚੀਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਬੜੀ ਦੇਰ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਆਈ ਏ। ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਾਂ ਪਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੁਰਗੇ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ, ਰਾਹੀਅਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੱਧਰੇ ਕੀਤੇ, ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਾਲੀ ਪੂਛਲ ਵਾਲੀ ਲੰਬੀ ਚਿੜੀ ਥੋੱਲੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਦੀ ਆਈ ਹੋਈ ਅਨੇਕਾਂ ਆਈਆਂ। ਇੰਨਾ ਚਿਰ ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ ਤੂੰ, ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਲੜਕੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਖਰੂ ਆ ਗਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਅਲੰਕਿਕ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੋ, ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਅਜੀਬ ਆਨੰਦ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਸਹਿ, ਮੈਂ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਰਸ ਨੂੰ ਬਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਬੱਚੀਏ! ਇਸ ਥਾਲ ਵਿਚ ਕੀ ਲਿਆਂਦਾ ਈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਥਾਲ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੱਚੀ ਦਾ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਤਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਦਿਲ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਾਣੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵਹਿ ਪਿਆ। ਬੱਚੀ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਪਿਤਾ! ਥਾਲ, ਉਹੀ ਥਾਲ ਜਿਹੜਾ ਅਮੀਰੀ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਦਸ-ਦਸ, ਬਾਰਾਂ-ਬਾਰਾਂ ਕੌਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਮੈਂ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਸਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਾਹਿੰਦੀ ਸਾਂ, "ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਟੁੱਕੜਾ ਇਸ ਨਿਮਾਣੀ, ਦਾਸੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਥਾਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਰੋਟੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਇਕ ਲੂਣ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਕੰਗਾਲਤਾ ਨੇ ਤੰਬੂ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁੱਖਾਂ-ਲੋਧੇ ਬੱਚੇ ਸਵੇਰਿਓਂ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਭੁੱਖੇਂ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਪੋਤਰੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਪੋਤਰੇ ਰੋਟੀ ਦੇ ਦੁੱਖੇਂ ਰੋਂਦੇ-ਰੋਂਦੇ ਹੀ ਭੁੱਖੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਿਤਾ! ਘਰ ਵਲ ਵੀ ਪਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਕਰੋ, ਇਧਰ ਵੀ ਤਵੱਜੋਂ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਘਰ ਦਾ ਤਾਂ ਰੰਗ ਰੂਪ ਹੀ ਬਦਲ

ਰਿਆ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਮੌਦੇ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰਾਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਧੀਏ! ਮੇਰੀਏ ਰਾਣੀਏ ਧੀਏ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਤੇਰਾ ਸਿਦਕ ਨਾ ਡੋਲ ਜਾਵੇ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਖਿਸਕ ਜਾਏ, ਬੱਚੀਏ ਵੇਖੀਂ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੰਬ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕਿਤੇ ਬਿੜਕ ਨਾ ਜਾਏ। ਧੀਏ! ਇਸ ਕੰਤਕ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਇਸ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਣੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਡੋਰੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਦੇ ਵਰਰੀ ਰੀਝ ਆ ਜੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਰਰੀ ਮੌਜ ਆ ਜਾਵੇ, ਆਰ-ਬੁਖਾਰ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ।

ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਦੇ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਿਆ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਅੰਦਰ ਗਏ ਬਾਪੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਸੌਮਿਆ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰਾਂ ਆਗੂ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੂਪਏ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਅੱਜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ। ਇਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸੌਮਾ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ, ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਗਾਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਦੇ ਚਰਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ, ਬਾਪੂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਤੇਰੀ ਲੀਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਕੰਤਕ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਚੋਜ਼ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਚੋਜ਼ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੀ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਤੋਂ ਉਠੇ, ਸਵਾ-ਸਵਾ ਗਜ਼ ਲੰਬੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਕਰਕੇ ਸੌਮੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਤੇਰਾ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਡੇਲਿਆ, ਸੌਮਿਆ, ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਤੋੜ ਚੜ੍ਹ ਗਏ, ਸੌਮਿਆ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੇਲ-ਪੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਵੇਖੀਂ। ਦਇਆ ਨਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਗਵਾਈਂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਿਆਸਤ ਰਹੀ ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੌਮੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅੰਲਾਦ ਦੀ ਕਾਢੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਦੇਸ਼ਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਜਨਸ ਵਪਾਰ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਪਿਆਰਿਉ! ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਵੱਸ ਗਿਆ ਹੈ:-

‘ਸਰ ਨਾਮਿ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਕਰਮਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਹਿਰਦੈ ਜੇ ਵਸੈ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥

(ਪੰਨਾ ੩੫੮)

ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਜੇਹੜੇ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਨੀ ਤ ਕਟੀਆਨਿ ਸੇ ਭਾਈ ਸੇ ਵੀਰ ॥

(ਪੰਨਾ ੪੯੫)

ਉਹ ਗੁਣ ਹੀ ਅਸਲੀ ਭਰਾ ਨੇ, ਉਹ ਗੁਣ ਹੀ ਅਸਲੀ ਵੀਰ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਛੈਣੀ ਨਾਲ ਅੰਗੁਣ ਕੱਟੇ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅੰਗਣਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਨੇ ਨਾ ਅੱਗੇ:-

ਅਗੈ ਗਏ ਨ ਮੰਨੀਐਨਿ ਮਾਰਿ ਕਢਹੁ ਵੇਪੀਰਾ॥ ੪॥੧॥
 ਲਖ ਲਸਕਰ ਲਖ ਵਾਜੇ ਨੇਜੇ ਲਖ ਉਠਿ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮੁ॥
 ਲਖਾ ਉਪਰਿ ਡੁਰਮਾਇਸਿ ਤੇਰੀ ਲਖ ਉਠਿ ਰਾਖਹਿ ਮਾਨੁ॥
 ਜਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾਂ ਸਭਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮ॥ ੧॥

ਮੁਲਤਬਿਰ ਕਰੋ ਉਸ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਨਦਰਿ ਦਾ, ਉਡੀਕ ਕਰ ਉਸ ਦੀ ਦਇਆ-ਦਿਸ਼ਟੀ
 ਦੀ:-

ਜਾ ਕਉ ਦਿਸਟ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥

ਸਾ ਬੰਦੀ ਤੇ ਲਈ ਛਡਾਇ॥

(ਉਹੀ)

ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸੰਗਾਤਿ:-

ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ॥

(ਪੰਨਾ ੩੮੩)

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੭੫)

ਮੇਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਇ ਜੜਾਉ॥

ਹਰਿ ਬਿਨ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀਂ ਥਾਉ॥

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਾਈ ਲਾਲ ਜੜਾਉ॥

ਮੇਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ॥

ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ॥

ਮਤਿ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥ ੩॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਾਤਿ, ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਾਤਿ, ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ ਜੋ
 ਬਿਗਾੜੇ-ਤਿਗਾੜੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖ ਕੇ
 ਭਈ:-

ਚਖੜ੍ਹ ਝਾਰੀ ਮੀਹ ਬਰਸੈ ਭੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਨ ਜਾਈ॥

ਤੁਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਤੁਹਾਡੇ
 ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਬੜੀ ਵੇਰਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾ
 ਸੰਗੀਤਕਾਰ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਉਹ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ
 ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ

ਇਹਦੇ ਉਤਲੇ ਅੱਖਰ ਵੀ ਸੋਚ, ਸਮਝ ਨਾਲ ਤੁਅੱਲਕ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਦੇ ਲਖਦੀ ਮਾਘਨੇ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ।

ਸ੍ਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਲਛਮੀ, ਰਾਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼! ਇਹ ਰਾਗ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਤਲਬ ਲਛਮੀ ਵੀ ਰਾਗ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਲਛਮੀ ਵੀ ਜਿਹਦੇ ਉਪਰ ਮੇਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਰਾਗ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਅਵੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਭੂਮਿਕਾ ਜਾਂ ਦਿਬਾਚਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਦਿਬਾਚਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਂ: ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਬੀਰ ਚੁੜਾਮਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਪ੍ਰੇਡੇਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਏਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਟੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਉਹੀ ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬਗਨੇਸ਼ਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਟਕ, ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ, ਉਥੇ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਉਤਮ ਸਿੰਘ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਡੇਰੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰਕਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ਼ ਗਏ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਮ੍ਨ ਦੀ ਦਾਤਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਰੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਦਾਤਨ ਅਜੇ ਤੁਕ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਸੂਰਾ ਮਕੇਰੀਆਂ ਲਾਈਨ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਗਰਨਾ ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੁਟੀ ਹੈ, ਫੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੂਟਾ ਉਹਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਗੋਂ ਤਿੱਖਾ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਮੇਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗਰਨੇ ਦਾ ਕੰਡਾ ਚੁਬ ਜਾਏ, ਆਮ ਖਿਆਲ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਉਹ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਨਿਵਾਜ਼ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਡਾ ਗਰਨੇ ਦਾ ਚੁਭ ਗਿਆ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਪੁਟਿਆ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਰੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਢੱਬ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹਦੇ ਫਲ ਲੋਕੀਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਸ੍ਰੀ ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ। ਜਿਹੜਾ ਗਰਨੇ ਦਾ ਕੰਡਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਢੂਜੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ-

ਵੱਡੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ। ਉਥੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰੂ ਹੰਗਮੇ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਪਾੜ ਕੇ ਚੱਥ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਟਾਹਲੀ ਅਜੇ ਤਕ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਹੈ। ਘੜੇ ਨੇ ਸੁੰਮ ਮਾਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਿਆ, ਅਜੇ ਉਹ ਚਸ਼ਮਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਦਾਤਨ ਗੁਰੂ ਹੰਗਮੇ ਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨਾਲ ਛੁਹ ਗਈ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਬੇਰੀ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਬੇਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਜਿਸ ਗੰਠੇ ਹੇਠਾਂ ਬਾਪੂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠ ਗਏ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਾਤਨ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦਾਤਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਗਏ, ਅੰਰ ਉਥੋਂ ਜਗਤ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਬੜੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਈ ਚਿਰ ਰਹਿ ਕੇ ਉਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਸੀ ਇਕ ਲੱਖਪਤੀ ਸੇਠ ਕਟਕ ਵਿਚ, ਬੜੀ ਰੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਬੜੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਬੜੀ ਰੋਣ-ਪਿੱਟਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਪਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰੁੱਛਿਆ, ਮਰਦਾਨਿਆ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆ ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਰੈਲਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਹੱਲਾ ਹੈ ਗਿਆ ਹੈ? ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਦਰਦ ਹੈ। ਬੜੀ ਦਰਦ-ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਾ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਕਿ ਇਥੇ ਲੱਖਪਤੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਇਕੋ-ਇਕ ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮਾਂ, ਉਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਪਿਉ, ਸਬੰਧੀ ਪਿੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾ-ਹਾ ਕਾਰ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹਾਲੋ-ਬਿਹਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਮਰ ਗੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਾਪੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਐਵੀਂ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਉਠੇ ਤੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਲੋਕਾਂ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ ਨਾ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆਂ, ਬਈ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਿਉ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਗਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਉਤੇ, ਮਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਗਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਉਤੇ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਪੀਰਜ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਲੇਕਿਨ ਵੇਖਿਆ ਚਾਖਿਆ ਟੋਹਿਆ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ, ਭਈ ਇਹ ਕਾਕਾ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਦੰੜਨ ਭੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏਗਾ, ਜੋ ਇਹਦੀ ਵਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਰੋਣ-ਪਿੱਟਣਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਸ ਕਾਕੇ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਉਪਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਸੇਠ ਸੇਠਾਣੀ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਲਾ ਪਾ ਲਿਆ, ਹੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਜੀ, ਉਹ ਕੀ ਉਪਾ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੇ ਰਿਹਾ, ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ, ਇਕੋ-ਇਕ ਕਾਕਾ ਸੀ, ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਦਰ ਮੌਕੇ ਗਿਆ, ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਇਕ ਕਟੋਰਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉ, ਕਟੋਰਾ ਆ

ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਉਂ ਨੇਤਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਕੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਟੱਪਲੇ ਤੋਂ ਬਚਿਉ, ਸਾਹਿਬ ਤੇਰਾ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਸਾਹਿਬ ਤੇਰਾ ਬਹਾਦਰ ਤਕ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਢੰਗ ਸੀ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ', ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਿਖਾਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਐ ਜਿਹੜਾ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੈ ਨਾ ਸਿੱਖ ਦਾ ਜੰਗੀ ਨਾਹਰਾ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪੰਜੋਂ ਸ਼ਸ਼ਤਰ ਲਾ ਕੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੜਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਉਦੋਂ ਉਹ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, 'ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ'। ਅਸੀਂ ਹੁਣੋਂ ਘਰ ਬਾਹਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜੰਗ ਹੀ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਇਧਰੋਂ ਆਇਆ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੁਗਤੀ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ, ਮਨਮਤਿ ਅਸੀਂ ਏਦਾਂ ਗਲ ਪਾ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਚੁਗਤੀ ਭੁਲ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਸੀ ਸਤਿ ਕਾਰਤਾਰ! ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਬਹੁਤੇ ਵੈਣ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਵਾਲ ਪੁੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸੁੱਟਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਟੋਰੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਵੱਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਮਾਂ! ਇਹ ਜਲ ਤੂੰ ਛੱਕ ਲੈ, ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਕਾਕੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਕਾਕੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਇਹ ਹੱਸਣ-ਖੇਡਣ ਲਗ ਪਇਗਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਤੂੰ ਜੋ ਛੱਕਣਾ ਸੀ ਛੱਕ ਲਿਆ, ਜੋ ਹੰਡਾਉਣਾ ਸੀ ਹੰਡਾਅ ਲਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਵੇਖ-ਵਾਖ ਲਈ, ਪਿਛਲੀ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਹੈ, ਲੰਘ ਹੀ ਗਿਆ ਏ ਨਾ ਤੇਰਾ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ, ਜੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਾਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲੰਮੀ ਪੈ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਕਾਕਾ ਤੇਰਾ ਤੇ ਜਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਉਹਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਦਾ ਬਚਨ ਸੌਚ-ਸੌਚ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੰਤ ਜੀ! ਭਲਾ ਮੋਇਆ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਹੈ? ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁੱਟ-ਪੁੱਟ ਕੇ ਸੁਟਦੀ ਸੀ ਨਾ, ਮੇਰਾ ਕੱਖ ਨੀ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ, ਹਾਇ ਰੇ ਮੈਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ, ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਖਣੀ ਸੀ ਨਾ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਸੰਤ ਜੀ! ਕਦੇ ਮੋਇਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਹੈ? ਤੇ ਨਾਲੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਬੁਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਜੀ! ਨਾਲੇ ਕਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਘਾਟਾ ਪੈ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਸੀ ਨਾ, ਵਰਤ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਗਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਵੈਣ ਛੂੰਘੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਜਾਨ ਏਨੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

‘ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਉਂ’ ਇਤਨੀ ਅੜੀਜ਼, ਮੌਤ ਸੇ ਕਿਉਂ ‘ਇਤਨੀ ਦਹਿਸਤ,
ਮੌਤ ਆਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਹੈ ਅੰਰ ਜਾਨ ਜਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ।’

ਤੂੰ ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰ ਮੌਤ ਨੇ ਠਹਿਰਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਲੈ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਪਿਉ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸੇਠਾ! ਤੂੰ ਰੈਣਕ-ਮੇਲਾ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਰੰਗ-ਮੇਲਾ ਲੁਟ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਲੈ ਇਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ। ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਕਾਕੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਕਾਕੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਸੇਠ ਸਾਹਿਬ ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਨਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜਾ! ਜੋ ਕੁਝ ਸੇਠਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਕੀ, ਅਠਾਰਾਂ ਆਨੇ ਹੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਕਿ ਮੋਇਆਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਘਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਹੋਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਵੈਣ ਭੁਲ ਗਏ, ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਭੁਲ ਗਏ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਸਿੱਸੀ ਵੱਟ ਗਏ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਰਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਸੇਠ ਜੀ, ਸੇਠਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜਲ ਅਸੀਂ ਛੱਕ ਲਈਏ, ਅਸੀਂ?’ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਆਹ-ਆਹ! ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਸੰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁੱਤ, ਨਾ ਧੀਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਇਹਦਾ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ, ਨਾ ਘਰ ਨਾ ਘਾਟ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੀ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਕਿੰਨਾ ਸਵਾਰਥੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨ, ਕਿਡਾ ਮਤਲਬਪੁਸਤ ਹੈ ਇਨਸਾਨ! ਰਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਜਲ ਛੱਕ ਲਿਆ, ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜਿਆ, ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਹੱਸਣ-ਬੇਡਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਭੱਜਣ ਦੰੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਤਕ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ:-

‘ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨਹਿ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸਾ ॥
ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਢੂਜਾ ਅਪੁਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥’

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਗੁਰੂ ਪੂਰੈ ਚਰਨੀ ਲਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਪਾਇਆ ॥

.....

ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਜਿਨਿ ਸਿਮਰਿਆ ਸੇਈ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਸਿਆ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੌਨੇ ਹੀ ਸੁਧਰ ਗਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੀ ਇਕ ਤਾਂਤਰਿਕ, ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਜਿਸ

ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੰਚ ਸੀ. ਉਹਦੇ ਨਾਮ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕੀਂ ਡਰਦੇ ਤੇ ਕੰਬਦੇ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਵਰ ਸਰਾਪ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕੀਂ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਉਹਨੇ ਕਿਤੇ ਸੇਠ ਦਾ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮੁੰਡਾ ਜੀਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੋ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਨਾ ਆਉਦਿਆਂ ਜੈ ਸੰਤ ਕਾ ਨੰਦ, ਨਾ ਨਮਹੁ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਨਾ ਰਾਧੇ ਸ਼ਾਮ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਈ ਸੰਤਾ! ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਜਾਣਦਾ? ਸਾਹਿਬਾਂ ਆਖਿਆ, ਨਹੀਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜਦੇ:-

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ਨਾਹਿਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਅੰਚਲਿ ਲਾਵਹੁ ਬਿਖਮ ਨਦੀ ਜਾਇ ਤਰਣੀ॥ ੧॥

ਨ ਹਉ ਜਤੀ ਸਤੀ ਨਹੀਂ ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਜਨਮੁ ਭਇਆ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੀ ਸਰਣਾ ਜਿਨ ਤੁੰ ਨਾਹੀ ਵੀਸਰਿਆ॥

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਤਗੜਾ ਹੋ ਜਾ, ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾ, ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਠਨ੍ਹਮੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਇੰਝ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਏਨਾ।

ਆਪਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥

ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ, ਤੰਤਰ, ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲਈਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਐਂ ਅਡੋਲ ਦੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ, ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ, ਇਜਕੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਅਸਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਵੇਖਿਆ ਇਸ ਤਾਂਤਰਿਕ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ, ਜਪ ਤਪ ਮੇਰੇ ਮੰਤਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉਹਨੇ ਇਕ ਬਾਲ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਮੌਤੀ ਪਾਕੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਅੰਰ ਤੁਸੀਂ ਦੌਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਠਹਿਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਹ ਲਉ! ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਾਲ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਮੌਤੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਓ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਜਾਓ। ਜਦੋਂ ਬੁਧੀ ਉਤੇ ਪਰਦਾ ਪੈ ਜਾਏ ਨਾ ਉਦੋਂ ਮਤ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਥੀ ਵੇਰਾਂ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਨਾ ਕਾਦੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਰ ਕੇ

ਆਇਆ ਸਾਂ। ਚਾਰ ਵੇਰਾਂ ਮੈਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਨਵਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੋਸ਼ਾ ਛੇੜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਰੂਫ਼ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਸੀ, ਅਬਦੂਲ ਰਾਮ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੜੀ ਖੇਜ ਹੈ ਤੇਰੀ, ਆਹ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੱਢ ਮਾਰੀ ਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਖੇਜ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ, ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਲਿਖ ਗਿਆ ਏ:-

“ਕਾਲੇ ਪਰਵਾਨ ਕਟੀਏ ਭੁਗਾਨ ॥”

ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਗਾਨ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਲਿਖ ਗਿਆ ਹੈ।

“ਕਾਲਿ ਪਰਵਾਣੁ ਕਤੇਬ ਭੁਗਾਣੁ ॥ ਪੇਖੀ ਪੰਡਿਤ ਰਹੇ ਪੁਗਾਣੁ ॥”

ਪੇਖੀਆਂ, ਪੰਡਿਤ, ਪੁਗਾਨ ਇਹ ਕਬੂਲ ਹੋਣੋਂ ਰਹਿ ਗਏ, ਇਹ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਕਬੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਗਾਨ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਲਮਾ ਪੜਦਾ? ਐਡੀ ਛੇਤੀ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੀ ਤੇ ਕੋਈ ਕਰਨੀਆਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਣਾ ਹਾਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਗਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਕੁਗਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਡਾ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸੱਤ ਕੁਛੁਟ ਲੰਬੇ, ਉਹ ਸੀ ਪਰੈਸੀਡੈਂਟ ਟੋਸ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਤੈਨੂੰ ਮਰਿਆ ਚਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਿਧਰ ਲੈ ਜਾਈਏ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਦੇਈਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਗਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਈਏ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕਲਜੁਗ ਕਿਹੜਾ ਏ? ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਲਜੁਗ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਜੋਤਿਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੋਤਿਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਭਈ ਹੁਣ ਸਤਜੁਗ, ਹੁਣ ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ। ਇਹ ਜੋਤਿਸ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਇਆ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਕਲਜੁਗ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਫਿਰ ਕਿਹੜਾ ਕਹੀਏ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਗਏ ਨੇ:-

ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਾਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ ॥

ਬਾਬੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਇਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਭੁਲ ਜਾਵੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛੜ ਜਾਏ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵੱਧ ਜਾਣ, ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਪੁਛੇ ਕੋਈ ਨਾ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਕਲਜੁਗਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਬਦਚਲਨੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਕੁਕਰਮ ਵਧਦੇ ਨੇ, ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ, ਰਾਜ ਉਦੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਾਪ ਵੱਧ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਕਲਜੁਗ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬ ਕੁਗਾਨ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰਾ ਨਿਕਾਫਰ ਐ? ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਬਿਹਿਸ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਰਖਿਆ ਸੀ 'ਕਾਫਰ ਹੈ ਵੇ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸਲਾਮ ਕੇ।' ਐਸੀ ਚੁਗਤੀ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਾਫਰ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੂ ਆਵੇ ਉਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਾਫਰ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਇਲਾਹੀ ਆਵੇ ਉਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਾਫਰ ਹਾਂ। ਕਿ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਲ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਇਮਾਰਤ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ, ਉਹ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਨ ਉਸ ਮੁਸ਼ਾਹਰੇ ਦੇ, ਤੇ ਇਕ ਸੁਕੜਾ ਜਿਹਾ ਹਿੰਦੂ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਤੇਰਾਂ ਲਾਈਨਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਫਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਆਪਣੀ ਰਾਜਲ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ, ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ,

ਲਾਮ ਕੇ ਮਾਨਿੰਦ ਹੈਂ; ਗੇਸੂ ਮੇਰੇ ਘਣਸ਼ਾਮ ਕੇ।

ਮੇਰਾ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਿਰਫ ਡਿਗਰੀ ਹੈ ਕੇਸਾਂ ਦੀ, ਉਹ ਲਾਮ ਵਰਗੀ ਹੈ।

'ਲਾਮ ਕੇ ਮਾਨਿੰਦ ਹੈਂ ਗੇਸੂ ਮੇਰੇ ਘਣਸ਼ਾਮ ਕੇ।

ਕਾਫਿਰ ਹੈਂ ਵੋਹ ਜੋ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸਲਾਮ ਕੇ।'

(ਉਹੀ)

ਬਈ ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ ਉਹ ਕਾਫਰ ਸਨ ਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਸ਼ਕੂਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਸੰ ਇਕ ਰੁਪਾਇਆ ਉਸ ਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੋਮਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਫਰ। ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਹੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਤੂੰਬੀਂ ਵਜਾ ਕੇ ਪੌੜ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੰਖਾਂ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ:-

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਗਇਆ ਬਗਦਾਦਿ ਨੋ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ ।

ਇਕੁ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਕੁਪੁ ਢੂਜਾ ਰਬਾਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ।

ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਵਾਜਿ ਕਰਿ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਿ ਹੋਆ ਜਹਾਨਾ ।

ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਹਾਨ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਹੋ ਗਏ।

ਸੁੰਨ ਮੁੰਨਿ ਨਗਰੀ ਭਈ ਦੇਖਿ ਪੀਰ ਭਇਆ ਹੈਰਾਨਾ ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਕੇ ਗੁੰਮਟਾਲੇ ਜਹਾਨ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ। ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਪਾਗਲ। ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ:-

ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਮਾਜਿ ਕਰਿ.....

ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਗੱਲ ਏਡੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਨ ਇਹੋ ਹੀ ਨਿਕਲਣਗੇ ਨਾ ਬਈ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਕੇ। ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਕਰਕੇ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਗ ਦੇਣੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ। ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੂਲ ਸਾਡਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇਣਾ ਤੇ ਬੋਲੇ ਸੇ ਨਿਹਾਲ। ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਕਾਲ ਅਸੀਂ ਬਾਂਗ ਪਿਛੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜੇ ਉਹੋ ਹੀ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਉਥੋਂ ਦਾ ਪੀਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਗਰੀ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਹੋ ਗਈ? ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਨਗਰੀ ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਂਗ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੀ ਦਰਜੀ, ਫਿਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ! ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਰਾ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਓ। ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ, ਕਿ ਚਾਹ ਪੀ ਲੀਜੀਏ, ਬਾਕੀ ਕੀ ਟਾਈਮ ਫਿਰ ਦੇਖੋਂਗੇ ਤੇ ਉਥੇ ਚਾਰ ਕੁੜੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਜਵਾਨ, ਦੋ ਬੀਏ ਤੇ ਦੋ ਐਮੇਂਏ ਉਹ ਲਗ ਪਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ! ਆਪ ਜਾਨਤੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਮੈਂ ਚਾਰ ਜਹਾਜ਼ ਹੈਂ। ਇਸਲਾਮ

ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਮਜ਼ਬੂਦ ਹੈ, ਅੰਤ ਹਮ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕੇ ਫਜ਼ਲ ਸੇ ਚਾਰੋਂ ਕੀ ਚਾਰੋਂ ਆਪ ਕੀ ਖਿਦਮਤ ਕੇ ਲੀਏ ਆਈ ਹੈਂ। ਆਪ ਕੀ ਕਿਆ ਰਾਇ ਹੈ? ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮ ਅਹਿਮਦ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ! ਯਹ ਕਨੀਜ਼ ਕਿਆ ਕਹਿੜੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੋ ਕਹਾਨੇ ਆਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਹੋਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ! ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਭਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗੋ, ਭਈ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਜ਼ਬੂਦ ਦੇਈਏ, ਨਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਜ਼ਬੂਦ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਨਾਲੇ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਜ਼ਬੂਦ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੱਟੂ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਜ਼ਬੂਦ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਵਾਂ? ਤਾਂਤਰਿਕ ਨੇ ਸੌਨੇ ਦੇ ਬਾਲ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਪਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਲੈ! ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਲੈ-ਲੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਜਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਚੇਤਨਾਅ ਭਾਰਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੰਤਰ, ਮੰਤਰ, ਜੰਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਚੇਤਨਾਅ ਭਾਰਤੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾਅ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਉਹ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਮੋਤੀ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਦੋਂ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦਾ ਦੁਲਾਰਾ, ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ:

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਉਸਰਹਿ.....

ਇੰਨਾ ਕਲਯੁਗ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੇਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲਾਲਚੀ ਸਮਝਿਆ। ਦੰਲਤ, ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੁਹੁਤ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਮੂਰਖ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀ, ਦੰਲਤ ਵਿਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਮੂਰਖਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ ਨੇ ਤਾਂਤਰਿਕ ਨੂੰ ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ ਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਖੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜੋ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸੰਗਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਗਤ, ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ-ਨਜ਼ਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਾ ਚੇਤਿਓ

ਭੁਲ ਕੇ ਭੁਲਾਈਆ ਤੇਰੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰਿਆ।

ਪਰ ਭੁਲਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਘਰ ਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁਲਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਉਹ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਜੀਭ ਮੇਰੀ ਸੁੱਕ ਰਹੀ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵਦਾ। ਇਹ ਕਾਲਾ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਚੰਦਰਾ, ਹੁਣ ਬੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਖੇਲ੍ਹਣ ਹੋਵਦਾ। ਇਹ ਹੱਥ ਭੈੜੇ ਚੰਦਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਦਾਵਾ ਲਿਖਿਆ, ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ, ਮੰਗਣ ਲਈ ਤੈਥੋਂ ਭਿੱਖਿਆ।

ਓ ਰਾਜ ਜੌਰੀ ਮਾਲਕਾ! ਓ ਨਿਰਧਨਾਂ ਦੇ ਪਾਲਕਾ! ਬੱਸ ਪਾੜ ਦੇ ਦਾਤਾ, ਬਿਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦੇ। ਨਾਦਾਨ ਸਾਂ, ਇਨਸਾਨ ਸਾਂ, ਨਾ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੀਤਮਾਂ ਬਲਵਾਨ ਸਾਂ, ਭਰਗਵਾਨ ਸਾਂ। ਬੱਸ ਹੁਣ ਇਹ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਾਂਧਾਂ ਮੁੱਕ ਰਾਈਆਂ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚੀ। ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਸਭ ਮੁਕਤੀਆਂ। ਬੱਸ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਦੀ। ਇਕੋ ਤਮੇਨਾ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੈਂ ਕੁੰਜ ਢਾਰੋਂ ਵਿਛੜੀ, ਮਚਦੀ ਹੋਈ ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਛੱਡ ਪਾਣੀ ਛਿਣਕਣਾ। ਜੀਣਾ ਮੇਰਾ ਬੇਸੂਦ ਹੈ। ਪਾੜ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਬੇਦਾਵਾ, ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੁਣ ਇਹ ਆਖਰੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਜੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕੋਈ ਸਵਾਸ ਹੈ।

ਉਹ ਨਿਕਲੇ ਤੇਰੀ ਝੇਲੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਖੂਨਾਂ ਦੀ ਬੇਡੀ ਹੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ।

ਇਹ ਸੀਸ ਮੇਰਾ ਦਾਤਿਆ, ਚਰਨੀ ਤੇਰੀ ਝੁਕਿਆ ਰਹੇ। ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਐਬ ਦਾਤਿਆ। ਇਸ ਗੱਲੇ ਲੁਕਿਆ ਰਹੇ। ਇਹ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਕਰਬਲਾ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁਲਾਅ ਸਕੇਰੀ ਨਾ। ਰਾ-ਗਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਵੀ ਕਦੇ ਬੱਕੇਰੀ ਨਾ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ-ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਉਹ ਲਾਲ ਸੀ। ਟੁੱਟੀ ਨੂੰ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਵੀ ਉਦੋਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਉਦੋਂ ਚੁਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ ਸਦਗਣ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਖਵਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਹੂੰ ਬਾਪੂ ਪੰਜਵਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ-

'ਟੁੱਟੀ ਗਾਚਨਹਾਰ ਗੁਪਾਲ ॥'

ਗਾਚਨਹਾਰ ਗੁਪਾਲ ਟੁੱਟੀ ਗਾਚਨਹਾਰ ਗੁਪਾਲ ॥'

ਮੇਰੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇ। ਹਾਇ! ਉਹ ਬੇਦਾਵਾ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਰਮਕੱਸੇ ਵਿਚੋਂ ਬੇਦਾਵੇ ਦਾ ਕਾਰਾਜ ਕੱਢ ਕੇ ਆਖਿਆ; ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡ ਆਇਆਂ।

ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਵਿਛੜ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਪਿਆਰਾ ਪੰਥ ਮੇਰਾ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਿਆਂ। ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੌਲਤ ਮੈਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਆ ਗਿਆਂ। ਮੈਂ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚ। ਪਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘਾ ਤੇਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਬੇਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਆਹ ਵੇਖ ਨਾ ਉਹੀ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੀਖ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਦਾਤਾ ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਵਿਖਾ। ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਕਰੰਡੀਏ-ਸੱਪ ਬਣ-ਬਣ ਕੇ ਡੰਗਾਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਪਹਾੜੀ ਬਿਛੁਏ ਬਣ-ਬਣ ਕੇ ਡੰਗਾ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਤਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗ ਵਲ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ਼, ਮੇਰੇ ਤੇ ਦੇਇਆ ਕਰ ਦੇ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਤਰੁਠ ਪਉ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਰੀਝ ਪਉ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇ। ਸਾਂਈ ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦੇ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਥੇ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹੁ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰਾਂ ਗਿਆ। ਮੰਡੀ ਗੁਨਿਆਨੇ ਕਈ ਵਾਰਾਂ ਮੈਂ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਆਈਦੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖੇ! ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਰੰਜ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕੋਈ, ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਫਿਰ ਸ਼ਹੀਦ ਰੰਜ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਰੰਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਸੀਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਸ਼ਹੀਦ ਰੰਜ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ:-

ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ, ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ, ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤ ਜਨਮਿ ਛੁਨਿ ਮੂਆ॥

ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖਾਂ ਚ ਸੁੱਖਾਂ ਚ ਰੋਂਦਾ-ਧੋਂਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰਿ ਆਸੂਮ੍ਰ ਦੀਆ॥ ੩॥

ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਬੂਡਤ ਸੰਸਾਰ॥

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਅਗਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਚ ਛੁਬ ਰਿਹਾ।

ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰਾ॥ ੪॥

ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਥਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਟੁਟੀ ਰੰਢ ਲਈ, ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਇਆ। ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਬੜਾ ਭਾਗ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਹੀਂ, ਲੱਖਾਂ ਲੇਕ ਆਉਦੇ ਨੇ ਉਥੇ। ਕਲਿਆਣ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤਸਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਤਸਲੀਮ ਕਰੋ, ਤਸੱਵਰ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤਸਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟੋ। ਆ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੋ, ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਇਹ ਕਿ:-

'ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ।

ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਇਆ।'

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣਨਾ। ਉਹਦਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣਨਾ। ਪਈ ਬੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੀ ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਪਈ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਗੱਲ ਸੁਣਿਓ। ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਰੀ ਲਾਗੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਪਈ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੀ, ਖੰਡ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆ ਗਏ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਭਾਂਡਾ ਹੀ ਭੰਨ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਆਏ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਇਹ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ। ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਤੂੰ ਮੰਗਵਾ ਲੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਤੇ ਮੰਗਵਾ ਲੈ, ਤੇ ਉਹ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈਆ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਛਕਿਆ ਤੂੰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਬੂਲ ਕਰ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਸ੍ਰੂ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। ਪਈ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦ ਤਾਂ ਲਿਆ ਇਥੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਸੰਗਤ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਤੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਚ ਘਾਟਾ ਏ। ਅੰਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਤਵੰਜਾ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਕਦੇ ਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਅਸਾਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਿਕੱਤ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਵਤਹਿ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਢੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੌਸਲਾ ਬੱਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਵਾਡਿਆਈ

ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ॥

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ

ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ॥ ੨੦੩॥

ਬਸੰਤ ਸੁਰਗ ਲੋਕਹ ਜਿਤਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਵ ਖੰਡਣਹ॥

ਬਿਸਰੰਤ ਹਰੀ ਗੋਪਾਲਹ

ਨਾਨਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਦਿਆਨ ਭਰਮਣਹ ॥ ੧ ॥
 ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ
 ਉਜੜੁ ਸੋਈ ਥਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥
 ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੇਖਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥
 ਕਾਮ ਕੌਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਫਿਰਹਿ ਦੇਵਾਨਿਆ ॥
 ਸਿਰਿ ਲਗਾ ਜੰਮ ਡੰਡ ਤਾ ਪਛਤਾਨਿਆ ॥
 ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥ ੯ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਮਾਈ ਭਾਈ ਨੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਇਕ
ਵਾਰ ਫੇਰ ਆਖੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥
 ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਆਂਹਦੇ ਨੇ ਮਰਸੀ ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਨੂੰ
ਤੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਉਪਰੋਂ ਕੋਈ ਗਾਂਦਾ ਸੀ:-

ਇਹ ਸਜਨ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉ, ਇਹ ਸਜਨ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ।

ਉਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ ਨਾ ਕਿ ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ, ਉਹਨੇ ਲੱਜ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਆ ਆ ਆ ਆ। ਉਹ ਘੜਾ ਵਿਚ, ਲੱਜ ਵਿਚ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਓਏ ਇਹ ਕੀ
ਰੱਲ ਆ? ਟੱਬਰ ਪਿਆ ਸਾਥੋਂ ਘੜਾ ਪਈ ਖੂਹ ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਏ
ਘੜਾ ਤਾਂ ਕੱਟ ਲਗੇ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਤਾਂਦੇ ਘੁਸ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਰਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ
ਸਿਧੀ ਜਿਹੀ ਏ ਟੇਕ, ਆਹ ਨਕਲ ਮੇਰੀ ਕਰੋ:-

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਕੋਈ ਆਖੇ ਨਾ ਪਈ ਕਬਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਰੀ ਬਣ ਜਾਏ, ਅਠਾਰਾਂ
ਆਨੇ ਝੂਠਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਰੇ ਪਈ ਰਾਰੀ ਢਾਡੀ ਬਣ ਜਾਏ ਤੇ ਇਹ ਵੀਹ ਆਨੇ ਝੂਠ ਹੈ,
ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਢਾਡੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਬਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨੀ ਬਣ
ਜਾਏ, ਇਹ ਕੋਈ ਛੱਧੀ ਆਨੇ ਝੂਠ ਹੈ। ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਇਆ ਹੋਏਗਾ ਜ਼ਰੂਰ। ਕਬਾ ਕਦੋਂ
ਬਣਦੀ ਹੈ, ਸਰੋਤਾ ਕਦੋਂ ਰਚਦੈ, ਵਕਤੇ ਦਾ ਮਨ ਕਦੋਂ ਪੁਸੰਨ ਹੁੰਦੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ.....

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਅੰਖੇ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ:-

ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖਮਨੋਪਿਮੰ ਸਤਿ ਆਦਿ ਭਾਵ ਰਤੰ॥

ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪਰੰ ਜਦਿਚਿੰਤਿ ਸਰਬ ਗਰੰ॥ ੧॥

ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਨੋਰਮੰ॥ ਬਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਤ ਮਇਆ॥

ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਗਾਇ ਮਰਣ ਭਇਆ॥ ੧॥

ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਮੈਂ ਜਿਹੜੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ ਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਏ। ਜਿਹੜੀ ਰੋਜ਼ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲਣੇ ਆਂ।

'ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ' ਤੇ ਵਲ ਮਹਿਨੇ ਪਾਸਾ ਹੀ ਪਈ, ਜੇ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਏ, ਮੇਰੀ ਤਰਫ਼ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿਹਾ 'ਮੁਹਛੰਦਾ' ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਨ ਹੀ ਕਾਹਦੀ।

ਤੁਧੁ ਸਭ ਕਿਛੁ ਮੈਨੂੰ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ॥

ਲਖਮੀ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੰਦਾ॥

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ.....

ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪਾਠ ਆਇਆ:-

ਜਿਸ ਨੇ ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਵਲਿ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਵਲਿ,

ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਮੁਹਛੰਦਰਗੀ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਸ੍ਰੋ ਤੇਰੀ ਬੰਦਿਗੀ॥

ਐ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜਿਹਦੇ ਵਲ ਤੂੰ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਹਦੇ ਹੱਕ ਚ ਤੂੰ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਹਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਹਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਜਿਹਦੇ ਧੜੇ ਤੇ ਤੂੰ ਖਲੋ ਜਾਏ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਬੰਦਰਗੀ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਹਦੇ ਤੇ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਹੋਵੇ।

'ਵਲ' ਦੇ ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਰ ਦਿਤੇ ਨੇ। ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠੀਏ ਨਾ, ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਣੀਏ ਨਾ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਇਹ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ 'ਵਲ'। ਪਰ ਇਹ 'ਵਲ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪਾਸ' ਹਕ, ਤਰਫ਼ ਜਾਂ ਧੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਅਰਥ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਈ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵਲ ਹੈ। ਪਰ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਲ। ਹੁਣ ਵਲ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ਭਲਾ? ਜਾਚ, ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ, ਚੁਗਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤਰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਉਂਹ ਵੀ ਬੋਲਦੇ 'ਵਲ'। ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਤੀਸਰਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਹੀ ਅਰਥ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੰਬੀ ਜਿਹੀ ਲਚਕਦਾਰ। ਕੱਦੂਆਂ ਦੀ ਵਲ, ਕਰੋਲਿਆਂ ਦੀ ਵਲ, ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਲ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਅਰਥ ਹੋ ਗਏ ਨਾ 'ਵਲ'। ਮੇਰੇ ਵਲ, ਵਲ ਮਹਿਨੇ ਦੇਗਾ, ਵਲ ਮਹਿਨੇ

ਪਾਸਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਖਬਰ ਸੁਰਤ ਲੈਣ ਜਾਈਏ ਤੇ ਤੀਜੇ ਕੁ ਦਿਨ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਬਾਪ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁਛੀਏ ਪਈ ਸੁਣਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਪਰਸੋਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਵਲ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗਿਆ ਨਾ 'ਵਲ' ਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਪਈ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਸਿਹਤ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਗੜ ਜਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਆਖੋਗੇ ਬੁਢਿਆ ਇਹ ਕੀ ਆਖਿਆ, ਵਿਗੜ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਮੈਂ ਸੱਚ ਆਖਿਆ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ 1400 ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਕ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਵਿਖਾ ਲਉ ਪਈ ਆ, ਦੇਸ਼-ਭਰਤ ਗਿਆਨੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਣਿਆ। ਆਹ ਬ੍ਰਾਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਣਿਆ। ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ। ਗਲੀ-ਗਲੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਚੋਰ ਬਣੇ ਵੇਖੇ ਮੈਂ, ਡਾਕੂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਵੇਖੇ ਮੈਂ, ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਈ ਆ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚੋਂ ਸਿਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਕਿਉਂ ਜਾ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ। ਮੈਂ ਖਰੇ, ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਉਗੇ, ਆਖੋਗੇ ਗੁਰੂ ਰੰਗ ਸਾਹਿਬ ਲਾਗੇ ਬਹਿ ਕੇ ਬੁੱਢਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦੈ। ਦੁਹਾਈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਪਈ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲ ਕਿਹਨੂੰ ਅਂਹਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਰੀ ਵਿਚ ਖੇਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਪਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਹਾਂ ਅਕਸਰ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਹਾਂ। ਇਕ ਇੰਡੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੇਲ ਬਣਾਇਆ। ਮਦਰ ਇੰਡੀਆ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਹੀਰੋਇਨ ਉਹਨੇ ਖੇਗਾ ਸੌ ਵਾਰਾਂ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਪ੍ਰਤ' ਤੇ ਉਸ ਪੁਤ ਨੇ ਖੇਲ 'ਚ ਸੌ ਵਾਰਾਂ ਆਖਿਆ, 'ਮਾਂ'। ਉਹ ਜਦੋਂ ਖੇਲ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਪੁਤ ਨੇ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਾਂ-ਪੁਤ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਦਸੇ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਉਥੋਂ ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ਸਿਨੇਮਾ ਚੌਂ ਜਿਥੇ ਆਹ ਕਰਤੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਬੜਾ ਸੌਕ ਹੈ। ਜੇ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡਾ ਖੇਲ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗੜ ਜਾਏ, ਉਹਦਾ ਸੁਧਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ ਤੇ ਛੇਈਂ ਮਹੀਨੇ ਉਹਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਪੁਛੀਏ, ਪਈ ਸੁਣਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਹੁਣ? ਕਹਿੰਦਾ ਪਈ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵਲ ਹੀ ਜਾਪਦੈ ਤੇ ਕੁਝ ਸੁਧਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਐਵੇਂ ਅਵਾਰਾ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹੇ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਆਖੀਏ, ਪਈ ਕੁੜੀਏ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਅਵਾਰਾ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਪਈ ਦੋ ਕੁ ਘੜੀਆਂ ਬਹਿ ਕੇ ਕਿਤੇ ਚਰਖਾ ਹੀ ਕੱਤ ਲਿਆ ਕਰ। ਪਰ ਉਹ ਅਂਹਦੀ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਕੱਤ ਤੇ ਲਵਾਂ ਚਰਖੇ ਨੂੰ ਪਰ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਖਸਮਾਂ-ਖਾਨੇ ਤਰਕੜੇ ਨੂੰ ਵਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਵਲ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਅਰਥ ਨੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਅਰਥ ਆ ਹੁਣ ਦੁਹਾਈ ਰੱਬ ਦੀ ਆ, ਕਿਸੇ ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਗੱਲ ਬਣਨੀ। ਇਕ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਤੁਸੀਂ। ਸਾਰੇ ਪਈ, ਵਿਹੜੇ ਆਈ ਜੰਝ ਤੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੰਨ। ਉਧਰੋਂ ਉਹ ਰੋਂਦੀ ਫਿਰੇ, ਉਧਰੋਂ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋਇਆ। ਆਦਮੀ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ। ਇਹ

ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਕੰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਉਧਰੋਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ
ਜੋਸ਼ ਤੇ ਆਇਆ, ਉਧਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਸੈਂ। ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋ,
ਸਾਰੇ ਏਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਢਾਡੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋਲਿਆ ਜਾ
ਸਕਦੈ। ਕਿਸੇ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਗੀ ਨੂੰ ਰਾਗੀ ਨਾਲ
ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਈ:-

'ਬਸੰਤ ਸੂਰਗ ਲੋਕਹ' ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦੈਂ ਪਈ ਦੋ ਵਾਰਾਂ ਪਾਠ ਆਇਆ 'ਫਿਰਹਿ'
ਇਕ ਵਾਰਾਂ ਆਇਆ 'ਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ 'ਹਾ' ਤੇ ਅੱਗੇ 'ਰ' 'ਫਿਰਹ'। ਤੇ ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ
ਆਇਆ ਕਿ 'ਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਰ ਤੇ ਹ ਨੂੰ ਦੁਲਾਈਆਂ ਫਿਰਹੈ। ਰਾਗੀ ਇਹ ਵਿਖੇਵਾਂ ਨਹੀਂ
ਕਰੇਗਾ। ਹੁਣ ਢਾਡੀ ਇਹ ਵਿਖੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਤੁੰਬੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗੱਲ ਹੀ
ਛੱਡ ਦਿਉ:-

'ਬਸੰਤ ਸੂਰਗ ਲੋਕਹ'

'ਸੂਰਗ ਲੋਕਹ' ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਲੋਕ। ਆਂਹਦੇ ਨੇ 'ਬਲੇ ਬਲੇ' ਤੇ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ
ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਸਵਰਗ, ਸਵਰਗ, ਸਵਰਗ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਨ ਸਿੰਘਾ
ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਕਵਨੁ ਨਰਕ ਕਿਆ ਸੁਰਗੁ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਕੋਊ ਰਾਦੇ॥

ਸੰਤ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਸਵਰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਨਾ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਡਰ।

ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ ਡਰੀਐ ਨ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੁ॥

ਸੰਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਵਰਗ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਨਰਕ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੈ।

ਹਮ ਕਾਹੁ ਕੀ ਕਾਣਿ ਨ ਕਢਤੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰਪਰ ਸਾਦੇ॥

ਜਿਹਨਾ ਨੂੰ ਰੰਬ ਮਿਲ ਪਿਆ ਨਾ ਰੱਬ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ
ਦੀ ਮੁਖਾਜੀ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਲੋਕੀ ਸਵਰਗ ਦੀ ਬੜੀ ਖਾਹਸ਼ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਲਾਲਚ ਵੀ
ਸਵਰਗ ਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਇਹ ਹੈ ਪਈ ਸਵਰਗ ਤਾਂ
ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ,

'ਮੁਕਤਿ ਬਪੁੜੀ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਤਿਆਗੇ॥'

ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਵੀ ਤਿਆਗ ਕਰਦੈ। ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਵੀ ਖਾਹਸ਼ ਨਹੀਂ
ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ ਐ ਬਾਗੇ ਫਰਦਾਉਸ', ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਗੇ ਫਰਦਾਉਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਥੱਕੇ ਹਾਰੋਂ ਕੀ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਵਰਗ ਹੈ, ਇਹ ਥੱਕੇ ਹਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾਓ:-

'ਘਰ ਬਾਗੇ ਫਰਦਾਉਸ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਥੱਕੇ ਹਾਰੋਂ ਕੀ।

ਠਹਰ ਜਾਏਂ ਠਹਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹਮ ਤੋਂ ਸਫਰ ਕਰਤੇ ਹੈਂ।'

ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਖਲੋ ਜਾਓ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਵਰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮੇਰਾ ਤੇ ਠਿਕਾਣਾ ਹੀ ਸਵਰਗ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ਤੇ ਇਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਸਰ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਉਹਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ:-

ਨਿਕਲ ਜਾ ਅਕਲ ਸੇ ਦੂਰ, ਨਿਕਲ ਜਾ ਅਕਲ ਸੇ ਦੂਰ, ਯਹ ਚਿਰਾਗੇ ਰਾਹ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਅਕਲ ਹੈ ਨਾ ਤੇਰੀ, ਜਿਥੇ ਤੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਨ,

ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹੈ। ਚਿਰਾਗ ਹੈ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ।

ਅਕਲ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਾ ਸਮਝ ਬੈਠੀ।

ਦਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਸਿਆਣਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਕਲ ਨੂੰ ਪੜਾਅ ਨਾ ਸਮਝ ਬੈਠੀ।

ਧੋਖਾ ਖਾਵੇਂਗਾ। ਪੜਾਅ ਹੋਰ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਹੈ।

ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭ ਜਿਹਨਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਵਰਗ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ।

ਬਸੰਤ ਸੁਰਗ ਲੋਕਹ ਜਿਤਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਵ ਖੰਡਣਹ॥

ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੂੰਨੀ ਪੁਖਦਾ-ਧੁਖਦਾ ਭਾਵੇਂ ਨੌ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨੌ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਕੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਾਸ ਕਰਕੇ:-

'ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ ਗੋਪਾਲਹ'

ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'

ਨਾਨਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਦਿਆਨ ਭਰਮਣਹ॥

ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵਰਗ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਾ ਸਮਝਿਉ। ਉਹ ਕੋਈ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਰਸਤਿਉ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਰਾਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦੈ। ਭੰਬਲੁਸੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦੈ। ਇਹਨੂੰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇ ਹੱਥ-ਪੱਲੇ ਮਾਰਦਾ ਜਿੰਦਰੀ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੂ ਨਾਉ॥

ਕਰੋੜਾਂ ਤਮਾਸੇ ਰਚ ਲਏ। ਅੱਜ ਲਤਾ ਮੰਗੋਸ਼ਕਰ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵਜ਼ੰਤੀ ਮਾਲਾ
ਨੇ ਆਉਣਾ, ਸਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਅੱਜ ਬੀਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਰਚ ਲਏ।

'ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ'

ਕਲਜੁੱਗ ਏਸੇ ਨੂੰ ਆਂਹਦੇ ਨੇ। ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਇਕ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਦਾਨੇ। ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ:-

ਪੁਤ ਵਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕੁਲ ਕੇ ਦਾਗ ਲਗਾਵੇ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੋ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਹਾਥ ਲੈ ਮਧਰਾ ਪੀਆਵੇ।

ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਵੀ ਸਤਿਆਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ, ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ,
ਜਿਹੜੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਭਰ ਭਰ ਪਿਆਏ।

ਪੁਤ ਵਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਕੁਲ ਕੇ ਦਾਗ ਲਗਾਵੇ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੋ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਹਾਥ ਲੈ ਮਧਰਾ ਪੀਆਵੇ।

ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੈ।
ਉਹਦੇ ਵੀ ਜੀਉਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

'ਬੇ ਨਿਯਾਬ ਰਾਜਾ ਮਰੇ'

ਜਿਨ੍ਹੀਂ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ।

'ਬੇ ਨਿਯਾਬ ਰਾਜਾ ਮਰੇ,

ਤਥੈ ਨੀਂਦ ਭਰ ਸੋਈਏ।

ਬੇਤਾਲ ਕਰੇ ਬਿਕਰਮ ਸੁਣੋ, ਏਤੇ 'ਮਰੇ ਨਾ ਰੋਈਏ।' ਬਿਕਰਮ ਦੱਤ ਏਨੇ ਬੰਦੇ ਜੇ ਮਰ
ਜਾਣ ਤਾਂ ਅੱਬਰੂ ਨਾ ਕੇਰੀਏ, ਚੰਗਾ ਸਿਆਪਾ ਮੁਕਿਆ। ਬਿਕਰਮ ਦੱਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਬੇਤਾਲ!
ਕਲਯੁਗ ਕਦ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਬਿਕਰਮ ਦੱਤ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਦਇਆ ਚੱਟ ਰਾਈ,
ਧਰਮ ਧਸ ਗਿਆ ਧਰਨ ਮੌ।'

ਦਇਆ ਚੱਟ ਹੋ ਗਈ। ਧਰਮ ਧਸ ਗਇਉ, ਧਰਨ ਮੌ। ਦਇਆ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।
ਬਿਸਤਰ ਲਪੇਟਿਆ ਗਿਆ ਦਇਆ ਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਸੀ ਉਹ ਕਿਤੇ ਪਤਾਲ ਚ ਧਸ
ਗਿਆ। ਦਇਆ ਚੱਟ ਹੋ ਗਈ। ਧਰਮ ਧਸ ਗਇਉ ਧਰਨ ਮੌ।

ਝੂਠ ਬੋਲੇ ਸਭ ਨਰ ਨਾਰ, ਪਾਪ ਭਇਉ ਬਰਨ ਬਰਨ ਮੌ।

ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਏ। ਪਾਪ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਹਰ ਬਰਨ, ਹਰ
ਆਸਰਮ, ਹਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ ਪਾਪ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ,

ਦੁਹਾਈ ਰੱਬ ਦੀ ਉਹਨੂੰ ਵੱਖਰਿਆਂ ਕਰਨਾ ਅੰਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਕੀ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੀ? ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੇਟਰ ਸਪੋਅਰ ਪਾਰਟ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੀ? ਮੈਂ ਕੋਈ ਟਾਇਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਅਸੀਂ ਜੀ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੀਟ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਖਸਮਾਂ ਖਾਣਾ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਪਾਪ ਉਸ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਖਾਣੀ ਏਂ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਬੁਧੀਆਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣੀਐ। ਧਰਮ ਲੱਭੋਗੇ ਕਿਥੋਂ?

'ਦਾਇਆ ਚੱਟ ਹੋ ਗਈ, ਧਰਮ ਧਸ ਗਇਓ ਧਰਨੇ ਮੈਂ।'
 'ਤੈ ਛੂਠ ਬੋਲਤ ਨਰ ਨਾਰ, ਪਾਪ ਭਇਓ ਬਰਨ ਬਰਨ ਮੈਂ।'
 'ਉਲਟ ਦਾਨ ਗਜਪਤੀ ਮੰਗੈ'

ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਣ ਲੱਗ ਪਿਐ, ਉਲਟ ਦਾਨ ਗਜਪਤੀ ਮੰਗੈ। ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਿਥੇ ਗਇਓ। ਜਤ ਸਤ ਪਰ ਲਾ ਕੇ ਕਿਥੇ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਬੇਤਾਲ ਕਹੇ ਬਿਕਰਮ, ਪਈ ਇਹ ਕਲਯੁਗ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਓ। ਜਦੋਂ ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਉਦੋਂ ਕਲਯੁਗ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੇ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਕਲਯੁਗ ਜੋਬਨਾਂ ਉਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ-ਬੜੀਆਂ-ਪੱਗਾਂ ਬਣਦੇ ਨੇ। ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਪਈ ਪੱਗ ਤਾਗ ਜਾਪੇ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਪੈਸ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਵਾਨ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਤਗੜੇ ਨੇ। ਐਸ ਬਣੇ ਡਾਇੰਗਾ ਟੇਬਲ ਤੇ ਮਾਂ ਬੈਠੀ, ਐਥੇ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦੈ, ਐਥੇ ਪਿਉ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦੈ, ਐਥੇ ਭਰਾ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਹੱਟੇ-ਕੱਟੇ ਜਵਾਨ ਤੇ ਭੈਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੌਚਦੀ ਹੈ ਪਈ, ਮੇਰੇ ਮਾਪੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਲੋਕ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਈ ਅੱਜ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਬੜਾ ਆਹਲਾ ਡਾਂਸ ਕੀਤਾ। ਮਾਪੇ ਜਦੋਂ ਧੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਲਯੁਗ ਕਦੋਂ ਆਉਣਾ। ਕੋਈ ਸਿੰਗਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ। ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫੱਸ ਗਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦੈ:-

'ਕਉਤਕ ਕੌਡ ਤਮਾਸਿਆ'

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖੋ ਪਈ।

ਕਉਤਕ ਕੌਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ॥

ਕਰੋੜਾਂ ਤਮਾਸੇ, ਕਰੋੜਾਂ ਨਾਚ, ਰੰਗ ਮੁਜਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਨਾ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਕਉਤਕ ਕੌਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ ਨਾਉ॥

ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਉਜੜ੍ਹ ਸੋਈ ਥਾਉ॥ ੨॥

ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ 'ਚ ਕਉਤਕ ਤਾਂ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਂ ਤੇ ਮੁਜਰੇ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਵਿਸਕੀਆਂ ਤੇ ਉਡਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਥਾਉਂ 'ਚ ਮੁਰਗਾ ਮੁਸੱਲਮ ਤੇ ਉਡਦੈ, ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'।

ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਬਚਨ ਐ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੋ, ਉਹ ਥਾਂ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏ, ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਉੱਜੜ ਜਾਏ, ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਥੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਅੱਗੇ ਹੈ ਪਉੜੀ:-

ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ॥

ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਬੜੀ ਉਜਾੜ ਹੈ, ਬੀਆਬਾਨ ਆ। ਏਥੇ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਮ ਦੀਆਂ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਨਦੀਆਂ ਬਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਹਰ ਆਦਮੀ ਦਰਾ-ਫਰੇਬ ਕਰੀ ਬੈਠਾ। ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਜਦੋਂ ਜਾਨਾਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਸ਼ਰਰ ਕਰਦੀ ਮੇਟਰ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ। ਖਲਿਆਰ ਕੇ ਢੂਰੋਂ ਸੱਟ ਕੇ ਦਸ ਪੈਸੇ ਪਈ ਲੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖਿਲਾ ਲਉ ਕਿਤੇ ਰੋਂਦਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਸਕਿੰਟ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲਾਂਦੇ। ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਕਾਰ ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਤੇ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਾਨਕ ਪਿਆਉ ਨਾ ਜਾਈਏ ਉਨਾ ਚਿਰ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਢੂਜਾ ਆਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਾਨਕ ਪਿਆਉ ਮੱਥਾ ਨਾ ਟੇਕੀਏ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਰਾਹਕ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵਣਜਿਆ ਤੇ ਰਾਹਕ ਇਦਾਂ ਦੇ ਵਣਜਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਰੱਖਣਾ ਉਹ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਰ ਆ। ਜਿਹੜਾ ਹੇਠਾਂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਖਿਆ ਉਹ ਹੋਰ ਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੌਰੀਮੰਦ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਉਹ ਹੋਰ ਆ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਅੰਦਰ ਪਾਪ ਵੜ ਗਿਆ। ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਪਾਪ ਵੜ ਗਿਆ, ਆਹਾਰ ਵਿਚ ਪਾਪ ਵੜ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਸੱਚ ਕਿਥੋਂ-ਕਿਥੋਂ ਲੱਭੇਗਾ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦੇਖ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਉਜਾੜ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਜਿਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈ।

"ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ"

ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਸਦੀ-ਰਸਦੀ ਨਗਰੀ ਸਮਝ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਬੜੇ ਲੰਬੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।

"ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ॥

ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੇਖਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ॥"

ਜਿੰਨੀ ਤੇਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਹਾਥੀ ਨੇ, ਘੋੜੇ ਨੇ, ਗਾਈ ਨੇ, ਬੈਲ ਨੇ, ਮੱਡਾਂ, ਵਪਾਰ ਨੇ, ਮਕਾਨ ਨੇ, ਵਣਜ ਹੈ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਝੂਠੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਸੱਚਿਆਂ ਸਮਝ ਬੈਠਿਉਂ, ਭਈ ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ, ਇਹਨੇ ਮਰਦਿਆਂ ਦਮ ਤਕ ਮੇਰੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ:-

ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਫਿਰਹਿ ਦੇਵਾਨਿਆ॥

ਕਾਮ ਵਿਚ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਫਿਰਨੈ ਤੂੰ, ਦੀਵਾਨਾ
ਹੋਇਆ ਫਿਰਨੈ ਤੂੰ, ਸੁਦਾਈ ਹੋਇਆ ਫਿਰਨੈ ਤੂੰ। ਇਕ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ:-

“ਸਿਰਿ ਲਗਾ ਜਮ ਤੰਡੁ ਤਾ ਪਛਤਾਨਿਆ ॥”

ਉਹ ਜੀ ਬਿਨ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥

ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ ਸੈਤਾਨਿਆ ॥”

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਪਦੜ੍ਹਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਾਂ। ਭਾਈ
ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—

“ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਕੀਤੇ ਨੇ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ।”

ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੇ ਸਿਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਕਰਤਾ-
ਪੁਰਖ ਮੰਨ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆਏ।

“ਕਲਜੁਗ ਬੋਧੁ ਅਉਤਾਰੁ ਹੈ ਬੋਧੁ ਅਬੋਧੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਵੈ ।

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸੈ ਵਰਜ਼ੀ ਸੋਈ ਕਰੇ ਜੋਈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ।”

ਕਿਸੇ ਪੂਜਾਈ ਸਿਲਾ ਸੁੰਠਿ ਕੋਈ ਗੋਰੀ ਮੜ੍ਹੀ ਪੁਜਾਵੈ ।

ਵਰਜਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਰੋਕਣ ਜੋਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਿਥੋਂ ਜੰਮੇ ਹੁਣ ਢੂਲਾ
ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਖਿਆ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਕਲੁ ਤੁਸਾਂ ਲਾਹੌਰ
ਦੀ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਮੇਰਾਂ ਉਹਦਾ ਨਾਰ ਵੇਖਿਆ, ਸੁਣਿਆ ਉਹਦੇ ਰੰਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੋ।
ਇਹ ਮਨਮਤ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਲਾਪਰਵਾਹ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਉ ਭਾਈ ਜੀ ਰਾਜੇ-
ਮਹਾਰਾਜੇ ਐਸੇ ਕਰਤੇ ਹੀ ਹੈਂ। ਇਕ ਭਾਈ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਉਨ੍ਹੇ ਭਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ
ਭਾਈ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜ਼ਬਾਨੋਂ-ਕੁਲਾਮੋਂ ਥੋੜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਵਜੀਰ ਹੁੰਦੇ
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਜੀਰ, ਭਾਈ ਦਾ ਬੈਂਕ ਬੈਲੰਸ ਪੰਜ ਲੱਖ ਹੋਵੇ ਤੇ
ਚਵਾਨੀ ਦੀਆਂ ਰੰਨੇਰੀਆਂ ਵੇਚਦਾ ਹੋਵੇ ਇਕ ਆਦਮੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੇੜੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਚਵਾਨੀ
ਦੀਆਂ ਰੰਨੇਰੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਖੀਏ ਭਾਈ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇ,
ਕਹਿੰਦਾ ਚਲ ਓਏ! ਭਾਈ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਿਆਂ। ਹਾਲਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਭਾਈ ਦਾ
ਬੈਂਕ ਬੈਲੰਸ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਤੁਰ ਤੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਐਡਾ ਨੀਵਾਂ, ਐਡਾ ਜ਼ਲੀਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ,
ਐਡਾ ਹੋਛਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਜ਼ਬਾਨੀ-ਕਲਾਮੀ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ
ਆਖਿਆ, ਪੁੱਤ, ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਉ ਸਵੇਰੇ। ਅਕਾਲੀ ਢੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ
ਤਿੰਨ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ, ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਸੀ ਭਈ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੇਰੇ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਭਾਵੇਂ ਸਿਵਿਲਿਅਨ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮਿਲਟਰੀ ਮੈਨ, ਭਾਵੇਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉ, ਇਹ ਮਨਮਤੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਜਿਹੜੀ ਰੋਜ਼ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਐ ਨਾ ਭਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜਪਾਟ ਅਟੱਲ ਰਹੇ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਮਨਮਤੀਏ ਦਾ ਰਾਜਭਾਗ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤੀਸਰਾ ਹੁਕਮ ਰਾਤੇ-ਰਾਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਭਈ ਜਿਹੜੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਰਕਮ ਖਜ਼ਾਨੇ ਚੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਰੋਜ਼, ਉਹ ਭਲਕੇ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਮਨਮਤੀਏ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਿਨ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਫਤਹਿ ਹੀ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ, ਭਈ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੋਈ। ਦੂਜਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਰਕਮ ਵੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਾਲੀ। ਫਿਰ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ। ਉਹ ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਭਾਈ ਜਿਹਾ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹੇ ਚੱਕਰੀ ਭਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਿਆ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੂੰ! ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਈ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਤੀਂ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਪੰਥ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਮੌਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਬਕੇ ਤੋਂ ਜਰਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈ। ਪਈ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਸੁਣਿਐ ਪਈ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟਰਾਨੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੁੱਕਰ ਗਏ ਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਵੇਸਵਾ ਮੇਰੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਪਟਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਕਹਿਣ ਲਰੀ, ਮੈਂ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਪਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਰਦਾ ਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ, ਕਲ੍ਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੈਨੂੰ ਪਟਰਾਨੀ ਬਣਾ ਲਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਮੁੱਕਰ ਗਿਐ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੜ-ਬਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ, ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰਾ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਤਿੰਨਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਪਿਛੇ ਜੋਬਨ ਜਵਾਨੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਬੇਵਕੂਫ ਅੰਰਤ ਉਤੇ, ਉਹਦੀ ਚਮੜੀ ਉਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਪਟਰਾਨੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗਾ, ਉਦੋਂ ਦਰ-ਹਕੀਕਤ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ, ਉਦੋਂ ਮੇਰੇ 'ਚੋ ਸਿੱਖੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਵੇਸਵਾ ਮੇਰੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਸਕੇਗੀ। ਮੌਰਾਂ ਨੇ ਕਰਵਟ ਬਦਲੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਤੇਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਰਸਾਲੇ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਸਿਧਾਰੀ ਨੇ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਤੋਪਾਂ 'ਚ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਗੋਲੇ ਨੇ। ਕਿਉਂ ਜਰਕਾਨੈ? ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੱਖਰੂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਸਨ। ਮੌਰਾਂ ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਾਹਮਣੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਨੱਪ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਲਗ ਗਿਆ ਫਤਵਾ ਤੇ ਲਗ ਗਿਆ ਕਪੜੇ ਲਾਹੁਣ। ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਪਾਉਣਾ ਸੀ ਤੇ ਕੌਰਜੇ ਵੱਜਣੇ ਸੀ, ਫਿਰ

ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਹੜਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਰੋਗ ਸੀ, ਉਹ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੁਣ। ਇਹਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਛੱਡੇ। ਅਸਾਡਾ ਹਾਲ ਕੀ ਹੈ?

'ਕਲਜੁਗਿ ਬੋਧੁ ਅਉਤਾਰੁ ਹੈ ਬੋਧੁ ਅਬੋਧੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਵੈ ॥'

ਮੈਂ ਕਈਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾਂ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜਪਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਨਾ, ਸਿਰ ਹੋਵੇ ਉਹਦਾ ਨੰਗਾ, ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦੇਵੇ। ਜਿਨ੍ਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੇ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਤੰਗ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਆਸਣ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਤੰਗ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕ-ਤੱਕ ਹੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਣਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੱਤਾਂ ਦੇ ਨੇ ਕਿ ਚਾਰ ਨੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ਹੋਏ ਨੇ ਨਾ ਸਹਿਜਪਾਰੀ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆਨ ਪਾਇਆ ਪੰਥੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੇਸ ਮੁੰਨੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਪਟੇ ਨੇ।

ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਅਸੀਂ ਵੇਹਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲ ਵੇਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਅਉਗਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਚਿੱਕੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਿਆਰਿਆ, ਵਰਜਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀ ਆਉਂਦਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਪ ਪੂਜਦੇ ਫਿਰਦੈ, ਕੋਈ ਚੰਦਰਮਾ ਪੂਜਦਾ ਫਿਰਦੈ।

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਕੀਤੇ ਨੇ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ॥

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਪੁਤ੍ਰ ਪੇਤਾ ਪਿਉ ਦਾਢੁ ਵਖਾਣੈ ॥

ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਨਾਰੀ ਇਹਦੇ ਘਰ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਭਤਾਰਿ ਮਹਿਨੇ ਪਤੀ ਬਣ ਗਿਆ। 'ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ' ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਾਕਾ ਜੰਮ ਪਿਆ। ਅਗੋਂ ਕਾਕਾ ਵਿਆਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਕਾਕਾ ਜੰਮ ਪਿਆ। ਆਪਣਾ ਕਾਕਾ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਆਖਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਕਾਕਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖਦਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ ਤੇ ਨਾ ਪਿਉ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੁੰਡਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਆਖ ਕੇ ਪੰਥੀ ਚਪੇੜ ਖਾਣੀ ਹੈ ਉਹਨੇ। ਹੁਣ ਡੈਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਮਾਂ ਅਖਵਾ ਕੇ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ। ਓਏ ਮੈਨੂੰ ਮੰਮੀ ਕਰੋ। ਹੋ ਜਾਏ ਗਰਕ ਕਿਤੇ ਉਹ। ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਜੀ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ। ਅਥੇ ਜੀ ਮੈਂ ਚਲਿਆ 'ਨਮੀਨੀ ਕਰਾਰੀ'। ਆਇਆ ਕਿਥੋਂ ਹੈਂ ਨੀਵੇਂ ਧਕਾਲਉਂ। ਨਾਂ ਕੀ ਉੱਠੋ, 'ਨਿੱਕੂ', ਅਂਹਦਾ ਫਿਰ ਗਰਕ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਨਾ ਬੌਸ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਰਲ-ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਨਾ, ਗਰਕ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਨਾ ਬੌਸ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਮਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ਪਿਉ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਝੂਠ ਹੀ ਬੋਲਦੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧੂਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਬਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗਲਤ ਹੀ ਲਿਖ ਗਿਆ ਨਾ। ਪਈ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਲਿਖਣੇ ਨਾ। ਸਿੱਖਾ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾ ਛੱਡ।

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਪੁਤੁ ਪੋਤਾ ਪਿਉ ਦਾਦੁ ਵਖਾਣੈ॥

ਧੀਆ ਭੈਣਾ ਮਾਣੁ ਕਰਿ ਤੁਸਨਿ ਤੁਸਨਿ ਸਾਕ ਬਬਾਣੈ॥

ਬਬਾਣੈ ਮਹਿਨੇ ਬਾਬਾ ਬਣ ਰਿਆ। ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਧੀ ਰੁੱਸ ਪਈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ
ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ 'ਚ ਭਾਨਜੀ ਰੁੱਸ ਪਈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ 'ਚ ਪੇਤੀ ਰੁੱਸ ਪਈ,
ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਏਸੇ ਕੰਮ 'ਚ ਰੁੱਝ ਰਿਆ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਵੱਡ ਪਰਿਵਾਰਾ
ਜੋ ਹੋ ਰਿਆ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ

ਸੰਸਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਐਸੀ ਢਾਲਣਾ ਵਿਚ ਢਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਜੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਜਨ ਕੋਲੋਂ ਜਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੰਰ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਸਿਖਾਏ ਸੀ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਬਾਂਦਰ ਫੜਨਾ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਉਹ ਇਕ ਤੰਗ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਕੁੱਜੀ ਲੈ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਬਰਤਨ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਚਨੇ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂ ਜਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਿਲਾਂ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਟੋਇਆ ਪੁੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਢੱਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਮਟਕੀ ਹੋਣੋਂ ਬੜੀ ਦੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਬਾਂਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੱਥ ਉਸ ਦਾ ਖਾਲੀ, ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤਾਂ ਉਸ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਚਨਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂ ਜਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਭਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮੁੱਠ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵੱਡਾ, ਕੁੱਜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਛੋਟਾ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਾਲਚ ਹੈ ਦਾਨਿਆਂ ਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਤਿਆਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੁੱਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਲੰਦਰ ਵੇਖ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਝੱਟ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਟਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡੰਡੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਨੱਚਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ:-

'ਮਰਕਟ ਮੁਸਟੀ ਅਨਾਜ ਕੀ'

ਲੁਬਧਿ ਨ ਤਿਆਗੁ ਦਇਓ ॥

ਲੋਭੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਕਲੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ, ਨੱਚਣਾ, ਟੱਪਣਾ, ਤਮਸੇ ਕਰਨੇ, ਸਿਖਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

"ਨਾਚਿਓ ਘਰ ਘਰ ਬਾਰਿ!"

ਘਰ-ਘਰ ਦੇ ਪਾਰ ਅਰਥਾਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਬਾਂਦਰ ਫਿਰ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਇੰਨੇ ਕੁ ਲੋਭ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਨੱਚਦਾ ਬਾਂਦਰ, ਤਮਸੇ ਕਰਦਾ ਬਾਂਦਰ। ਪਰ ਕਮਾਈ ਖਾਂਦਾ ਕਲੰਦਰ:-

“ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੇ ਕਰ ਮੁਸਟਿ ਚਨਨ ਕੀ
ਲੁਬਧਿ ਨ ਤਿਆਗੁ ਦਾਇਓ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ ਲਾਲਚ ਸਿਉ”

ਇਸ ਮਨੁਖ ਨੇ ਵੀ ਲਾਲਚ ਵਾਸਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ, ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਕਰਮ ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਢਾਹੀ ਬਣ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਫਿਰ ਬਾਂਦਰ ਨੱਚਦਾ ਹੈ ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ-ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ, ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਢਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਜੀਵ ਕਈ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਬਾਂਦਰ ਹੋਏ, ਕਦੇ ਰਿੱਛ, ਕਦੇ ਬਾਘਿਆੜ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਚੂਹਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਬਿੱਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਦੇ ਕੁੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਰਾਂਦਰੀ ਦਾ ਕੀੜਾ। ਕਈਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ-ਮਰਨ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:-

ਭਗਤਿ ਬਿਠ ਬਿਰਥੇ ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਭਜਨ ਬਿਠ ਕਹੀ ਨ ਸਚੁ ਰਹਿਓ ॥

ਸਤਸੰਗਤੀ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਟੀਐ.....

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਸੱਚ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਸੱਚ ਕਿਤੇ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਸੱਚ ਕਿਤੇ ਢੁੰਡਿਆਂ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੱਚ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ “ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ !” ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਈਂ ਤਾਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ !

ਅਥ ਮੇਂ ਕਉ ਭਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥.....
ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀਓ ਰਲਾਇ ॥

“ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ॥.....
ਕਾਇਓ ਲੀਨ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥”

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਛੁੱਬਦੇ ਨੂੰ ਕੱਚ ਲਿਆ, ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਲਾਅ ਦਿੱਤਾ।

“ਕਬੀਰ ਸਰੋਵਰ ਰਿੱਕੜ ਫਾਈਵਾਲ ਪਚਾਸ ॥”

ਸਰੋਵਰ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਪਰਿੰਦੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਫਾਹੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਹ। ਮੈਂ ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਜਾਓ, ਜਾਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਓ। ਪੰਜ ਤੇ ਆਮ ਅਸੀਂ ਗਿਣ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

‘ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੁਰਬੀਰ ਐਸੇ ਕਉਣ ਬਲੀ ਰੇ ॥.....
ਵਡੀ ਕੋਮ ਵਸਿ ਭਾਗਹਿ ਨਾਹੀ ਮੁਹਕਮ ਵਉਜ ਹਠਲੀ ਰੇ ॥ ੪ ॥

ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ ਖਣ ਦਰਸਨ ਕਰ ਤਲੀ ਰੇ ॥”

ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਵਰਣ ਤੇ ਚਾਰ ਆਸਰਮ ਨੇ ਨਾ, ਖੱਤਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸ਼ੂਦਰ, ਵੈਸ਼। ਬ੍ਰਾਹਮਚਰੀਏ, ਗਿਰੂਸਥ, ਮਾਨਪੁਸਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਆਸਰਮ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਮਰਦ ਨੇ, ਅਰੰਮੜੇ ਮਰਦ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੜਾਂ ਤੇ ਤਾਅ ਦੇ ਕੇ, ਬੜੀ ਆਕੜ ਨਾਲ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰਦ।

“ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ ਖਣ ਦਰਸਨ ਕਰ ਤਲੀ ਰੇ ॥”

ਕਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਹੱਥ, ਕਰ ਤਲੀ ਅਰਥਾਤ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ, ਖੱਟ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼ਾਸਤਰ। ਐਸੇ-ਐਸੇ ਮਰਦ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਯਾਨੀ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੋਟੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਸ਼ਾਸਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਾਇਆ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਸਨ ਤੇ ਭਲੇਮਾਣਸਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ, ਇੰਨੇ-ਇੰਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਚੰਗੇ ਸਨ ਨਾ।

“ਸੰਦਰ ਸੁਘਰ ਸਤ੍ਰੂਪ ਸਿਆਣੇ ਪੰਚਹੁ ਰੀ ਮੌਹਿ ਛਲੀ ਰੇ ॥”

ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਮੌਹ ਉਪਾਦਕ ਯਾਨੀ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੌਹ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ ਏ; ਇੰਨੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਛਾਲਿਆ:-

“ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੁਰਬੀਰ ਐਸੇ ਕਉਣ ਬਲੀ ਰੇ ॥”

“ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ ॥”

“ਠਗ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ ॥”

ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲੁ ॥”

“ਲੰਪਟ ਚੇਰ ਢੂਤ ਮਤਵਾਰੇ ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਬਸੇਰਾ ॥”

ਫਾਈਵਾਲ ਪਚੱਸਾ ।”

“ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ-ਮੱਦ ਮਤਸਰ ਭੇਸੰਪੈ ਮੋ ਮਾਹੀ ॥”

ਫਾਈਵਾਲ ਪਚੱਸਾ ॥

“ਦਾਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਏ ਸੁਪਨਤਰਿ ਨਾਹੀ ॥”

ਫਾਈਵਾਲ ਪਚੱਸਾ ।

ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਪੰਡੀ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਫੌਸ ਗਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਘੋਰਿਆ ਗਿਆ:-

“ਸੱਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ਪਿਆਰੇ, ਸੱਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥”

“ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਾਗਿ ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਓ ॥”

ਲਾਲਚ-ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਜਿਹੜੇ-ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਸੀ ਉਹ ਗਾਲ ਵਿਚ ਫਾਹੀ ਬਣ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਭਸਮ ਪਰਛਲਿਤ ਕਿਨਹਿ ਨ ਘਾਉ ਲਾਇਉ ॥”

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਛੁੱਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਚੰਗਾ, ਮੰਦਾ ਆਖਣ ਵਾਲਾ, ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਾ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਸ਼ਾਖ ਨਾਲ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਪੱਤੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਉਂ ਦਾ ਜਿਉਂ ਸਾਰਾ ਬਰਬਾਦ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਵਿਛਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਚੌਂ ਭਰਮਦਾ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਲ-ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਫੰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਂਦਾ-ਮਰਦਾ। ਇਹ ਕਾਲ-ਚੱਕਰ ਇਸ ਦਾ ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਧਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਪਰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਜੱਡਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਲੇਟਵਾਰਮ ਮੁਸਾਫਿਰਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਟੋਕਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਖਿਲੌਣਿਆ ਦੀ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸੇਬ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਅੰਬ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਖਰਬੂਜਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਰੇਲੇ, ਉਹ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਚੱਲ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਛੱਲ ਕੇ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਕਾ ਖੇਡੇਗਾ ਤੇ ਕਾਕਾ ਅੱਗੇ ਇੰਨਾ ਬੇਵਕੂਫ ਸੀ ਕਿ ਖਿਲੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਪਿਆਰ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਰੇਲੇ ਨੂੰ ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਪਿਆਰ। ਪਿਉ ਦੀ ਢੜ ਲਈ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਕਿਉ ਭਲੇਮਾਣੀਸਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਪਿਉ ਦੀ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਪੱਗ ਬੇਵਕੂਫ ਕਾਕੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਬੇਵਕੂਫ ਕਾਕੇ ਵਰਗੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹੇ ਧਨ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਜੋਬਨ ਜਵਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਇਸਤਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਭਈ ਜੀਅ ਲੱਗਾ ਰਹੇ, ਕਿਤੇ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਕਾਕਾ ਕਿੰਨਾ ਬੇਵਕੂਫ ਤੇ ਖਿਲੌਣਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਖਿਲੌਣੇ ਦਿੱਤੇ ਸੀ ਉਹ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਪਿਉ ਦੀ ਬਾਂਹ ਤੇ ਉਗਲ ਢੜਕੇ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ। ਉਹ ਮੇਲਾ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਆਈ ਮਠਿਆਈ ਦੀ ਤੇ ਕਾਕਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜਖਿੜਾ ਪਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਾਪੂ ਬਰਫੀ, ਬਾਪੂ ਪੇੜਾ, ਬਾਪੂ ਕਲਾਕੰਦ, ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਮਠਿਆਈ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਫਲਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਆ ਗਈ, ਕਾਕਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ-ਫਿਰਦਿਆਂ ਇਕ ਬਾਂਦਰਾ ਦਾ ਤਮਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਕਾਕੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਬੜਾ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ। ਫੇਰ ਇਕ ਤਾਸ ਦਾ ਤਮਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੇਲਾ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਬੇਵਕੂਫਾਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਆ ਗਈ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ, ਮੂੰਹ ਬੱਧੇ ਹੋਏ, ਢੌਲ ਵੱਜੇ,

ਬੰਗਾੜਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਨੱਚਣ, ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਮਾਰਨ। ਭੀੜ ਬੜੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਭੀੜ-ਭਾੜ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਕੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਪਿਉ ਦੀ ਉੰਗਲੀ ਛੁੱਟ ਰਾਈ, ਰੋਇਆ, ਚਿੱਲਾਇਆ, ਦੁਹਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਚੀਖਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ! ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ! ਹਾਏ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਿਉ ਭੀੜ-ਭਾੜ ਵਿਚ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਰਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਾਕੇ ਰੋਂਦੇ ਨੂੰ, ਉਹਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪੇਡਿਆਂ ਦਾ ਢੂਨਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਪੁੱਤਰ ਖਾਹ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਦੇਨਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਪੇੜੇ ਵੀ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਪਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਿਉ ਦੀ ਉੰਗਲੀ ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਿਉ ਦੀ ਉੰਗਲੀ ਹੱਥਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਨਾ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰਿੱਛਾ ਦਾ ਤਮਾਜ਼ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਤਮਾਜ਼ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਜ਼ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਨੱਚਣਾ-ਟੱਪਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਨਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾ, ਤੂੰ ਮਾਤਾ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਪੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉੰਗਲੀ ਹੈ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਤੇ ਮੇਲਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਬਾਪੂ ਦੀ ਉੰਗਲੀ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਇਹ ਮੇਲਾ ਮੈਲਾ ਹੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ ਮੇਲਾ ਕੁਲੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਅਸਾਂ ਇਹ ਮੇਲਾ ਕਲੇਸ਼ਕਾਰੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛੜ ਰਾਏ ਹਾਂ, ਸੁਰਤੀ, ਬਿਰਤੀ ਟਿੱਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਿਹਾਲ-ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਚਰਨ ਛੂਹੇ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਰਾਗੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਕੋਈ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ ਜੇ ਅਸੀਂ ਬਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਐਸੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੋ ਨੇ। ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਆਇਆ, ਭਾਈ ਰਾਮਿਆ! ਇੱਧਰ ਆ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਇੱਧਰ ਆ। ਤੱਪ ਤਿੰਨ ਨੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਆਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਸੰਸਾਰੀ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਝੂਠ ਬੋਲਣੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਛੱਲ ਵਲ ਕਰਨੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਤੁਸਾਂ ਦੱਸੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ, ਨਹੀਂ ਪਤਾ! ਤੇ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਆਇਆ, ‘ਭਾਈ ਰਾਮਿਆ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਆ! ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ, ਧੁਨੀਆਂ ਤੁਪਣੀਆਂ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਣਾ, ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਤੱਪ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਾਂਕਾਤ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਕਾਮਨਾ-ਸਹਿਤ ਇਸ ਤੱਪ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਫੁਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਮ ਵੀ ਫੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਪ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਖਿੜਾ ਛੱਡਦਾ, ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਐਸਾ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮ ਫੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਫੁਰ ਪੈਣਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਬਚਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੇਰਾਂ ਆਇਆ ਜੇ। ਅਮਰਦੇਵ ਨੂੰ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ, ਨਿੱਧੀ ਫੁਰ ਪਈ। ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ, ਨਿੱਧੀ ਫੁਰ ਪਈ। ਤੁਸੀਂ ਕਈ

ਆਦਮੀ ਵੇਖੇ ਹੋਣੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ, ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਣੀ ਚੇਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਅਖ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਯਾਰ ! ਯਾਦ ਤੇ ਸੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਛੁਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਫੁਰ ਪੈਣਾ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਸੇ ਆਲੋਪਿਕ ਜਿਹੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਘੋਲ ਘੁਮਾਈ ਲਾਲਨਾ ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਦੀਨਾ॥

ਸੁਣਿ ਸਬਦੁ ਤੁਮਾਰਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਨਾ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ਮੁਰਾਰਾ॥

ਕੀਮਤਿ ਕਰੀ ਨ ਜਾਈ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਅਪਾਰਾ॥

ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ॥”

ਹੇ ਦਾਤੇ ! ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ, ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ, ਮੈਂ ਦੀਨ ਦੁੱਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੀਨ ਗਾਰੀਬ ਹਾਂ। ਦੀਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਨਿਮਾਣਾ ਤੇ ਨਿਭਾਣਾ। ਮੇਰੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਣ:-

“ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਦੀਨਾ॥

ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੀਅੜਾ ਬਲਿ ਬਲਿ ਕੀਨਾ॥”

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਖਾ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਵਿਛਿੜਿਆ ਇਹ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਤਪ ਅੱਖਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਣਾ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਅੱਖਾ। ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਫੁਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਾਮ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਕਾਮ ਵੀ ਫੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਸੰਤ ਵੇਖੋਗੇ, ਤੀਰਥਾਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਇਕ ਬਦਨਾਮ ਦਿਉ, ਧੁਨੀਆਂ ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਤਪਦੇ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਬਦਨਾਮ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਮ ਨੂੰ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਹਿਬ ਗਾਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਹੈ ! ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਕੀ ਹੈ ? ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੂਪ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ। ਆਪਣਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਣਾ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲ ਜਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣੀ, ਆਪਣਿਆਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪਾਉਣਾ। ਦਾਨੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਲੜਕਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ, ਕਰੋੜਾਪਤੀ ਦਾ ਲੜਕਾ, ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਈ ਕਾਕਾ ! ਇਕ ਗਿਲਾਸ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆ, ਲੜਕਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਕਾਕਾ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਨੇ, ਬੜੇ ਮੁਲਾਇਮ ਨੇ, ਬੜੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨੇ ਤੇ ਕਾਕਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ !

ਬੂਬਸੂਰਤ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ, ਸੁੰਦਰ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ, ਮੁਲਾਇਮ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਜਿਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਜੰਮਿਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੜਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜਾਇਆ, ਤੇ ਇਹ ਕੋਮਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ? ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਛਾ! ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ! ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੂਠੇ ਗਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ। ਕਿਸੇ ਪਿਆਸੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ! ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਿਰ ਡੈਲ੍ਹ ਦੇ ਇਹ ਪਾਣੀ, ਸੁੱਟ ਦੇ ਇਹ ਪਾਣੀ, ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਮਨਮੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਫਲਿਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ, ਭਾਈ ਰਾਮਾ! ਸੰਗਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ, ਮੀਂਹ ਹੋਵੇ, ਹਨੇਰੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸੰਗਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਉਚਿਅਈਆਂ ਨੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੇ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਨਾਥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ।”

ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੱਤ ਸੱਤ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ ਜਤੀ ਸਤੀ। ਜਦੋਂ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠਾ ਆ ਜਾਵੇ ਉਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਤਨ ਨਾਲ, ਕੌਜ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ, ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਬੜੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਸਾਦਕ ਸਿਧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਈ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ, ਕਈ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਪੱਸਰਿਆ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਲ ਚੇਤੇ ਕਹਿੰਦੇ:-

ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੇ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਨਾਥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ।

(ਉਹੀ)

‘ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸੁਰਾ ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ ਬਹੁ ਮੇਲੇ।’

ਦੇਵੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਨੇ, ਅੰਰ ਚਲਾਕ ਆਦਮੀ ਸਿੱਧੀ-ਸਾਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੌਧ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚਲਾਕ ਕਾਹਦਾ, ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਕਾਹਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਬੇਵਕੂਫਾਂ ਦੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਕੋਲੋਂ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਉਠਾਵੇ। ਅਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਤੇ ਸਰਗੋਧੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਖੰਡੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੰਦਰ ਚ ਜਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਗੱਡਿਆ ਤੇ ਧੂਨੀ ਤੱਪਾ ਲਈ, ਲੇਕਿਨ ਚਲਾਕੀ ਇਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧੂਨੀ ਤਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਤ

ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਟੋਆ ਪੁੱਟ ਕੇ, ਤੇ ਕੋਈ ਅੱਠ ਨੌ ਸੇਰ ਚਨੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਉਪਰ ਇਕ ਮੂਰਤੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਦੇਵੀ ਦੀ, ਤੇ ਚਨੇ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਗੱਲੇ ਹੋਏ ਤੇ ਉਹ ਫੁਲਣੇ ਈ ਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਬੋਰੀਆਂ ਈ ਪਾੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਨਾ। ਇੰਨਾ ਕੁ ਕੰਤਕ ਰਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਚੋਰੀ, ਸਵੇਰੇ ਉਥੇ ਧੂਨੀ ਤਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਤ੍ਰਿਮੂਲ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਤਬ ਤਕ ਹਮ ਅਨਾਜ ਨਹੀਂ ਖਾਏਗੇ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਏਂਗੇ, ਜਬ ਤਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਰੀ। ਹਮ ਸਾਧੂ ਹੈਂ, ਅੱਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਈ ਵੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੋਜ਼ ਪਾਣੀ ਪਈ ਛੋਲਿਆਂ ਤੇ, ਉਹ ਚੰਥੇ ਕੁ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਪਾਟ ਪਈ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਈ-ਭਾਈ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲੱਗਾ ਜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ, ਸਾਧ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਜੇ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਰਾਮ ਚੰਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ, ਪਤਲਾ ਜਿਗਾ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਹਵੇਲੀ ਲੱਖਾਂ ਵਾਲੀ। ਇੰਨਾ ਸੁੰਦਰ, ਇੰਨਾ ਮਨਮੋਹਣਾ, ਇੰਨੀ ਸੁਰੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ ਉਸ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦੀ, ਭਈ ਲੋਕੀ ਭਾਵੇਂ ਅਰਥ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਣ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਆਵੇ ਰੋਜ਼ ਰਾਮ ਚੰਦ ਵੀ, ਕਿ ਦੇਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਸਵੇਂ ਕੁ ਦਿਨ ਐਨ ਮਿੱਟੀ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਈ, ਦੇਵੀ ਨੰਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਚਾਰ ਬਾਹਵਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆ ਤੇ ਸਨਾਤੀਆਂ ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਲੰਗਰ ਲੱਗ ਗਏ, ਪੂਰੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਜਾਣ ਲਰੀਆਂ। ਰਾਮ ਚੰਦ ਦਲੇਰ ਬੜਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਓ ਲੋਕੇ ! ਤੁਸਾਂ ਮੇਰੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਤੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਤੇ ਵੇਖ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਪੂਰੀਆਂ ਬਣਾਉ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਕੜਾਹ ਖਵਾਉ ਤੇ ਨਾਲੇ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰੇਗਾ ਦੇ ਦਿਨ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਓ ! ਸਨਾਤੀਆਂ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ ਜੀ ਤੂੰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਤੂੰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਏ ਸਨਾਤੀਆਂ ਦਾ। ਰਾਮ ਚੰਦ ਨੇ ਖੁਰਪਾ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਦੇ ਕੇ ਅੜੇਸ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹੇਠੋਂ ਛੋਲੇ ਨਿਕਲ ਆਏ ਭਰੇ ਬਾਹਰ। ਉਤੇ ਮੂਰਤੀ ਤਰਦੀ ਫਿਰੇ, ਹੇਠਾਂ ਛੋਲੇ ਰੁਲਣ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆਹ ਜੇ ਕਰਤੱਵ ਇਸ ਦਾ, ਆਹ ਜੇ ਪਾਖੰਡ ਇਸ ਦਾ। ਫੜ ਲਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਬੇ ਸਨ ਫਿਰ ਧੂਨੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੂਪਏ ਇਥੋਂ ਲੈ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸੁਰਾ ਭੈਰਉ ਬੇਤ੍ਰਪਾਲ !.....”

(ਉਹੀ)

ਦੇਵੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਨੇ, ਦੇਵਤੇ ਬੜੇ ਨੇ, ਰਖੀਸੇ ਬੜੇ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨੰਗੀ ਭਿੰਕੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਲ ਵੀ ਅੱਠ ਮੌਜੂਦ ਨੇ, ਪਰੀਆਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਕੰਦਬ ਅਰਥਾਤ ਇੰਦਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਗਰੀਬੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇੰਦਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਗਾਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬੜੇ ਨੇ ਤੇ

ਉਹ ਤਮਾਸੇ ਵੀ ਬੜੇ ਕਰਦੇ ਨੇ:-

“ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸ ਕੇਲੇ।”

ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਉਮੈ ਕਾਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਕਲੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਮਾਣਦਾ:-

“ਇਕ ਮਨ ਇਕੁ ਅਰਾਪਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੁਹੇਲੇ॥”

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਤੁੱਕ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਕ ਦੀ ਅਰਾਪਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤ ਲੈ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਗਵਾ ਕੇ, ਸੁਹੇਲੇ ਅਰਥਾਤ ਸੰਖੇ ਨੇ, ਰਾਜੀ ਨੇ। ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਫ਼ਲਿਤ ਨੇ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ, ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਲ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਮਾਈਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤੇਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ ਨਾ, ਉਹ ਕੁੜੀ ਫੇਰ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਤਾਅਲਕ ਟੁੱਟਾ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪੰਜਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਾਈਆਂ, ਇਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮਾਈਆਂ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਰ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਚਲੀ ਜਾਣਾ, ਮੇਰੀ ਦਾਅਵਾ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਵਿਆਹ ਤੇ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਰਿਕਾਰਡ ਵੱਜਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰਕੇ ਰੋ ਪਿਆ। ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਡਾ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਗਿਆਨੀ ਹੋਣਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਡੋਲਾ ਉਧਰੋਂ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਵੱਜਿਆ ਭਈ ‘ਪੀਆਂ ਕਰ ਚਲੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀ, ਆਹਲੈ ਮਾਏ ਸਾਂਭ ਕੁੰਜੀਆਂ।’ ਕੁਝ ਐਸੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਅੱਖਰ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤੇਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ। ਉਹ ਕੁੜੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਤਾਅਲਕ ਤੋੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਘਰ ਦੀ ਇਕ ਸੂਈ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਲੇਪਾ, ਪੇਚਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਘਰ ਨੂੰ ਐਂ ਆਂਡੇ ਵਰਗਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਸਾਫ਼ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਅਲਕ ਤੋੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੌਹਰੇ ਘਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਬੰਧ ਸਮਝ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

“ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸ ਕੇਲੇ।

ਸਤਸੰਗਤੀ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਧੰਨੁ ਖਟੀਐ.....

ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਤਨੁ ਜਵੇਹਰੁ ਮਾਣਕੁਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ॥”

ਜਤ ਸਤ ਸੰਜਮ ਹੋਮ ਜਗ ਜਪੁ ਤਪੁ ਦਾਨ ਪੁਨ ਬਹੁਤੇਰੇ.....

ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕਾ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਇਆਂਗਾਮ ਘੇਰੇ।'

ਰਿਜ਼ਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਵਾਸ ਉਤਾਂਹ ਚਾੜ੍ਹਨੇ, ਕੁੰਭਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰੋਕੀ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਪੂਰਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਵਾਸ ਲਾਉਣੇ। ਬਹੁਤੇ ਆਦਮੀ ਇਧਾਂ ਦੇ ਆਸਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਭਈ ਬੜੀ ਇਹਨੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

ਸਿਧਾਸਣ ਪਰਚੇ ਘਣੇ ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਉਤਕ ਲਖ ਹੋਰੇ।

ਸਾਪਿਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

"ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰ ਸਭਾ ਬਹਿਠਾ।"

ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ, ਜਿਹੜੇ ਮੱਥਾਂ ਟੇਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਾ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ:-

"ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪੁੜ੍ਹ ਮਿੜ੍ਹ ਗੁਰ ਭਾਈ ਇਠਾ।"

ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲੋਂ, ਮਿੱਤਰ ਨਾਲੋਂ, ਜਵਾਈ ਨਾਲੋਂ, ਕੁੜਮ ਨਾਲੋਂ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਰ੍ਹੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਹੈ:-

"ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

"ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਪਰੰਗ ਮਲੰਦੇ।

"ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਮਿਰਗ ਮਰੰਦੇ।

"ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਹੁਏ ਭਵਰ ਵਸੰਦੇ।

"ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਪਿਰਮ ਸਨੋਹੀ ਮੀਨ ਤਰੰਦੇ।

"ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੰਦੇ।"

ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਸਦਕੇ-ਸਦਕੇ ਹੋ ਜਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ-ਬਲਿਹਾਰ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਿਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ:-

"ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਬਹੰਦੇ।

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦੇ।

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਤਸਿਖਾਂ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ।"

‘ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ॥
 ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥
 ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥

ਅੱਜ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ:-

“ਹੇ ਹਿਵ, ਹਰ ਧਨ, ਨਿਰਭਉ, ਸਦਾ ਹੈ ਸਾਚਾ।”

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਸਤੂ ਸਾਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣ ਕੇ ਫਿਰ ਘੋਖਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀਹ ਵਾਰਾਂ ਇਹ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ:-

‘ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥.....
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੰਧ ਬੁਧ ਸੂਰ ਨਾਥ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥

ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੈਅ ਵਿਚ ਨੇ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨੇ, ਗਰੀਦਸ਼ ਵਿਚ ਨੇ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਨੇ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਨਣਾ ਬਖਪਿਆ ਹੈ:-

“ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ”

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਸਦਾ ਨਿਰਭਉ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡੰਡਾ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੇ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਹਬ ਦੀ ਛੱਤ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਸਦਾ ਨਿਰਭਉ ਹੈ:-

‘ਹਰਿ ਧਨ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ.....’

ਦੂਜਾ ਗੁਣ ਹੈ ਇਸ ਧਨ ਵਿਚ ਕਿ ਇਹ ਸਜੀਵ ਕਾਲ, ਚਾਰੋਂ ਜੁਗ ਸੁਭਾ-ਸ਼ਾਮ ਸਥਿਰ ਹੈ। ਕਾਇਮ ਦਾਇਮ ਹੈ। ਹਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤੁਖਤੇ ਤੇ ਕਾਇਮ-ਦਾਇਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਚੰਦਰਮਾ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ, ਸੂਰਜ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਇਹ ਸਦੀਵ ਸਥਿਰ ਹੈ, ਅੰਰ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣੇ, ਅੰਰ ਉਹ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਜਵਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇੰਤਹਾਸ ਵੱਲ ਜਗਾ ਕੁ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿੰਨਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹਦਾ ਕਿਲਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੜੇ ਬਿਖਰੇ ਥਾਂ ਸੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਦੱਸੇ ਨੇ। ਅੰਤ ਉਹ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਵਣ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਚਿੱਤਰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਚਿੱਤਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬਹਾਦਰੀ, ਕੁਝ ਅਣਖ ਟਪਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਰਾਮ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਰਿੱਧੀ ਬੜੇ ਆਏ, ਜੋਗਣੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਲੋਕ ਬੜੇ ਆਏ, ਇਕ ਛਾਉਣੀ ਜਿਹੀ ਪੈ ਗਈ ਚਾਰ-ਚੁਡੇਰੇ, ਤੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੁਛਿਆ, "ਅੱਜ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?" ਪਿਛੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਮ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੰਗ! ਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰਾਵਣ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮਰ, ਤੇ ਜੋਗਣੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਈਆਂ ਹਾਂ ਭਈ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਲਹੂ ਪੀਣਾ। ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਗਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਵਣ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮਰ, ਹੋਰ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਰਨੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪੋਤਰੇ, ਤੇ ਉਹਦੀ ਸੈਨਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਕ ਹੈ ਗਲ ਵਿਚ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਲੰਬੀ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਮਾਲਾ ਪਰੋ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਤਾਂਕਿ ਸ਼ਿਵਜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਿਰ ਵੱਡੇ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਣੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਦੌੜ ਜਾਓ, ਉਧਰੋਂ ਇਧਰ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਦੌੜ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵੀ ਦੌੜਦੇ ਫਿਰੋ। ਅਕਾਸ਼ ਉਤੇ ਵੀ ਬੇਸ਼ਕ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਸੀਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਲੜਦਾ-ਲੜਦਾ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਤ ਕਰੋ, ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਅ ਕਰੋ, ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਣਾ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਓ ਬਹੁਤੇ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਬੋੜਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬਦਨ ਵਿਚ ਦੰਦ ਖੋਭ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਤੋੜੋਗੇ, ਉਹ ਗਿੱਦੜਾਂ ਨੇ, ਗਿਰਜਾਂ ਨੇ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰਲ ਕੇ ਖਿੱਚ-ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਤੋੜੋਗੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਘਸੀਟਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਜਿਧਰ ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ੋਰ ਪਵੇਗਾ ਉਧਰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟ ਲਵੇਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਐਸਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਵੀ ਬੇਸ਼ਕ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਲਿਉ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟ ਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹੋਏ, ਮੇਰੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਤੇੜਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਵੱਲ ਉਡਿਓ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟ ਕੇ, ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੰਕਾ ਵੱਲ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕੀਂ ਇਹ ਨਾ ਆਖਣ ਕਿ ਇਹ ਕਾਇਰ ਸੀ, ਇਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਸੀ, ਬੜਾ ਡਰਪੋਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਡਰਪੋਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਾਇਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੇ ਮੇਏ ਹੋਏ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਲੈਕੇ

ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲ ਹੀ ਉਡਿਓ। ਅਣਖ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਗੈਰਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਅਣਖ ਵਾਲਾ, ਇੰਨਾ ਗੈਰਤ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਰਛੀ ਵੱਜੀ, ਬੋਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਨਿਰਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਧਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੇ ਉਧਰ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਵੱਜਣ, ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਹਸਰਤ-ਭਰੀ, ਬੜੀ ਤਾਂਘ-ਭਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ਰਾਵਣ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਸੀ:-

“ਯਾਹੀ ਕਲ ਲੰਕ ਕੇ ਨਿਸੰਕ ਹੋਇ ਨ ਦੇਖ ਸਕੇ।”

ਇਹ ਲੰਕਾ ਦਾ ਉਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵੱਲ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ, ਬੇਗਾਮ ਹੋ ਕੇ, ਨਦਰ ਉਠਾ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਲ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਇੰਨਾ ਰੋਹਬਦਾਰ, ਇੰਨਾ ਮੇਰਾ ਦਬਤਦਾਰ ਸੀ, ਬੜਾ ਜਰਵਾਨੇ ਤੋਂ ਜਰਵਾਨਾ ਵੀ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਲ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਉਠਾ ਕੇ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਬੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਫੰਨੇ ਖਾਂ, ਚੰਝੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ, ਕੁੰਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ, ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨ ਕੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਜਦੇ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦਰੀ ਦੇ, ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਚਟਾਈ ਦੇ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿੰਨੇ ਰਾਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਦੇ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਸਲਾਮ, ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਣਾਮ, ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਦੋ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਝੁੱਕ ਕੇ, ਕੋਈ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ, ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਸਨ। ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਸੱਦਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਰਾਜਾ ਆਵੇ, ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਈ ਸੀ ਇਕੱਲਾ। ਪਰ ਡਰਦਾ-ਡਰਦਾ, ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੰਬਦਾ-ਕੰਬਦਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਵਣ ਨੇ ਕੀ ਆਖ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਰਾਵਣ ਨੇ ਕੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ:-

**“ਯਾਹੀ ਤੋ ਬੁਲਾਵਤੋ ਸੋ ਆਵਤੋ ਸਿਸੰਕ ਮਾਨ,
ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਠਿਕ ਬੈਠੋ ਨਾ ਪਾਵਤੇ।”**

ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਨਾ, ਉਹ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਖਲੋਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਭਈ ਜਦੋਂ ਰਾਵਣ ਆਖੇਗਾ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇੰਨਾ ਮੈਂ ਰੋਹਬਦਾਰ, ਇੰਨਾ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ, ਇੰਨਾ ਮੇਰਾ ਦਬਦਬਾ, ਜਿਹੜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੱਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਬੜੇ ਅੱਖੇ ਸਨ, ਆਖਦੇ ਸੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਕਿ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਰਿੱਛ, ਬਾਂਦਰ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਲੋਕੋ ! ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਬੁਰੇ ਦਿਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਆ ਕੇ ਰਾਲੱਖ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਣੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਦੀ ਧੀਰੀ ਹੈ ਨਾ, ਅੱਖ ਦਾ ਡੇਲਾ ਹੈ ਨਾ, ਮਰਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਮਰਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਵੱਟ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਨੇ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰੀ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਰਾਗੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

‘ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ ਸਾਚਾ

ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅਗਨੀ ਤਸਕਰੈ ਪਾਣੀਐ ਜਮਦੂਤੈ ਕਿਸੈ ਕਾ ਗਵਾਇਆ ਨ ਜਾਈ ॥

ਹਰਿ ਧਨੁ ਕਉ ਉਚਕਾ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਢੰਡੁ ਨ ਲਗਾਈ ॥’

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ, ਧਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਚੱਕਾ ਯਾਨੀ ਬਦਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਜਮ ਰਾਜਾ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਮਾਸੂਲ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸੌਕਦਾ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਮਾਸੂਲ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਅੱਗਾ ਹੈਰਾਂ ਹੈ ਨਾ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਧਰਮਗਜ਼ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ, ਜਿਥੇ ਮਾਸੂਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਅਗਰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ, ਅੰਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਲੰਗਰ ਲਾਏ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਲੂਲਿਊਆਂ-ਬੁਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਵੰਡੇ ਹੋਣ, ਦੁਹਾਈ ਰੱਬ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਿੰਨੇ ਪੁੰਨ ਨੇ ਇਹ ਧਰਮਗਜ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮਾਸੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁੱਸ ਜਾਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੀ ਗਫਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ:-

‘ਕਾਚਾ ਧੰਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥

ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਅੰਧ ਗਾਵਾਰ ॥

ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਧਨਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਨਾ ਸਾਥਿ ਜਾਇ ਨ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਸਾਚਾ ਧਨੁ ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਏ ॥’

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਘੱਟ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਚਾਰ ਨੇ, ਧਿਆਨ ਧਰੀਓ, ਇਕ ਹੈ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਇਕ ਹੈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਹਿੰਡਾਲ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ। ਅੰਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਡਾਲ ਵੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਕਬੂਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀ ਜਨਮ ਸਾਥੀ ਅਰਥਾਤ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪਾਂਧਾ ਜੀ ਪਾਸ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਖਤੇ ਉਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਉਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੈ ਗਏ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੇ ਆਲਮ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜਾਂ ਕੁ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਓਦੋਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਪੜ੍ਹ ਕ, ਖ, ਗ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਉਹ 'ਕ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ 'ਉ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਾਬਾ ਚੁੱਪ ਕਰ, ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰੀ ਆਖਿਆ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਈ ਨਾ, ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਆਖਿਆ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਆਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕ, ਖ, ਗ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਭਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਹੈ 'ਕ' ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 'ਕ' ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨੇ! ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ ਹੋਇਆ, ਅਣਜਾਣਾ ਜੁ ਹੋਇਆ, ਕਾਕਾ ਬੱਚਾ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਿ ਅੱਖਰ ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾ, ਅਣਜਾਣਾ ਜੁ ਹੋਇਆ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਾਨਕ! ਇਕੱਲੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁ, ਸ, ਤ, ਕ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਨਾ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼! ਜਦੋਂ ਪ, ਸ, ਤ, ਕ ਅਰਥ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨੇ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈ! ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਰੀਗੜ ਨਹੀਂ! ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਨਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਉਹ ਵਲੋਟ ਵਲਾਟ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਨਾ ਉਹ ਨਾਨਕ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਸਵਾਸ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਤੇ ਉਹ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੜਾ ਤਲਬਲਾਇਆ ਤੇ ਬੜੇ ਰੋਹਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਕੱਕਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈ! ਉਹਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਵੀ ਹਨ? ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆਂ, ਹਾਂ! ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੁਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਪੰਜ ਵਰੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ:-

‘ਕਰੈ ਕੇਸ ਪੁੰਡਰ ਜਬ ਹੂਏ ਵਿਣੁ ਸਾਥੂਣੈ ਉਜਲਿਆ॥
ਜਮ ਰਾਜੇ ਕੇ ਹੋਰੁ ਆਏ ਮਾਇਆ ਕੈ ਸੰਗਲਿ ਬੰਧਿ ਲਈਆ॥’’

ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕੱਕਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਈ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਕੇਸ ਹੋ ਗਏ ਚਿੱਟੇ, ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਆਹੀ ਆਉਣਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣਗੇ, ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਂਗਾ, ਮੇਰਾ ਕੱਕਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ ਹੈ, ਉਮਰ ਛੋਟੀ, ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਿਤੇ ਪਿਆ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਖੂਬੀਏ ਕਲਾਮ। ਕਲਾਮ ਦੇ ਵਿਚ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ, ਲਚਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ, ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਬਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਈ ਮਾਤਰਾਂ ਨੇ, ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲਚਕ ਬੜੀ ਹੈ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬੜੀ ਹੈ, ਖਿੱਚ ਬੜੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਸਸੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰੀਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਭਇਆ॥

ਸੇਵਤ ਰਹੇ ਚਿਤੁ ਜਿਨ੍ਹ ਕਾ ਲਾਗਾ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ਹ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ॥ ੧॥

ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਵੇਰਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ 'ਸ' ਨੂੰ, ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉਮਰ ਪੰਜਾਂ ਵਰਤਿਆਂ ਦੀ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਹੈ! ਇੰਨੀ ਚਤੁਰਤਾ, ਇੰਨੀ ਸਿਆਣਪ, ਇੰਨੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ, ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਤ ਰਸਤੇ ਦੇ ਬੜੇ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤਰ, ਨਹੀਂ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਆਖਿਰ ਖਤਰੇਟਾ ਬੱਚਾ ਹੈ ਤੂੰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਿਸਾਬ ਈ ਸਿੱਖ ਲੈ। ਕੁਝ ਪਹਾੜੇ ਈ ਸਿੱਖ ਲੈ, ਤਾਂਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ। ਹਜ਼ੂਰ। ਫਿਰ ਥਾਮੇਸ਼ ਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਵੇਰਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ, ਆਖਿਆ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲੇਖਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਘੋਟੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਇਆ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਆ ਦੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹਿਸਾਬ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਚਤੁਰ ਹਾਂ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਚਤੁਰ ਹੋ ਪਰ ਲੇਖਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਲੇਖਾ ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਕਾਹਦਾ ਲੇਖਾ ਹੋਇਆ ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:-

‘ਜਾਲਿ ਮੇਹੁ ਘੰਸ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮੰਤ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ॥

ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ॥

ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ.....

ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੇਹ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇ, ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ, ਮੇਹ ਨੂੰ ਘਸਾਕੇ, ਰਗੜ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਬਣਾ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੱਤ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਹੈ, ਧੋਤੀ

ਮੱਤ ਹੈ, ਉਤਮ, ਪਵਿੱਤਰ ਮੱਤ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਬਣਾ ਕਾਗਜ਼। ਪੰਡਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਲਮ ਬਣਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ, ਮੁਹਬੱਤ ਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਚੇਤਨ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੇਕੀ-ਬਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਾ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਪੁੱਛ, ਜਿਹੜੀ ਵਿਚਾਰ, ਜਿਹੜੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ ਉਹ ਲਿਖ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੱਸੇਗਾ? ਲਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ, ਲਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾ, ਲਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖ, ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਲਿਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਬੇਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਝੂਮ ਕੇ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਨੇ:-

"ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਿਆਰੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਜਿਹੜੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਕੋਈ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਪੱਤਾ ਪੁਛਿਆ ਜਾਣਾ, ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ, ਜਿਹੜਾ ਲੇਖਾ ਉਥੇ ਐ ਸੱਚਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਸੱਚੀ ਮੌਹਰ ਹੋਕੇ ਚਮਕੇ ਉਹ ਲੇਖਾ ਲਿਖ! ਤੇਰੇ ਸਿਵਾਏ ਤੇ ਇਹ ਪਹਾੜੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ:-

'ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ੧ ॥'
ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

'ਜਿਥੈ ਬਹਿ ਸਮਝਾਈਐ ਤਿਥੈ ਕੋਇ ਨ ਚਲਿਓ ਨਾਲਿ ॥'

ਕੋਈ ਐਸਾ ਥਾਂ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਲੇਖਾ-ਪੱਤਾ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਮਝਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਪਹਾੜੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ। ਤੂੰ ਲੇਖਾ ਉਹ ਲਿਖ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਏ:-

"ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਏ ਡਿੱਠੇ ਬਿਹ ॥"

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਸੀਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸੁਲਤਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖਾਂ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੂੜਾ ਸੀ ਉਹ ਤੁਰਦੇਸਾਰ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਇਥੋਂ ਰੋਂਦੇ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਂ। ਇਥੇ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬੜੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ, ਬੜੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ, ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬੜਾ ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ:-

“ਪਰਤੀ ਉਧਰਿ ਕੋਟ ਗੜ ਕੇਤੀ ਗਈ ਵਜਾਇ ॥
ਜੇ ਅਸਮਾਨਿ ਨ ਮਾਵਨੀ ਤਿਨ ਨਕਿ ਨਥਾ ਪਾਇ ॥
ਜੇ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਸੂਲੀਆ ਕਾਰੇ ਮਿਠਾ ਖਾਹਿ ॥

ਪਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਜਰਵਾਨੇ ਆਏ, ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਕੇ ਆਕੜ-ਆਕੜ ਕੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਪਣੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਗਏ। ਆਖਿਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਸੌ ਗਏ ਤੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰੰਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਕਿ ਐਸੇ-ਐਸੇ ਰਾਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਆਏ ਤੇ ਹੋਏ:-

“ਜਾ ਕੇ ਰੱਬ ਪਈਅਨ ਸਿਉ ਸਾਧੇ ਸਿਧ ਖਾਟੇ ।”

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘੱਸ-ਘੱਸ ਕੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਗਏ। ਇਡੇ-ਇਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਵੀ ਮਰ ਗਏ, ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਈ ਨਹੀਂ।

“ਕਹੁ ਕਹੁ ਬੇਦ ਉਹ ਪੁਰਾਣਨ ਮੈਂ ਥਾਟੇ ਹੈ ।”

ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ, ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਨੇ=ਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਰੰਬ ਦੇ ਦੋ ਅੱਖਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:-

“ਤੁਸੁ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੇ ਨੰਦਨ ਨੰਦ ਸੁ ਨੰਦਨ ਕਾ ਕੇ ਰੇ ॥”

ਦੌਹਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗੁਲਾਮ, ਰਿੱਦੜ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਈ ਵੱਡ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤੇ ਨੇ, ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਫੌਲਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ, ਤੂੰ ਕੀ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਵਸਤੂ ਕੀ ਹੈਂ? ਬੜੇ-ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਕ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾ ਸਿਪਹਾ ਬਹਾਦੁਰ ਖਾਂ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਨਾਮ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ:-

“ਇਕ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ ॥

ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥”

ਇਹ ਤੇ ਅੱਗੇ ਗਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਪਿਆਰੇ! ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਅਰਾਧਿਆ, ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਕੰਮੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੌਡੀ ਨਹੀਂ ਪਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਝੂਠੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ, ਸੱਚੇ ਵਲ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਸੱਚੇ ਧਨ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ:-

“ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ।”

ਅੱਜ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਕਦਮ-ਕਦਮ ਉਤੇ ਲਈ, ਮਿੰਟ-ਮਿੰਟ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਸਵਾਦ ਜਿਹਾ ਆਏਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:-

ਕੀਰਤਿ ਕਰਨ ਸਰਨ ਮਨਮੋਹਨ ਜੋਹਨ.....

ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਜਿਹੜਾ ਮਨਮੋਹਨ ਸਤਿਨਾਮ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਲ ਵੇਖਣਾ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਦੌਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਨੇ ਦੌਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੀਰਤ ਕਰਨੇ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੇ ਝਿਜਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੀਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਖੇ ਨੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇੰਨਾ ਕੁ ਸਰੰਦਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਆਹਾਰ ਕਰਕੇ, ਪੰਟਾ ਕੁ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ, ਫਿਰ ਸਰੰਦਾ ਢੜ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਚੌਂਕੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਚੌਂਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਤੁਸੀਂ ਗੌਰ ਫਰਮਾਉ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੋਭਾ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਕੀਰਤੀ ਉਹ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਨਾ ਜਿਹੜਾ:-

“ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ ਮੇਰੀ ਰਸਨਾਂ ॥”

ਸੱਚੀ-ਮੁੱਢੀ ਉਹ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ! ਅਚਿੰਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੇਖਬਰ ਚਿੱਤ, ਗੁਮਾਰਾਹ ਚਿੱਤ, ਧਰਮ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਿਮਰ, ਪਰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਿਮਰ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵੇਖੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹੋਜਾਨਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਕਈਆਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ? ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ਼! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਠੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਇਕ

ਕਮਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਘਰੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਕਮਾਉਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਿਆ; ਉਸ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਅਸਲ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਜਨ ਜਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਉ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਸਾਡੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ

(ਰਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਝੌਰ)

ਲੇਖਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਕਥਾਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਥਾਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਅਮੇਲਕ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇਕ ਦੁਰਲਭ ਪੁਸਤਕ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਲਾ

(ਸੰਤਰੇਨ ਰਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਚਿਤਰ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇਂ ਵਿਚ ਜਕੜ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਕਿਵੇਂ ਭਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਕ ਸੌ ਅੱਠ ਮਣਕੇ

(ਸੰਤਰੇਨ ਰਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਆਪ ਜੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ੧੦੮ ਇਲਾਹੀ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ੧੦੮ ਕਾਂਡਾਂ ਭਾਵ ਬਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੰਚਕ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ

(ਸੰਤਰੇਨ ਰਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਸੰਤਰੇਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ (ਦੋ ਭਾਗਾ) ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਗੁਣ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਹ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਇਸ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ (ਦੋ ਭਾਗ)

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿਆ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ)

ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਵਾਪਰੇਗਾ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰਹੱਸਮਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਰੱਚਿਕ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੌਤ ਦੀ ਕਲਾ

(ਸੰਤਰੇਨ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਮੌਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਤਮ ਰਹੱਸ ਹੈ, ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤਕ ਕੋਈ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਜਾਣ ਸਕੇਗਾ। ਪਰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੇ ਗੁੜੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਚੋਣਵੇਂ ਲੈਕਚਰ

(ਗਿਆ: ਸੰਤ ਸਿੰਘ 'ਮਸਕੀਨ')

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਮਸਕੀਨ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਚੋਣਵੇਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਭਾਗ
(ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਤੀਜਾ ਭਾਗ)

ਸੱਚਾ ਤੇਰਾ ਫੁਰਮਾਨ

(ਸੰਤ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦਾ ਸਟੀਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚੋਂ ਵਚਿੱਤਰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਬੜੇ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦੇ ਕਈ ਤਰਜਮੇਂ ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤਰਜਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦੀ ਹਰ ਤੁੱਕ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਾਰਧਾਲੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਪੁਸਤਕ।

ਪੁਸਤਕਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ:-

ਭਾਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

